

KONKURENTSIAMET

ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS 2024

TALLINN 2025

Analüüsi koostasid:

Marilin Tilkson, energiaturgude osakonna juhataja

Armin Ilisson, energiaturgude osakonna nõunik

Kaspar Selke, energiaturgude osakonna nõunik

Tiina Maldre, energia- ja taristuosakonna nõunik

Analüüsi koostamisse panustasid lisaks:

Külli Haab, regulatsiooniteenistuse juhataja

Marek Piiraja, õigusosakonna juhataja

Margus Kasepalu, energia- ja taristuosakonna juhataja

Tauri Liiders, hinnaregulatsiooni osakonna ekspert

Sanna Schwede, hinnaregulatsiooni osakonna vanemanalüütik

Ketelin Makienko, energiaturgude osakonna nõunik

Konkurentsiamet tänab kõiki ettevõtjaid, kes osalesid küsitluses.

Konkurentsiamet 2025

Tatari 39, 10134 Tallinn

Tel: (+372) 667 2400

info@konkurentsiamet.ee

www.konkurentsiamet.ee

Sisukord

SISSEJUHATUS	5
1. ELEKTRITURG	6
1.1. Elektrituru toimimine ja regulatsioon	6
1.1.1. Peamised muudatused elektri seadusandluses	6
1.1.2. Omandiline eraldamine	7
1.1.3. Tehniline funktsioneerimine	9
1.1.4. Elektrivarustuse kvaliteet	11
1.1.5. Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon	14
1.1.6. Bilansiteenused	17
1.1.7. Piiriülesed küsimused	19
1.1.8. Ühishuviprojektid	23
1.2. Elektri hulgiturg	25
1.3 Elektri jaeturg	33
1.4. Elektri varustuskindlus	35
1.4.1. Varustuskindlus ja varustuskindluse norm	35
1.4.2. Üleeuroopaline varustuskindluse analüüs	37
1.4.3. Eesti varustuskindlus süsteemipiisavuse vaatenurgast	41
2. MAAGAASITURG	44
2.2. Maagaasituru toimimine ja regulatsioon	44
2.2.1. Peamised muudatused maagaasi seadusandluses	44
2.1.1. Tehniline funktsioneerimine	44
2.1.2. Gaasivõrgu kasutamise ja liitumise hinnad	48
2.1.3. Bilansivastutus	49
2.1.4. Piiriülene võimsuste jaotus ja ülekoormuse juhtimine	51
2.1.5. Euroopa Liidu võrgueeskirjade rakendamine	52
2.1.6. Ülekandevõrgu tehnilise talitluse näitajad	53
2.2. Maagaasi hulgiturg	55
2.3. Maagaasi jaeturg	57
2.4. Maagaasi varustuskindlus	61
2.4.1. Varustuskindluse üldised näitajad	61
2.4.2. Riskihindamine	64
3.TARBIJATE KAITSE JA VAIDLUSTE LAHENDAMINE ELEKTRIENERGIA JA MAAGAASI SEKTORIS	66

3.1. Elektrienergia sektor	66
Tarbijatega sõlmitavad lepingud	66
3.1.1. Tarbijakaitse arvnäitajad elektrienergia sektoris	69
3.2. Maagaasi sektor	70
3.2.1. Tarbijakaitse arvnäitajad maagaasi sektoris	72

Sissejuhatus

Käesolev elektri- ja gaasituru aruanne annab ülevaate 2024. aasta elektri- ja gaasiturgude toimimisest ja regulatsioonidest kui ka varustuskindluse tagamisest. Eraldi käsitletakse tarbijate kaitset ja vaidluste lahendamist elektri- ja gaasiturul.

Konkurentsiamet koostab ja avaldab eelmise kalendriaasta kohta ülevaate vastavalt elektrituruseaduse § 93 lõikest 10 ja lisaks maagaasiseaduse § 37 lõike 3 punktist 7 tuleneb ametile kohustus iga aasta koostada ja avaldada aruanne varustuskindluse olukorra kohta. 2024. aasta elektri- ja gaasituru aruande koostamisel on järgitud veel Euroopa energiaregulaatorite nõukogu (Council of European Energy Regulators) nõudeid.

Elektri hind Põhjamaade elektrikörsil Nord Pool langes oluliselt. Eestis oli 2024. aasta keskmine körsihind 87,27 €/MWh, mis on 4% madalam kui 2023. aastal (90,79 €/MWh). Balti turul tegutseva GET Baltic gaasikörsil oli 2024. aasta keskmine hind 38,68 €/MWh, mis on 16,8% madalam kui 2023. aastal.

2024. aastal kaotati universaalseenuse regulatsioon, kuna elektrihinnad stabiliseerusid ja reguleeritud hinnaga teenuse järele vajadus lõppes. Elektrituruseadusesse lisati regulatsioon reservvöimsuse mehhanismi rakendamiseks varustuskindluse tagamiseks. Bilansiteenuste korraldus on ajakohastatud vastavalt Euroopa ühisturul kehtivatele nõuetele. Alates 2024. aasta lõpust kasutab Elering Euroopa mFRR reguleerimisenergia keskkonda (MARI) ja 2025. aastast aFRR reguleerimisenergia keskkonda (PICASSO).

Järgnevalt annab Konkurentsiamet ülevaate 2024. aasta elektri- ja maagaasituru kohta.

1. Elektriturg

1.1. Elektrituru toimimine ja regulatsioon

1.1.1. Peamised muudatused elektri seadusandluses

2024. aasta juulikuust muutus kehtetuks universaalteenuse regulatsioon, mille järgi said elektrimüüjad pakkuda kodutarbijatele elektrit reguleeritud hinnaga ehk universaalteenusena. Regulatsiooni eesmärgiks oli kaitsta tarbijaid kõrgete elektrihindade eest 2022. aastal ning teenuse osutamiseks vajaliku elektrienergia tootmishinna kooskõlastas Konkurentsiamet. Elektriturg oli 2024. aastaks stabiliseerunud, börsihinnad kujunesid universaalteenusel pigem madalamaks, mistõttu reguleeritud hinnaga teenuse järele vajadus lõppes.

Lisaks sätestati elektrituruseaduses regulatsioon elektrienergia reservvõimsuse mehhanismi kasutuselevõtmiseks, juhul kui elektri süsteemihalduri Elering AS-i hinnangul ei ole elektrisüsteemis piisavalt elektrienergia tootmisvõimsust varustuskindluse normi katmiseks. Muudatustest tulenevalt teavitab süsteemihaldur Kliimaministeeriumit kohe, kui on tõenäoline, et kas või ühel aastal järgneva kümne aasta jooksul pole varustuskindluse norm täidetud, ning teeb vastavalt ettepaneku rakendada reservvõimsuse mehhanismi. Kuna ilma Euroopa Komisjoni heakskiiduta ei tohi reservvõimsuse mehhanismi kasutusele võtta, loodi võimalus Eestis varustuskindluse tagamiseks reservvõimsuse mehhanismi rakendamiseks ajutise meetmena. Lisaks sätestati meetme rakendamise osaliste rollid ja vajalikud rahastuspõhimõtted.

Seoses hädaolukorras seaduse muutmisega täpsustati, et elutähtsa teenuse osutajaks on võrguettevõtja, kelle jaotusvõrguga on ühendatud üle 5000 tarbija (enne 10 000 tarbijat) ning et võrgutasude hinnakujundusse lisatakse investeeringud elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks.

Konkurentsiametile lisandusid kohustused jälgida tootmisvõimsuste ja salvestusse investeerimist, pidades silmas varustuskindlust ning hinnata taastuenergia pikaajaliste ostu-müügilepingutega seotud regulatiivseid ja haldustõkkeid koos asjakohaste juhiste esitamisega.

2024. aastal jätkas Kliimaministeerium elektrituruseaduse muudatuste väljatöötamist seoses sagedusreservi ja saartalitluse teenuse tagamisega. Saartalitluse meetmeta tekiks oht, et alates 2026. aastast pole piisavas mahu tootmisvõimsusi saadaval. Seda, kas saartalitluse olukorras hakkama saamiseks on igal ajahetkel saadaval piisavalt elektritootmisvõimsusi, analüüsib ja hindab Elering AS. Elering AS on hinnanud, et minimaalne juhitavate võimsuste vajadus Eesti elektrisüsteemis on ca 1000 MW. Saartalitlusvõime tagamise teenuse tagamiseks teostab Elering AS riigihanke, mis on tehnoloogianeutraalne ja sinna võivad pakkuda kõik Eesti elektritootjad, kes vastavad tingimustele. Tingimused kooskõlastab Konkurentsiamet.

Elektrituruseaduses muudeti ka liitumistasude aluspõhimõtteid. Eesti võetud taastuenergiaga seotud eesmärkide täitmiseks on vajalik elektrivõrku arendada ja tugevdada, et sellesse oleks võimalik liita uusi tootjaid. Seetõttu nähti ette muuta elektrivõrguga ühendamise tasu ehk liitumistasu kontseptsiooni selliselt, et olemasoleva elektrivõrguga liituda soovivate tootjate liitumise kuludest poole katavad elektritarbijad ja teise poole võrguga liitujad ning eraldi kehtestatakse fikseeritud hinnakiri. Nii võimaldatakse potentsiaalsetel tootjatel ja tarbijatel oma elektrivõrguga liitumisega seotud kulusid paremini prognoosida. Kohtades, kus ei ole olemasolevat elektrivõrku, jääb endiselt kehtima kulupõhine liitumistasu. Samuti täpsustati võrguettevõtjate arenduskohustuse ulatust, mis võimaldab eelkõige teha põhivõrku ettenägelikke ja heaperemehelikke investeeringuid, et Eesti riigi võetud 100% taastuvelektri eesmärk aastaks 2030 täita. Aruande koostamise hetkel on taastuenergia 100% eesmärke muudetud.

Soodustamaks optimaalset võrgukasutust, täpsustati eelnõukohaste seadusemuudatustega võrgu alakasutustasu rakendamisega seotud sätteid ning võimaldati teatud juhtudel eelnevalt taotletud elektrienergia tootmistehnoloogiat muuta juhul kui sellega kaasneb elektrivõrgu efektiivsem kasutus.

Käesoleva aruande esitamise seisuga on kavandatud muudatused elektrituruseaduses jõustunud.

1.1.2. Omandiline eraldamine

2013. aasta teises pooles viis Konkurentsiamet Elering AS-i esitatud taotluse põhjal läbi põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise ehk nn sertifitseerimise protsessi. Hindamisel järgis Konkurentsiamet lisaks elektrituruseaduses toodud alustele ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 714/2009 (käsitleb piiriüleses elektrikaubanduses võrkudele juurdepääsu tingimusi) sätestatud nõudeid. Konkurentsiamet kinnitas ettevõtja nõuetele vastavust 2013. aasta detsembris.

Jaotusvõrguettevõtja peab moodustama eraldi äriühingu ega tohi tegutseda muudel tegevusaladel peale võrguteenuse osutamise, sealhulgas ei tohi tegeleda vabaturu teenuste pakkumisega, kui tarbijate arv on üle 100 000. Vastav nõue puudutab vaid Eesti Energia AS-i kontserni kuuluvat Elektrilevi OÜ-d, kuna ülejäänud jaotusvõrguettevõtjatel on alla 100 000 tarbija.

Samuti on kõik jaotusvõrguettevõtjad, olenemata suurusest, kohustatud pidama oma raamatupidamist samadel printsiipidel nii, nagu oleksid seda kohustatud tegema nendel tegevusaladel tegutsevad eri ettevõtjad. Seega on jaotusvõrguettevõtja, kes ei pea moodustama eraldi äriühingut, kohustatud pidama oma raamatupidamist analoogselt äriühinguga ning esitama seejuures raamatupidamise aastaaruandes eraldi bilansi, kasumiaruande, juhatuse tegevusaruande ning muud raamatupidamise seadusega sätestatud aruanded nii võrguteenusele, elektrienergia müügile ning mittepõhitegevusele. Vastav teave tuleb esitada aastaaruandes ning avalikustada. Tegevusalade eristamise kohta peab andma hinnangu audiitor.

Võrdse kohtlemise tagamine

Avatud elektriturul on turuosaliste võrdne kohtlemine oluline, sest elektrivõrguettevõtjad on monopoolses seisundis. Kõik võrguettevõtja tarbijad peavad ühtmoodi saama kasutada elektrivõrku ja võrguettevõtja peab tagama kõikidele müüjatele elektrienergia müümisel võrdsed võimalused.

2022. aastal elektrituruseaduse muudatused võimaldavad turuosalistel olla aina enam kaasatud elektriturul, pakkuda eri turgudele oma paindlikkust, sealhulgas reserve võrguettevõtjatele, osaleda energiakogukondades ja soodustada hajatootmise kasvu ning energiasalvestusseadmete kasutuselevõttu. Euroopa rohepöörde ja tehnoloogia areng, mis avaldub lõppklientide suuremas kaasatuses elektriturgudel ja hajatootmise kasvus, aga ka keerukamas süsteemi juhtimise aspektides, tähendab, et jaotusvõrguettevõtjate roll kasvab ning läheneb põhivõrgule – aina olulisemaks muutub lokaalne süsteemi juhtimine. Sealjuures on turuosaliste võrdse kohtlemise tagamine jaotusvõrguettevõtjate poolt võtmetähtsusega, et soodustada võrgu optimaalset juhtimist ja arengut, turu arengut, uute tehnoloogiate kasutuselevõttu ning võimaldada uute lähenemiste kasutuselevõttust kõige suuremat sotsiaalmajanduslikku kasu.

Elektrituruseadusest lähtuvalt ei tohi jaotusvõrguettevõtjad enam omada salvestusseadmeid ega elektriautode laadimistaristut ning peavad riigihanke formaadis hankima turult paindlikkusteenuseid. Arenev elektriturg ja üleminek kliimaneutraalsusele muudab jaotusvõrgud aina olulisemaks turu korralduses osalejaks, eeskätt paindlikkusteenuste kasutajana.

Kõikidel jaotusvõrguettevõtjatel on kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste elektriettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. Eraldi on sätted süsteemihaldurile (kes on ka põhivõrguettevõtja).

Süsteemihaldur on kohustatud järgima turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet, et saavutada kogu süsteemi jaoks parim majanduslik tulemus. Näiteks bilansilepingu tüüptingimuste väljatöötamisel ja bilansienergia hinda kujundades peab süsteemihaldur lähtuma võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttest. Lisaks on kõik võrguettevõtjad kohustatud jälgima, et võrguga ühendamiseks kehtestatud tehnilised tingimused ning võrguga ühendamise ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise eest võetava tasu arvestamise põhimõtted (liitumistingimused) oleksid läbipaistvad ning järgiksid võrdse kohtlemise põhimõtet. Samad nõuded on ka võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumitele.

Võrdne kohtlemine Elektrilevi OÜ-s

Elektrilevi OÜ uuendab igal aastal võrdse kohtlemise aruannet, mis on avaldatud ettevõtja [veebilehel](#).

Konkurentsiamet analüüsis Elektrilevi OÜ võrdse kohtlemise tegevuskava, milles lisaks turuosaliste võrdse kohtlemise mehhanismide ja põhimõtete kirjeldamisele käsitletakse ka Elektrilevi OÜ juhtimise sõltumatuse tagatuse aspekte. Eriti oluline on Elektrilevi OÜ kui suurima jaotusvõrgu sõltumatuse tagatus just Eesti kontekstis, sest tegemist on ühe väga suurt turuosa omava ettevõttega.

Alates 01.01.2024 toodi Elektrilevi OÜ-sse tagasi kõik elektrivõrgu juhtimise ja haldusega seotud toetavad funktsioonid ning operatiivjuhtimine ja klienditeenindus (ühtlasi ka personal), mis kuulusid alates 01.01.2021 Enefit Connecti.

Elektrilevi OÜ ei osta Eesti Energia AS-ilt enam võrgulepingute sõlmimise, muutmise ja lõpetamise ning kõnekeskuse jm esindusteenuseid. Alles on jäänud arvelduse ja võlahalduse teenus.

Elektrilevi OÜ võrguga ühendatud tarbijate arv on suurem kui 100 000 ning Elektrilevi OÜ ei tohi elektrienergiat toota ega müüa. Seetõttu peab Elektrilevi OÜ hankima üldteenuse osutaja riigihanke korras (elektrituruseaduse § 76¹ lg 2). Elektrilevi OÜ võrgus osutab üldteenust ja avatud tarne ahela katkemisel elektrimüüki alates 01.06.2024 Elektrum Eesti OÜ, varasemalt osutas Eesti Energia AS.

Turuosaliste võrdne juurdepääs mõõtepunkti andmetele ja mõõteandmetele on tagatud elektrituruseaduse § 42¹ alusel loodud andmevahetusplatvormi (edaspidi AVP) kaudu. Elektrilevi OÜ edastab AVP-le õigusaktides ette nähtud andmed, et tagada turuosalistele andmete saamine õigel ajal ja võrdsetel alustel.

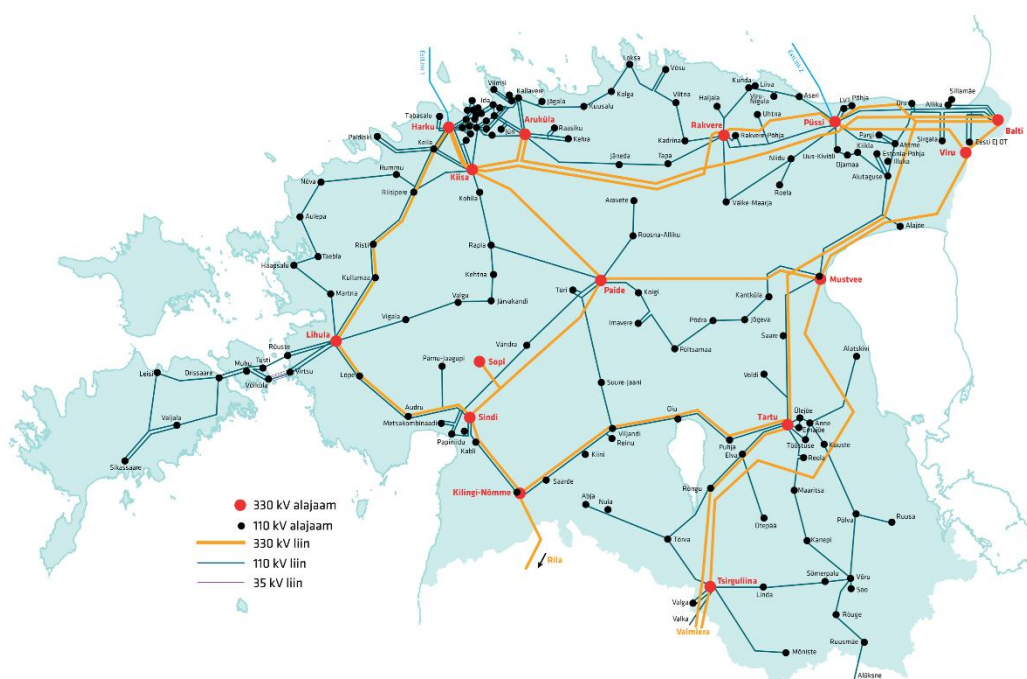
Turuosaliste võrdse kohtlemise aspektist on äärmiselt oluline vabade liitumisvõimsuste läbipaistev avaldamine ja liitumistaotluste mittediskrimineeriv menetlemine.

Positiivse arenguna avaldab Elektrilevi OÜ kaardirakenduse (<https://elektrilevi.ee/et/liitumised/vabad-voimsused>) abil sarnaselt põhivõrguettevõtja Elering AS-iga ülevaadet vabade võimsuste olemasolust ja mahtudest alajaamades. Selline lähenemine suurendab võrgule juurdepääsu läbipaistvust ja võimaldab võrgukasutajatel vajalikku teavet hõlpsamalt kätte saada. Samas on võrguettevõtjal äärmiselt oluline jälgida, et vastav teave oleks kogu aeg piisavalt ajakohastatud.

1.1.3. Tehniline funktsioneerimine

Kuni 08.02.2025 kuulus Eesti elektrisüsteem sünkroonselt töötavasse ühendussüsteemi BRELL, millega moodustasid Eestiga vahelduvvooluline pidi ühendatud naaberriigid Läti ja Venemaa ning omakorda nende naabrid Leedu ja Valgevene. Alates 09.02.2025 Eesti koos Läti ja Leedu elektrisüsteemiga sünkroniseeris ennast Mandri-Euroopa sünkroonalaga. Läti elektrisüsteemiga ühendab Eestit kolm 330 kV liini (üks on Tartu ja Valmiera, teine Tsirguliina ning Valmiera, kolmas Kilingi-Nõmme ja Riia vahel). Viimane alustas tööd 2020. aasta lõpus. Soomega ühendab Eestit kaks alalisvoolukaablit (EstLink 1 ja EstLink 2).

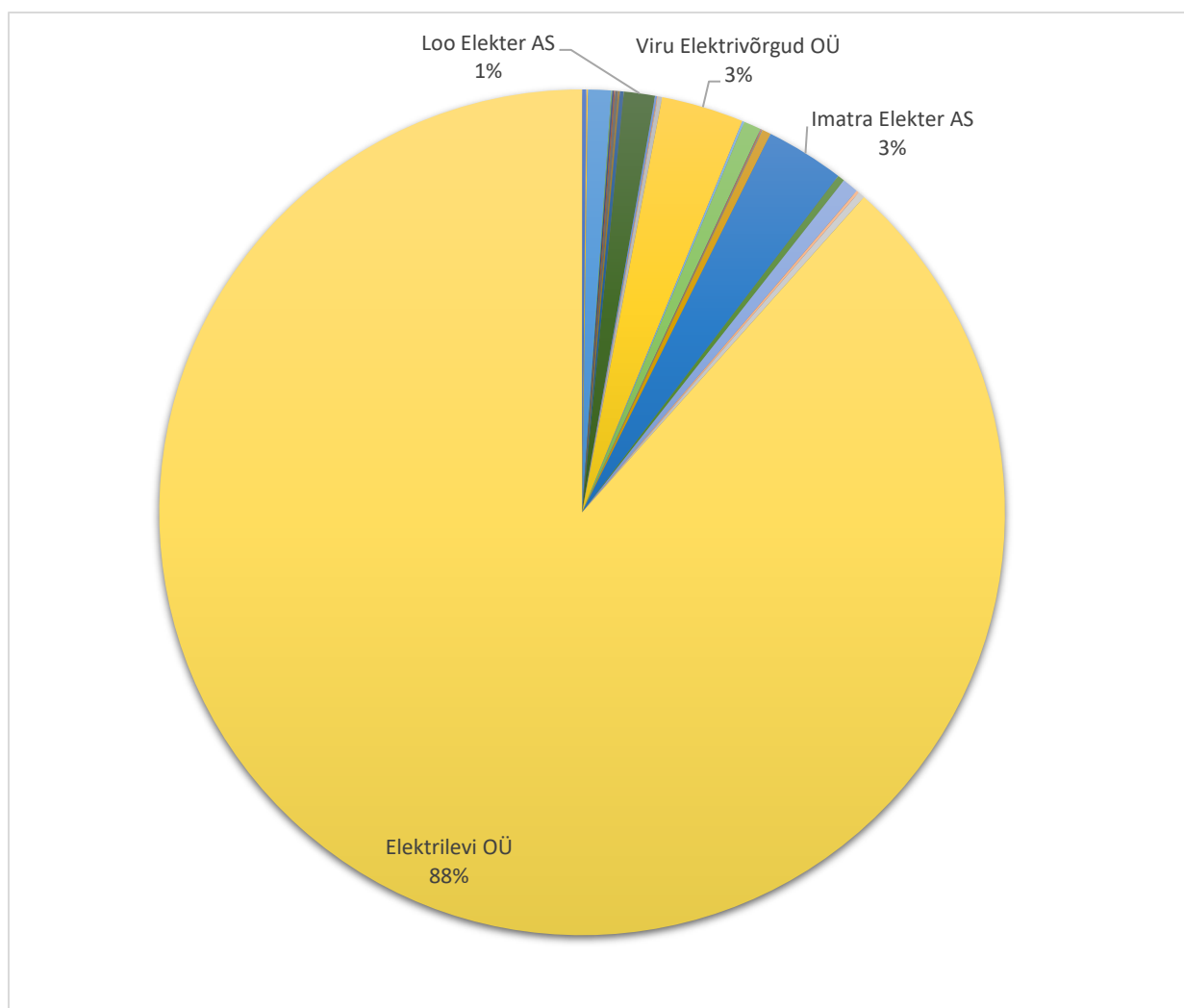
Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110–330 kV) on kokku 5343 km ning jaotusvõrguettevõtjatele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine on kokku 66 860 km.

Joonis 1. Eesti elektrisüsteemi kaart (Elering AS)

Eestis on põhivõrguettevõtjaks ehk süsteemihalduriks Elering AS. Jaotusvõrguettevõtjaid oli 2024. aasta lõpu seisuga 33. Suurim jaotusvõrguettevõtja on Elektrilevi OÜ, kelle müügimaht oli 2024. aastal 6 605 GWh, ettevõtja turuosa oli müügimahu alusel 88%. Järgnesid Viru Elektrivõrgud OÜ (endise nimega VKG Elektrivõrgud OÜ), müügimaht 226 GWh ja turuosa 3%, Imatra Elekter AS, müügimaht 226 GWh ja turuosa 3% ning Loo Elekter AS, müügimaht 88 GWh ja turuosa 1%. 2021. aastal omandas Elektrilevi OÜ Imatra Elektri AS-i ning Elektrilevi turuosa suurenes selle tulemuse 91%-ni¹.

¹ Kuigi 2021. aastal omandas Elektrilevi OÜ Imatra Elekter AS-i, siis praegu on veel tegemist eraldiseisvate äriühingutega.

Joonis 2. Jaotusvõrguettevõtjate turuosad protsentides 2024. aastal²

Tabel 1. Tehnilise talitluse näitajad (*Konkurentsiameti küsitlus*)

Näitaja	2023	2024
Tiputarbimine, MW	1391 (09.01.2023)	1599 (04.01.2024)
Põhivõrguettevõtjate arv	1	1
Põhivõrguettevõtja võrgu pikkus (km)	5101	5343
Jaotusvõrguettevõtjate arv	33	33
Jaotusvõrgu võrgu pikkus (km)	66 203	66 860

Tabeli 1 kohaselt on 2024. aastal tiputarbimine võrreldes 2023. aastaga suurenenud. Tiputarbimise põhjuseks võib tuua äärmiselt külma ilma 2024. aasta 4. jaanuaril.

² 2021 toimus Elektrilevi OÜ ja Imatra Elekter AS-i koondumine, kuid hetkel on need ettevõtted veel eraldiseisvad äriühingud.

1.1.4. Elektrivarustuse kvaliteet

Elektrivarustuse kvaliteedinõuded kinnitatakse elektriseaduse alusel majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega „Võrguteenuste kvaliteedinõuded ja võrgutasude vähendamise tingimused kvaliteedinõuete rikkumise korral“. Kvaliteedinõuete täitmine on kohustuslik ning nende rikkumise eest on ette nähtud sanktsioonid. Kvaliteedinõuded hõlmavad teeninduse kvaliteeti ja lubatud rikkumiste ning plaaniliste katkestuste pikkust. Kõik võrguettevõtjad peavad kvaliteedinäitajad avalikustama oma veebileheküljel. Konkurentsiamet kontrollib kvaliteedinõuete täitmist, ettevõtjate arvestust kvaliteedinäitajate kohta ning algatab kvaliteedinõuete rikkumise korral väärteomenetluse.

Teeninduse kvaliteedinõuetes määratakse tähtajad, mille jooksul peab ettevõtja vastavad toimingud teostama, näiteks plaanilistest katkestustest teavitama. Kui varem tuli asjaomasele turuosalisele plaanilisest katkestusest ette teatada vähemalt 2 päeva, siis nüüd tuleb ette teatada vähemalt 2 tööpäeva.

Võrguteenuse kvaliteedi osas on reguleeritud nii riketest põhjustatud (mitteplaanilised) kui ka plaanilised katkestused. Katkestuseks ei loeta elektrivarustuse katkemist kuni kolmeks minutiks. Kvaliteedinõuetes sätestatakse tähtajad, mille jooksul tuleb kõrvaldada rikkest põhjustatud katkestused, seejuures on sätestatud tähtajad eraldi suve- ja talveperioodiks.

Tabel 2. Võrguteenuse kvaliteedinõuded

	Suveperiood aprill kuni september	Talveperiood oktoober kuni märts
Põhivõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	2 tundi */ 120 tundi **/ 3 päeva sündmuse lõppemisest ***	
Lubatud rikkeline katkestus aastas kokku	120 tundi	
Jaotusvõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	12 tundi / 3 päeva sündmuse lõppemisest ***	16 tundi / 3 päeva sündmuse lõppemisest ***
Lubatud plaaniline katkestus	10 tundi	8 tundi
Lubatud rikked katkestused aastas kokku	50 tundi*/ 100 tundi**	
Lubatud plaanilised katkestused aastas kokku	64 tundi	

Märkused

* Elektritoide on tagatud kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu.

** Elektritoide on tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu.

*** Kui katkestuse põhjustas sündmus, mida võrguettevõtja objektiivselt ei suuda ära hoida ega takistada (näiteks loodusõnnetus, liinide projekteerimismääruste ületav tuul või jääde, sõjategevus), tuleb katkestus kõrvaldada 3 päeva jooksul alates selle sündmuse lõppemisest.

Kui ettevõtjad ei täida nimetatud kvaliteedinõudeid, on nad kohustatud kompensatsiooniks vähendama kliendi võrgutasu. Määrad ja kord võrgutasu vähendamise arvutamiseks on sätestatud määruse §-s 7.

Konkurentsiameti välja töötatud aruandevormi täitmine ning avalikustamine on ettevõtjatele kohustuslik. Seejuures on ettevõtjad kohustatud avalikustama informatsiooni selle kohta, mitmel korral ning mitmes

liitumispunktis ei vastanud võrgukvaliteet kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb esitada andmed selle kohta, mitmel juhul ei täidetud teeninduse ettenähtud kvaliteedinõudeid.

Andmed võrgu kvaliteedi kohta on avaldatud Konkurentsiameti kodulehel <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elektar-maagaas/elektar/jarelevalve>. Amet võtab neid arvesse võrgutasude hinnamenetluste käigus.

Eesti elektrivõrkude töökindlus on küll tõusnud, kuid samas on võrgud endiselt ilmastikust sõltuvad ning ekstreemsetes ilmastikutingimustes kannatab võrkude töökindlus. Sealjuures on oluline fakt, et Eestis pole kordagi toimunud süsteemi täielikku kustumist. Elektri jaotusvõrkude puhul on võimalik saavutada töökindluse tõus suuremahuliste investeeringute kaudu, kuid sellega kaasneks ka võrgutasude märkimisväärne kasv.

Ülevaade kvaliteedinormide täitmisest 2024. aastal põhivõrgus ja jaotusvõrgus (kõikide võrguettevõtjate tegevuspiirkonnad) on kokkuvõtvalt esitatud tabelis 3. Tabelist 3 on nähtub, et jaotusvõrkudes kokku oli tarbimiskohtade arv 12 337, kus aastane summaarne rikestest põhjustatud katkestuste kestus ületas normi ning 92 tarbimiskohta ületas plaaniliste katkestuste aastast summaarset kestust.

Tabel 3. Võrguteenuse kvaliteedinormidele vastavus 2024. aastal (Konkurentsiameti teabepäring)

Katkestused	Maksimaalne aeg			KOKKU jaotusvõrgud			Elering AS, põhivõrk		
	Põhivõrk	Jaotusvõrk		Kokku	mitte- vastavuses VKN-ga	vastavuses VKN-ga	Kokku	mitte- vastavuses VKN-ga	vastavuses VKN-ga
		1.aprill- 30.sept	1.okt - 31.märts						
Vääramatust jõust (nt loodusõnnetus) põhjustatud rikkeliste katkestuste arv VKN § 4 (3)	3 päeva alates sündmuse lõppemisest			60 551	14	60 537	0	0	0
Riketest põhjustatud katkestuste arv VKN § 4 (4;5) (v.a punktis 1.1 nimetatud katkestused ja (4 ¹) katkestused)	2 tundi, kui toide kahe või enama 110kV trafo või liini kaudu	12 tundi	16 tundi	1 814 027	53 190	1 760 838	30	1	29
	120 tunni jooksul (kui toide tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu)	72 tunni jooksul (kui toide tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu)							
Tarbimiskohtade arv, kus aastane summaarne riketest põhjustatud katkestuste kestus ületas normi VKN § 4 (6, 6 ¹)	120 tundi	50 tundi (kuni 100 tundi, kui toide on ühe 110 kV trafo või liini kaudu)			12 337			0	
Plaaniliste katkestuste arv VKN § 4 (7)	kuni 10 tundi ajavahemikus 1. aprillist kuni 30. septembrini ja kuni 8 tundi ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 31. märtsini	10 tundi	8 tundi	337 123	551	336 573	33	0	33
Tarbimiskohtade arv, kus plaaniliste katkestuste aastane summaarne kestus ületas normi VKN § 4 (8)	64 tundi	64 tundi			92			0	

Piiriüleste võrguühenduste remondile kuluv aeg

Elektrituru toimimiseks on vajalik, et turuosalistel oleksid varakult andmed elektriühenduste võimsuse ja võimalike katkestuste kohta. Põhivõrguettevõtja on kohustatud avalikustama teabe piiriüleste edastamisvõimsuste kohta ja piirangud edastamisvõimsusele seoses kavandatud seisakute ja remonttöödega. Tabelis 4 on toodud Elering AS-i esitatud andmed aastatel 2022–2024 võrkudevaheliste ühenduste katkestustele kulunud ajaliste kestvuste kohta. Elektrivõrgu katkestused tulenevad peamiselt võrgu remondi-, arendus- ning hooldustöödest ja võrgu riketest.

Tabel 4. Elering AS-i võrkudevaheliste ühenduste katkestustele kulutatud aeg

Liin	Katkestuse kestus (tunnid), 2022	Katkestuse kestus (tunnid), 2023	Katkestuse kestus (tunnid), 2024
L301 Tartu – Valmiera	8760	3651	12
L354 Tsirguliina – Valmiera	33	5201	3164
L358 Tartu – Pihkva	397	721	4450,8
L373 Eesti EJ – Kingissepp	604	321	245,45
L374 Balti AJ – Leningradskaja	217	441	396,45
L677 Tsirguliina – Valka	2483	3240	8,94
L683 Ruusmäe – Aluksne	162	0	227,63
LN3	0	0	0
Kokku	12 656,00	13 575,00	8 505,00
s.h naabersüsteemide tellimus	1309	1552	3622,46
Estlink 1	421,17	310	83
Estlink 2	48,98	270	5483
s.h naabersüsteemide tellimus		29	37
Kokku kõik võrkudevahelised katkestused	13 126,15	14 155,00	14 071,00

Sarnaselt 2023.aastaga oli 2024. aastal vahelduvvoolu liinidel rohkem planeeritud katkestustunde. See on tingitud eeskätt võrgu arendustest seoses Mandri-Euroopa võrguga sünkroniseerimise ettevalmistamiseks. Alates 26.01.2024 oli EstLink 2 rikke tõttu rivist väljas ja lasti uuesti käiku 04.09.2024. Uuesti lülitus Estlink 2 avariililiselt välja 25.12.2024 ja lasti käiku 20.06.2025.

1.1.5. Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon

Elektrituruseadusest lähtuvalt rakendatakse hinnaregulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2024. aastal 33 jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja.

Konkurentsiamet kooskõlastab eraldi alljärgnevad võrgutasud ning meetodikad:

- võrguteenuse tasud (edastamise ja võrguühenduse kasutamise võimaldamise tasu);
- võrguettevõtja osutatavad lisateenused (näiteks peakaitsme vahetus või plommimine tarbija juures jt teenused);
- liitumistasu arvutamise meetodika;
- bilansienergia hinnametoodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansienergia hind, liitumistasu ega tasu elektrienergia transiidi eest, kuid ametil on kohustus kontrollida nimetatud tasude põhjendatust ehk rakendada nn *ex-post*-regulatsiooni.

Kuigi määruse (EÜ) nr 2019/943 artikli 18 punkt 3 lubab ka tootjatel võtta ülekandetasu, ei ole Eestis seda võimalust seni rakendatud.

Konkurentsiamet kooskõlastab võrgutasud tähtajatult ning seadusest tulenevalt on võrguettevõtjal igal hetkel võimalus esitada uus taotlus, kui ta leiab, et kehtiva kooskõlastuse aluseks olnud kulud, kapitalikulu ja põhjendatud tulukus ei taga enam võrgutasude vastavust elektrituruseaduse § 71 nimetatud nõuetele. Konkurentsiametil on omakorda õigus igal hetkel kontrollida, kas kehtivad võrgutasud vastavad seadusele. Selleks, et tagada võrguettevõtjatele võimalus seada pikaajalisi eesmärgi ning kavandada võrguettevõtja töid ja täita seaduses seatud kohustusi, vaatab Konkurentsiamet hinnamenetluse käigus üle ka võrguettevõtja investeeringud.

Võrgutasude kooskõlastamisel lähtub Konkurentsiamet metoodilistest juhenditest „Elektrienergia võrgutasude arvutamise ühtne metoodika“ ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna leidmiseks“, mis on avaldatud ameti kodulehel³.

Kuna põhivõrguettevõtjatel tekib lisakulu/-tulu tulenevalt transiidist, siis on EL-i riikide põhivõrguettevõtjate vahel moodustatud nn kompensatsioonifond (ITC fond), millesse panustavad kõik põhivõrguettevõtjad ning sellest kompenseeritakse vastavalt transiidis osalevate põhivõrkude kulud. Muu hulgas sätestab määruse (EÜ) nr 2019/943 artikkel 4 punkt 3, et võrgutasude kehtestamisel võetakse arvesse maksed ja laekumised, mis tulenevad põhivõrguettevõtjate vahelisest hüvitusmehhanismist⁴. Kuna eelnimetatud määruse täitmine on Eestile kohustuslik, võtab Konkurentsiamet põhivõrguettevõtjale võrgutasude kooskõlastamisel arvesse ka nimetatud hüvitusmehhanismist tulenevaid tulusid ja kulusid.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuse hinnaregulatsioonis on arvestatud piiriüleste võrkude ühendusest saadavaid ülekoormusetulusid.

2024. aastal kooskõlastatud elektri võrgutasud

2024. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet võrgutasude muutuse 11 jaotusvõrgupiirkonnas. Kaalutud keskmine võrgutasu Eesti elektrijaotusvõrkudes oli 2024. aasta lõpus 4,43 senti/kWh, mis oli 7,3% suurem kui 2023. aasta lõpus. Keskmine võrgutasu suurenes suurima jaotusvõrguettevõtja Elektrilevi OÜ võrgutasude tõusu tõttu.

Ülekandevõrguettevõtja Elering AS korrigeeris 2024. aastal võrgutasusid võrguteenuse kasutajate hinnapakettide ning võrguühenduse kasutamiseks võimaldatavate läbilaskevõimsuste muutmise tõttu. Ülekandevõrgu lubatud müügitulu hinnakirja muudatused ei mõjutanud.

Elektrivõrguga liitumise tasud

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lõike 3 alusel välja töötatud ja Vabariigi Valitsuse määrusega nr 10 kehtestatud elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirjaga.

³ <https://www.konkurentsiamet.ee/elekter-gaas-soojus-ja-vesi/elekter/vorgutasude-kooskolastamine>

⁴ Ingliskeelses määruses on kasutusel termin *Inter-Transmission System Operator Compensation Mechanism*. Levinud on ka lühend *ITC*.

Elektripaigaldisele uue võrguühenduse loomiseks või toimiva võrguühenduse tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks väljastab võrguettevõtja taotluse alusel lepingupakkumise, mis sisaldab vähemalt järgmisi tingimusi:

1. soovitud tarbimis- või tootmistingimused;
2. liitumistasu või tingimuste muutmise tasu suurus ja tasu maksmise tingimused;
3. uue võrguühenduse loomise või tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tähtaeg;
4. lepingu muutmise ja lõpetamise tingimused.

Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-ile esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Juhul, kui klient soovib liituda piirkonnas, kus võrguettevõtja võrgus puudub vajalik edastamisvõimsus, ning klient ei aktsepteeri liitumispakkumist koos võrgu ümberehituse või tugevdamise kuludega, teatab võrguettevõtja liitumise võimatusest olemasoleva võrguga kliendile ja Konkurentsiametile 30 päeva jooksul kliendilt liitumistaotluse saamisest arvates. Liituja elektripaigaldise võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmib võrguettevõtja liitujaga liitumislepingu.

Lisaks tuleb põhivõrguga liitumisel liitumislepingus ära näidata liitumislepinguga seotud osamaksed järgmiselt:

1. esimene osamakse on 20% liitumislepingus ette nähtud esialgsest tasust;
2. teine osamakse on 50% liitumislepingus ette nähtud esialgsest liitumistasust;
3. kolmas osamakse moodustab ülejäänud osa tegelikest kuludest, millest on maha arvatud punktide 1 ja 2 kohaselt tasutud summad.

Jaotusvõrguettevõtja teeb liitumispakkumuse 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest või põhivõrguettevõtja vajaliku toimingu teostamisest.

Liitumispakkumine peab sisaldama kliendile kuuluva elektripaigaldise liitumis- või mõõtepunkti asukohta, liitumistasu suurust ja tasu kujunemise kalkulatsiooni, võrguga ühendamise tingimusi ning liitumislepingu muutmise või lõpetamise tingimusi. Põhivõrguga liitumise tasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Võrguga ühendamise eest võetavat liitumistasu arvutades lähtutakse ühendamiseks tehtud põhjendatud kulutustest. Liitumistasu hulka arvatakse uue tarbimisvõimsuse ühendamiseks või olemasolevate tarbimistingimuste muutmiseks vajalikud ja põhjendatud kulud, sealhulgas uute elektripaigaldiste ehitamise ja olemasolevate elektripaigaldiste ümberehitamise kulud.

Siinkohal on oluline, et jaotusvõrguga liitumise tasu arvutatakse vastavalt Konkurentsiametiga kooskõlastatud liitumistasu arvutamise metoodikale. Metoodika koostamiseks on Konkurentsiamet avaldanud oma veebilehel metoodilise juhendi „Juhend elektrivõrgu liitumistasu ning tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu metoodika kooskõlastamiseks“.

24.11.2022 kooskõlastas amet Elektrilevi OÜ liitumislepingu tüüptingimuste muudatused. Muudatustega sätestati, et liitujal on õigus liitumislepingus kokku lepitud tingimustel võrguühendust kasutama hakata 3 aasta jooksul alates võrguühenduse valmimisest. Pärast kolme aasta möödumist ei ole võrguettevõtjal enam kohustust liitujale liitumislepingus kokku lepitud tingimustel võrguühendust tagada. Täienduse eesmärgiks oli, et olemasolev vaba võrguressurss leiaks maksimaalses võimalikus ulatuses tarbijate poolt ka rakendamist.

Järgnevalt kooskõlastas amet 05.07.2024 Elektrilevi OÜ liitumislepingu tüüptingimuste muudatused. Muudatustega muu hulgas täiendati tingimusi selles, et lepingus kookulepitud tarbimis- ja/või

tootmistingimuste kasutamise eelduseks on, et kolme aasta jooksul alates teavituskirja saamisest sõlmitakse võrguleping liitumislepinguga kokkulepitud tingimustel.

Samuti lisati selle muudatusega tüüptingimustesse sätte, mis puudutab liitumistasu suurenemise võimalust. Kulupõhise liitumistasu näol on tegemist mittesiduva eelarvega võlaõigusseaduse § 639 lg 2 mõistes ning sellest tulenevalt on liitumistasu suurenemine tüüptingimustega piiratud kuni 25%. Tasu suurenemisega mittenõustumise korral on liitujal õigus leping lõpetada.

Täpsustati ka tingimuste sõnastust selliselt, et see reguleeriks liitumislepingu täitmiseks tehtud põhjendatud kulutuste hüvitamist nii liituja kui ka võrguettevõtja poolt liitumislepingu lõpetamisel.

Elektrilaadijate taristu

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1804, 13. september 2023, milles käsitletakse alternatiivkütuste taristu kasutuselevõtt, artikli 15 lõike 4 kohaselt hindab liikmesriigi reguleeriv asutus hiljemalt 30. juuniks 2024 ning seejärel iga kolme aasta tagant põhi- ja jaotusvõrguettevõtjate esitatud teabe põhjal kahe-suunalise laadimise võimalikku rolli kasutaja ja süsteemi kulude vähendamisel ja taastuvelektri osakaalu suurendamisel elektrisüsteemis.

Elektrilevi OÜ selgitas, et kui laadimistaristu liitumispunkti soovitakse kahe-suunalist laadimist, siis selle eelduseks on tavapärase elektritootja liitumisprotsessi läbimine (sh tuleb esitada liitumistaotlus), kuna lisaks võrgust elektrienergia võtmisele soovitakse elektrienergiat ka võrku anda. Elektrilevi OÜ-le teada olevate laadimispunktide võrguühenduste suhtes ei ole kahe-suunalist laadimist seni taotletud.

Kuna Eesti suurima võrguettevõtja võrgus ei ole kahe-suunalist laadimist (st teavet kahe-suunalise laadimise kohta), siis ei ole võimalik ka ametil hinnata kahe-suunalise laadimise võimalikku rolli kasutaja ja süsteemi kulude vähendamisel ning taastuvelektri osakaalu suurendamisel elektrisüsteemis.

Konkurentsiamet alustas 2023. aasta lõpus kergsõidukite avaliku laadimistaristu turu konkurentsiolekorra analüüsi, et luua põhjalik ülevaade Eesti avaliku laadimistaristu turu toimimisest ning tuvastada tõhusat ja ausat konkurentsi takistavaid tegureid. Amet avaldas analüüsi ülevaate ja soovitused oma kodulehel 10.02.2025⁵.

1.1.6. Bilansiteenused

Elektrituruseaduse ning võrgueeskirjaga on detailselt sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Põhivõrk vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks ostab või müüb põhivõrk bilansienergiat. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused, samuti reguleerimislepingu tüüptingimused tuleb eelnevalt kooskõlastada Konkurentsiametiga. Bilansienergia hinna kujundamisel on põhivõrk kohustatud ostma või müüma elektrienergiat kõige soodsama võimaliku hinnaga.

Alates 01.01.2017 on kõik tarbimiskohad varustatud kauglugemist võimaldavate seadmetega ning kogu mõõtmise korraldus toimub *on-line*-põhimõttel. Bilansi selgitamiseks vajalikud mõõdetud terved kogutakse mõõtepunktidest, mille edastavad Andmelattu kõik Eestis tegutsevad võrguettevõtjad.

Balti süsteemihaldurid on kokku leppinud ühise sageduse juhtimise ja süsteemi tasakaalustamise reeglistiku⁶. Kokkuleppe järgi kasutatakse alates Baltikumi sünkroniseerimisest Mandri-Euroopa

⁵ Kätesaadav: <https://www.konkurentsiamet.ee/analused-ja-uuringud/konkurentsijarelevalve#item-1>

⁶ Kätesaadav: <https://elering.ee/sites/default/files/2021-01/Baltic%20Load-Frequency%20Control%20concept%20document.pdf>

elektrisüsteemiga Balti ühise sageduse juhtimise alal (ingl *Baltic Load Frequency Control (LFC) Block*) süsteemi tasakaalustamiseks sageduse hoidmise reserve (ingl *frequency containment reserve* ehk FCR), käsitsi käivitavate sageduse taastamise reserve (ingl *manual frequency restoration reserve* ehk mFRR) ja automaatselt käivitavaid sageduse taastamise reserve (ingl *automatic frequency restoration reserve* ehk aFRR) tooteid, mis täiendavad üksteist ja tagavad süsteemi paindlikkuse nii lühi- kui pikaajaliste häiringute kontekstis.

Alates 09.10.2024 kasutab Elering AS mFRR energia hankimiseks üleeuroopalist mFRR reguleerimisenergia (MARI) keskkonda. 09.04.2025 ühines Elering AS ka üleeuroopalise reguleerimisenergia keskkonnaga PICASSO, mille kaudu hangitakse aFRR reguleerimisenergiat.

05.02.2024 käivitasid Balti riikide põhivõrguettevõtjad ühiselt Balti ühise võimsusturu. Võimsusturg on mehhanism, mis tagab vajadusele piisava sageduse hoidmise reservvõimsuse olemasolu. Reguleerimisteenuse pakkujad teevad võimsusturule pakkumisi, mille sisuks on lubadus kokkulepitud ajal tagada FCR teenuse olemasolu või teha reguleerimisturule (MARI või PICASSO) reguleerimisenergia pakkumine. Elering AS hangib sagedusreservide võimsusturul iga päev järgmiseks päevaks reguleerimisteenuse pakkujateelt FCR, aFRR ja mFRR pakumiste olemasolu. Kulude optimeerimiseks on Balti põhivõrguettevõtjad otsustanud reserve võimsustooteid hankida ühiselt ning neid jagada. Selleks on loodud võimsusturu keskkond BBCM (*Baltic Balancing Capacity Market*), millel igal hommikul toimuvatel oksjonitel järgmiseks päevaks võimsustooted hangitakse.⁷

Vastavalt elektrituru toimimise põhimõtetele peab iga turuosaline tagama, et tema võrku antud ja/või ostetud elektrienergia kogus oleks igal kauplemisperioodil võrdne tema poolt võrgust võetud ja/või müüdud elektrienergia kogusega. Väiketarbijate bilansi eest vastutab jaotusvõrguettevõtja. Suurima bilansihaldurina pakub teenust Eesti Energia AS, kelle kõrval tegutseb veel 16 bilansihaldurit. Eestis registreeritud elektri bilansihaldurid on järgnevad:

- [Alexela AS](#)
- [Axpo Nordic AS](#)
- [Centrica Energy Trading A/S](#)
- [Electric Terminal OÜ](#)
- [Elektrum Eesti OÜ](#)
- [Energynet SIA](#)
- [Energynet Finland OY](#)
- [Fusebox OÜ](#)
- [Gren Eesti AS](#)
- [Nordic Power Management OÜ](#)
- [Olerex AS](#)
- [pure.energy GmbH](#)
- [Scener OÜ](#)
- [SIA AOX Trade](#)
- [Second Foundation Trading AG](#)
- [Ener Portfolio Optimization Estonia OÜ](#)

2024. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet värskeimad Elering AS-i elektrienergia bilansilepingu tüüptingimuste muudatused ning 2025. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet Elering AS-i mFRR ja aFRR teenuse osutamise tüüptingimused (eelmise nimega reguleerimislepingu tüüptingimused) ja elektrisüsteemi bilansi tagamise ehk tasakaalustamise eeskirjade muudatused. Need on leitavad

⁷ <https://www.elering.ee/reguleerimisteenuste-energia-ja-voimsusturg>

Konkurentsiameti veebilehelt

<https://www.konkurentsiamet.ee/elekter-gaas-soojus-ja-vesi/elekter/tuupingimused>.

Elektrienergia bilansienergia hinna arvutamise metoodika

2024. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet Elering AS-i elektrienergia bilansiteenuse hinna arvutamise ühtse metoodika muudatused rakendamisega alates 01.01.2025. Lisaks, kooskõlastas Konkurentsiamet 2025. aasta jaanuaris Elering AS-i elektrienergia bilansiteenuse hinna arvutamise ühtse metoodika muudatused, mis käsitlevad leevendusperioodi rakendamist, mille kohaselt katab Elering AS kuni 30.06.2025 tasakaalustamisvõimsuse hankimisega seonduvad kulud võimsusjaotustulust. 2025. aasta juuni otsusega pikendas Konkurentsiamet vastavat leevendusperioodi kuni 2025. aasta lõpuni. Uusim kooskõlastatud elektrienergia bilansiteenuse hinna arvutamise ühtne metoodika on leitav Konkurentsiameti veebilehelt <https://www.konkurentsiamet.ee/elekter-gaas-soojus-ja-vesi/elekter/tuupingimused>.

Kehtivad administratiivkulu komponendid on leitavad Elering AS-i veebilehelt <https://www.elering.ee/bilansiteenuse-tasud>.

1.1.7. Piiriülesed küsimused

Eestil on naaberriikidest elektriühendused Läti ja Soomega. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 3. Põhja-Euroopa elektri ülekandesüsteemi kaart on toodud joonisel 3. Samas tuleb märkida, et Soome kuulub Põhjamaade elektrisüsteemi Nordel, mis ei ole sünkroniseeritud Mandri-Euroopa elektrisüsteemiga, kuhu kuulub Eesti.

Joonis 3. Põhja-Euroopa elektri ülekandesüsteemi kaart (ENTSO-E)⁸

Eestil on kolm 330 kV õhuliini Lätiga maksimaalse võimsusega suunal EE->LV 1447 MW ja suunal LV->EE 1259 MW. Eesti-Läti kolmas liin valmis 2020. aastal ja tõstis seejuures võimsusi märkimisväärselt. Varem oli suunal EE->LV maksimaalne ülekandevõimsus 1000 MW ja suunal LV->EE 879 MW. Soomega on alalisvooluühendusi kaks (358 MW EstLink 1 ja 658 MW EstLink 2). Olenevalt elektrivõrgus aset leidvatest remonttöödest ja välisõhutemperatuurist, võib Eesti ja Läti vaheline ülekandevõimsus muutuda. Võimsused, mida on võimalik maksimaalselt importida ja eksportida, sõltuvad ühelt poolt liinide tehniliselt läbilaskevõimest ja teiselt poolt režiimiarvutuste käigus välja selgitatud süsteemi stabiilsuse piirist. Kumb neist kahest on väiksem, määrab lõpliku piirangu.

Eesti, Läti ja Leedu elektrisüsteem sünkroniseeriti edukalt Mandri-Euroopaga 09.02.2025, kui lülitati välja Balti riikide vahelduvvooluühendused Venemaa ja Valgevene elektrisüsteemiga ning lülitati Leedu ja Poola vaheline elektriühendus LitPol Link tööle vahelduvvoolul. Mandri-Euroopa sagedusalaga sünkroniseerimise eesmärgil on Eesti elektrisüsteemi stabiilsuse ja töökindluse tõstmiseks alates 2019. aastast ehitatud valmis enamik elektrivõrgu objektidest, mis on vajalikud edukaks sünkroniseerimisprotsessiks, sealhulgas Püssi, Kiisa ja Viru alajaamadesse rajatud sünkroonkompensaatorid sageduse juhtimiseks, rekonstrueeritud Balti-Tartu, Tartu-Valmiera ja Viru-Tsireguliina 330 kV vahelduvvoolu õhuliinid, et suurendada olemasolevate liinide läbilaskevõimsust.

Tulenevalt sünkroniseerimisega kaasnevatest nõuetest ja funktsionaalsusest on kavas uuendada EstLink 1 ja EstLink 2 merekaablite mandril asuvate konverterjaamade juhtimis- ja kontrollisüsteeme, mille tööde lõpptähtaeg on planeeritud vastavalt 2027. ja 2025. aasta lõpuks. Sünkroniseerimise raames uuendab Elering AS ka elektrisüsteemi planeerimis- ja juhtimissüsteeme, mille tulemusena paraneb juhtimiskeskuse võime hinnata ja juhtida elektrisüsteemi reaalajas. Sealhulgas vahetatakse kriitilistes alajaamades andmeside- ja seiresüsteemid uuemate ja toimepidevamate seadmetega, mis tagavad pideva pinge, voolu ja sagedusega seotud andmete edastamise ning uuendatakse erinevaid toodangu ja tarbimise prognoosisüsteeme, hangitakse ja juurutatakse uut bilansihaldustarkvara ning katkestuste planeerimise tarkvara. Eeltoodud arendustööde eeldatavaks valmimistähtajaks on 2025. aasta lõpp.⁹

Euroopa Liidu õigusaktidest tulenev regulatsioon ja selle rakendamine

CACM regulatsioon¹⁰

Ülekandevõimsuse arvutamise ja jaotamise reegleid puudutavad meetodikad tulenevad Komisjoni Määrusest (EL) 2015/1222, 24. juuli 2015, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised.

CACM-ist tulenevad regionaalsed meetodikad ja otsused, mis olid 2024. aastal arutlusel

Võimsusarvutusmeetodika päev-ette ja päevasisese perioodi jaoks vastavalt CACM artikli 20 lõike 2 sisule (DA/ID CCM ettepanek).

19.01.2024 esitas Elering AS meetodika Konkurentsiametile kooskõlastamiseks.

22.07.2024 esitasid piirkonna reguleerivad asutused TSO-dele taotluse meetodikat täiendada.

30.09.2024 esitas Elering AS Konkurentsiametile täiendatud meetodika ettepaneku kooskõlastamiseks.

21.11.2024 kiitsid asjaomased riiklikud reguleerivad asutused ühiselt Balti koordineeritud võimsusarvutuse ala TSO-de meetodika ettepaneku muudetud kujul heaks.

27.11.2024 kooskõlastas Konkurentsiamet otsusega nr 7-26/2024-007 DA/ID CCM ettepaneku.

⁸ Kättesaadav: https://eepublicdownloads.entsoe.eu/clean-documents/Publications/maps/2024/ENTSOE_Grid_Map_Northern_Europe.pdf

⁹ <https://elering.ee/sunkroniseerimine-mandri-euroopaga>

¹⁰ Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:02015R1222-20210315>

FCA regulatsioon¹¹

Võimsuse piirkonnaülese jaotamise kohta forvardturul puudutavad meetodikad tulenevad Komisjoni Määrusest (EL) 2016/1719, 26. september 2016, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise forvardturu eeskiri:

FCA-st tulenevad regionaalsed meetodikad, mis olid 2024. aastal arutlusel

Võimsusarvutuse meetodika pikkade ajavahemike jaoks (LT CCM ettepanek)

16.05.2024 esitas Elering AS meetodika Konkurentsiametile kooskõlastamiseks

20.11.2024 esitasid piirkonna reguleerivad asutused TSO-dele taotluse meetodikat täiendada

22.01.2025 esitas Elering AS Konkurentsiametile täiendatud meetodika ettepaneku kooskõlastamiseks.

20.03.2025 taotlesid Balti koordineeritud võimsusarvutuse ala riiklikud reguleerivad asutused ühiselt ACER-ilt 3-kuulist pikendust LT CCM ettepaneku menetlustähtaja kohta.

SOGL regulatsioon¹²

Elektri ülekandesüsteemi käidueeskirja puudutavad meetodikad tulenevad Komisjoni Määrusest (EL) 2017/1485, 2. august 2017, millega kehtestatakse elektri ülekandesüsteemi käidueeskiri.

SOGL-ist tulenevad regionaalsed meetodikad, mis olid 2024. aastal arutlusel

1. Meetodikad vastavalt SOGL artikli 119 sisule

22.12.2023 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks meetodikate ettepanekud vastavalt SOGL artikli 119 sisule (Balti koormuse sageduse juhtimisploki (LFC plokk) talitlusleping, Balti LFC ploki sageduse taastamise reservi (FRR) suuruse määramise juhised, Balti LFC reservide eelkvalifitseerimise ühtlustatud põhimõtted).

25.04.2024 esitasid piirkonna reguleerivad asutused TSO-dele taotluse meetodikaid täiendada.

21.06.2024 esitas Elering AS Konkurentsiametile täiendatud meetodikate ettepaneku.

28.08.2024 kiitsid asjaomased riiklikud reguleerivad asutused ühiselt Balti TSO-de meetodikate ettepaneku heaks.

27.08.2024 kooskõlastas Konkurentsiamet otsusega nr 7-26/2024-005 meetodikate ettepaneku vastavalt SOGL artikli 119 sisule.

2. Mandri-Euroopa sünkroonala TSO-de meetodikad vastavalt SOGL artikli 118 sisule

19.09.2024 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks Mandri-Euroopa sünkroonala TSO-de ühised meetodikate ettepanekud vastavalt SOGL artikli 118 sisule.

07.11.2024 kooskõlastas Konkurentsiamet otsusega nr 7-26/2024-006 meetodikaettepanekud vastavalt SOGL artikli 118 sisule.

EBGL-i regulatsioon¹³

Elektrisüsteemi tasakaalustamise eeskirja puudutavad meetodikad tulenevad komisjoni määrusest (EL) 2017/2195, 23. november 2017 (EBGL).

EBGL-ist tulenevad regionaalsed meetodikad ja otsused, mis olid 2024. aastal arutlusel

1. Meetodika iga võimsusarvutusala piirkonnaülese võimsuse turupõhiseks jaotamiseks kooskõlas EBGL artikliga 41 lõikega 1 (MB-CZCA meetodika)

27.09.2024 esitas Elering AS Konkurentsiametile taotluse MB-CZCA meetodika muutmiseks.

29.11.2024 kiitsid asjaomased riiklikud reguleerivad asutused Balti koordineeritud võimsusarvutuse ala TSO-de meetodika ettepaneku heaks.

10.12.2024 kooskõlastas Konkurentsiamet otsusega nr 7-26/2024-009 MB-CZCA meetodika muudatused.

2. Meetodika Balti sagedusreservidel põhineva võimsusturu kohta, vastavalt EBGL-i artikli 33 lõike 1 ja 38 lõike 1 sisule (Võimsusturu meetodika)

20.04.2023 esitas Elering AS meetodika Konkurentsiametile kooskõlastamiseks.

¹¹ Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:02016R1719-20210315>

¹² Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:02017R1485-20210315>

¹³ Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:02017R2195-20220619>

22.09.2023 jõudsid kõik asjaomased reguleerivad asutused kokkuleppele TSO-dele esitatava taotluse metoodika täienduste osas.

25.09.2023 esitasid piirkonna reguleerivad asutused TSO-dele taotluse metoodikat täiendada.

28.11.2023 esitas Elering AS Konkurentsiametile täiendatud metoodika ettepaneku kooskõlastamiseks.

26.01.2024 kiitsid asjaomased riiklikud reguleerivad asutused Balti riikide TSO-de metoodika ettepaneku heaks.

01.02.2024 kooskõlastas Konkurentsiamet otsusega nr 7-26/2024-002 Võimsusturu metoodika.

04.10.2024 esitas Elering AS Konkurentsiametile taotluse Võimsusturu metoodika muutmiseks.

04.12.2024 kiitsid asjaomased riiklikud reguleerivad asutused Balti riikide TSO-de metoodika muudatused heaks.

10.12.2024 kooskõlastas Konkurentsiamet otsusega nr 7-26/2024-008 Võimsusturu metoodika muudatused.

3. Metoodika ülekandevõimsuste arvutamise kohta tasakaalustamise perioodi jaoks vastavalt EBGL-i artikli 37 lõike 3 sisule (CZCBT metoodika)

27.04.2023 esitas Elering AS metoodika Konkurentsiametile kooskõlastamiseks.

28.09.2023 jõudsid kõik asjaomased reguleerivad asutused kokkuleppele TSO-dele esitatava taotluse metoodika täienduste osas.

27.10.2023 esitasid piirkonna reguleerivad asutused TSO-dele taotluse metoodikat täiendada.

27.11.2023 esitas Elering AS Konkurentsiametile täiendatud metoodika ettepaneku kooskõlastamiseks.

24.01.2024 kiitsid asjaomased riiklikud reguleerivad asutused Balti koordineeritud võimsusarvutuse ala TSO-de metoodika ettepaneku heaks.

01.02.2024 kooskõlastas Konkurentsiamet otsusega nr 7-26/2024-001 CZCBT metoodika ettepaneku.

4. Balti riikide TSO-de ühine eranditaotlus, mille korral ei lubata tasakaalustamisteenuse osutajatel üle anda tasakaalustamisvõimsuse pakkumise kohustust üle hinnapiirkondade piiride, vastavalt EBGL-i artikli 34 lõike 1 sisule (Eranditaotlus).

16.08.2023 esitas Elering AS metoodika Konkurentsiametile kooskõlastamiseks.

15.02.2024 kiitsid asjaomased riiklikud reguleerivad asutused Balti riikide TSO-de Eranditaotluse ettepaneku heaks.

26.02.2024 kooskõlastas Konkurentsiamet otsusega nr 7-26/2024-003 Eranditaotluse ettepaneku.

Elektrisüsteemi andmete avalikustamine

Süsteemihaldurite arvutatud piiriüleste ülekandevõimsuste andmed ning süsteemile seatud piirangud, nende põhjused ja mõju elektrisüsteemile ning katkestused tuleb avaldada lähtuvalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) nr 1227/2011, 25. oktoober 2011, energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse kohta (REMIT-i regulatsioon)¹⁴, mis seab nõuded avaldada turuinfo võimalikult kiiresti, läbipaistvalt ja üheselt mõistetavalt. Balti ja Põhjamaade elektrisüsteemi puudutavad ülekandevõimsuste andmed avalikustatakse TSO-de poolt REMIT-i alusel kiirete turuteadetena (UMM) elektriturukorraldaja Nord Pooli veebilehel, kiirete turuteadete portaalis¹⁵.

Elektrisüsteemi andmete avalikustamist reguleerib täiendavalt REMIT-i regulatsioonile ka komisjoni määrus (EL) nr 543/2013, 14. juuni 2013, mis käsitleb elektriturudel andmete esitamist ja avaldamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 714/2009 I lisa¹⁶. Vastava

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011R1227>

¹⁵ <https://umm.nordpoolgroup.com/>

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0543>

regulatsiooni alusel avalikustatakse elektrisüsteemi puudutavad andmed üleeuroopalisel läbipaistvuse platvormidel^{17, 18}.

Vastavalt IME regulatsiooni artiklile 50 on Elering AS oma veebilehel¹⁹ avaldanud eelnimetatud vaba võimsuse jagamise reeglid ja kokkulepped. Samuti on avaldatud info kasutusel oleva edastamisvõimsuse, kasutatud üldvõimsuse, nõudluse ja tootmise kohta, esitades tegelikud andmed ja prognoosid vastavalt suunistele kas aasta, kuu, nädala ja/või päeva kaupa. Eraldi on loodud andmete avalikustamise rakendus, kus informatsioon on visuaalselt jälgitav ning hõlpsasti alla laaditav. Informatsioon avalikustatakse turuosalistele üheaegselt, läbipaistvalt, kasutajasõbralikult ja kergesti alla laaditavas vormis.

Ülekoormusest saadava tulu kasutamine perioodil 01.01.2024 kuni 31.12.2024

Vastavalt IME regulatsiooni artikli 19 lõikele 2 kasutatakse võrkudevahelise ühenduse jaotamisest saadud tulusid järgmistel eesmärkidel:

- a) jaotatud võimsuse tegeliku kättesaadavuse, kaasa arvatud püsikindluse kompenseerimise tagamiseks; või
- b) piirkonnaülese võimsuse säilitamiseks või suurendamiseks olemasolevate võrkudevaheliste ühenduste kasutamise optimeerimise kaudu kooskõlastatud parandusmeetmetega, kui see on asjakohane, või võrkudevaheliste ühenduste ülekandevõime piiratuse vähendamiseks tehtavatest võrguinvesteeringutest tulenevate kulude katmiseks.

Sama artikli lõike 3 kohaselt, kui lõikes 2 sätestatud esmatähtsad eesmärgid on piisavalt täidetud, võib tulu kasutada sissetulekuna, mida reguleerivad asutused võtavad arvesse võrgutariifide arvutamise meetodika heakskiitmisel või võrgutariifide kehtestamisel või mõlemal juhul.

Perioodil 01.01.2024–31.12.2024 teenis Elering AS ülekoormustulu kokku 179,80 miljonit eurot. Sellest kasutati 2024. aastal elektrienergia võrgukadude suurenenud kulude katmiseks 4,39 miljonit eurot, võrgutariifide vähendamiseks 4,12 miljonit eurot, piiriülesteks investeeringuteks 85,11 miljonit eurot ning muude lubatud tegevuste kulude katmiseks 6,77 miljonit eurot.

1.1.8. Ühishuviprojektid

Ühishuviprojektid on Euroopa avaliku huvi projektid, millel on ülepiiriline mõju ning mis aitavad kaasa Euroopa ühtse energiasüsteemi arengule, parandavad konkurentsi energiaturgudel ja tõstavad Euroopa energiajulgeolekut. Komisjoni delegeeritud määrus (EL) nr 2024/1041²⁰, mis võeti vastu 28. novembril 2023 ja muudab määrust (EL) 2022/869, täpsustab liidu ühishuviprojektide ja vastastikust huvi pakkuvate projektide loendit. Ühishuviprojektide nimekirja on võimalik kandideerida iga kahe aasta tagant kindlate kategooriate all. Ühishuviprojektide nimekirja kinnitatud projektidel on õigus hiljem taotleda rahastust ka Euroopa fondist *Connecting Europe Facility* (CEF).

Elektris on ühishuviprojektide loendisse kantud nii elektri infrastruktuuri projekte kui ka nutivõrkude kasutuselevõtu projekte. Tabel 5 annab ülevaate Eesti osas ühishuviprojektide nimekirja kantud projektidest, mis puudutavad elektrisüsteemi.

¹⁷ <https://transparency.entsoe.eu/>

¹⁸ <https://newtransparency.entsoe.eu/>

¹⁹ <https://www.elering.ee/>

²⁰ [Delegeeritud määrus - EL - 2024/1041 - EN - EUR-Lex](#)

Tabel 5. Elektri ühishuviprojektid

Nr	Projekti nimi	Nr	Taotlus Konkurentsiametile	Otsuse väljastamine	Eeldatav valmimistäht aeg
1	Pumphüdroelektrijaam	3.2	Investeeringutaotlust Konkurentsiametile ei ole esitatud		
2	Balti riikide elektrisüsteemide sünkroniseerimine Mandri-Euroopa võrguga	3.3	31.05.2018; 08.11.2019	10.09.2018 otsus nr 7-10/2018-018; 08.05.2020 otsus nr 7-10/2020-002	2025
3	Eesti ja Soome vaheline täiendav ühendus „EstLink 3“	3.6	Investeeringutaotlust Konkurentsiametile ei ole esitatud		
4	Eesti ja Läti neljas ühendus „Elwind“	5.1	Investeeringutaotlust Konkurentsiametile ei ole esitatud		

Balti riikide elektrivõrkude lahti ühendamine Venemaa elektrisüsteemist ja integreerimine Euroopa Liidu elektrisüsteemiga on Euroopa Liidu energiapoliitika strateegiline eesmärk ja prioriteet. Balti riikide elektrisüsteemide sünkroniseerimine Mandri-Euroopa võrguga toimub etapivisiliselt. Sünkroniseerimine läheb Balti riikidele ja Poolale kokku maksma ligikaudu 1,6 miljardit eurot, millest Eesti osa on 298 miljonit eurot. Euroopa Komisjoni seatud kõrge prioriteetsuse tõttu rahastatakse projekte CEF-i vahenditest maksimaalse 75% ulatuses. Ülejäänud 25% investeeringutest tagatakse Eestis ülekoormustasust.

Esimeses etapis rekonstrueeriti Eestis sisemaist elektrivõrku ning rajatakse üks sünkroonkompensaator. Teises etapis rajati Eestisse veel kaks sünkroonkompensaatorit. Kolmandas etapis on investeerimisobjektideks juhtimiskeskuse IT-, juhtimis-, seiresüsteemide uuendamine, Estlink 1 ja Estlink 2 merekaablite juhtimis- ja kontrollsüsteemide uuendused ning alajaamade toimepidevuse tõstmine.

Balti-Tartu 330kV õhuliini rekonstrueerimine algas 2020. aastal ja liin valmis veebruaris 2023. Tartu-Valmiera 330kV õhuliini rekonstrueerimisega alustati 2021. aasta sügisel ja see valmis juunis 2023. Viru-Tsireguliina 330kV õhuliini rekonstrueerimine rekonstrueerimise töid alustati 2023. aasta juunis ning need lõppesid oktoobris 2024.

Esimene sünkroonkompensaator valmis mais 2023 Püssis. Teine sünkroonkompensaator valmis detsembris 2023 Kiisal. Kolmas, Viru sünkroonkompensaator, valmis 2024. aasta juunis.

IT-, andmeside- ja juhtimissüsteemide uuendamise arendustööd algasid 2022. aastal ning kestavad planeeritult kuni 2025. aasta lõpuni. Estlink 1 ja Estlink 2 juhtimissüsteemide uuenduste tööde planeeritud alguseks oli september 2024 ning lõpuks oktoober 2027. Detailsem ülevaade sünkroniseerimisega seotud projektist on leitav Eleringi kodulehel.²¹

Ühishuviprojekt „Balti riikide elektrisüsteemide sünkroniseerimine Mandri-Euroopa võrguga“ nr 3.3 hõlmab ka alamprojekti nr 3.3.5 „Täiendavad taristuaspektid Balti riikide elektrivõrkude sünkroniseerimiseks Euroopa võrkudega“.

Projekt on seotud sünkroniseerimise käigus soetatud uute varade, näiteks liinide ja sünkroonkompensaatorite täiendava turbe vahendite loomisega. Rõhk on meetmetel, mis aitavad

²¹ [Sünkroniseerimine Mandri-Euroopaga | Elering](#)

ennetada ründeid. Osa projektidest on seotud ka merealuse taristu valvamisega. Projekti soovitakse rahastada Euroopa abiraha, ülekoormustasu ning võrgutasu kaudu. Projekti taotlus Euroopa ühendamise rahastusse on koostamisel.²²

1.2. Elektri hulgiturg

Üldine hulgituru korraldus

Võimalikult ühtse turu tagamiseks on Euroopa elektri hulgiturg reguleeritud üleeuroopaliste võrgueeskirjadega. Kauplemine käib pikaaegsete tulevikutehingute turgudel (reguleerib FCA võrgueeskiri), päev-ette-börsil ja päevasisesel börsil (mõlemat reguleerib CACM-i võrgueeskiri) ning reguleerimis- ehk reservide turgudel (reguleerib EBGL-i võrgueeskiri ja IME määrus). Lisaks on võimalik kaubelda ka börsiväliselt ehk otselepingutega (*over the counter* ehk OTC) näiteks suurtarbija ja tootja vahel. Eestis on otselepingud võimalikud vaid riigisiselt ehk ühe pakkumispirkonna (Eesti moodustabki turu mõistes ühe pakkumispirkonna) sees.

Lisaks toimivad reguleerimisturgude võimsuse või varustuskindluse võimsusmehhanismi tagamiseks võimsusturud. Nagu punktis 1.1.6 toodud, käivitasid 05.02.2024 Balti riikide põhivõrguettevõtjad ühiselt Balti ühise võimsusturu, kuna Balti elektrisüsteemide sünkroniseerimise järgselt Mandri-Euroopa sünkroonalaga on süsteemi juhtimiseks vaja hankida varasemast suuremas koguses automaatselt ja manuaalselt käivitatavaid sageduse juhtimise reserve.

Süsteemihaldurite pakutavate finantsinstrumentide turuoperaator Euroopas on JAO (Joint Allocation Office), kes reguleerib oksjonite korraldust FTR-i (*financial transmission rights*) ja PTR-i (*physical transmission rights*) toodete osas (võimaldavad maandada hinnariski pakkumispirkondade hinnavahede osas). Lisaks on võimalik finantsinstrumente osta ka NASDAQ OMX-i kaudu, kes pakub süsteemihinna fikseerimist futuuride kaudu ning pakkumispirkonna hinna fikseerimise tooteid EPAD-e (*electricity price area differentials*). Vähese huvi ning likviidsuse tõttu lõpetas NASDAQ OMX alates 3. oktoobrist 2022 EPAD Tallinna toote pakkumise. Alates 2022. aasta lõpust on turuosalistele saadaval lisaks Eesti-Läti FTR-idele ka Soome-Eesti FTR-ide aasta ja kuu tooted.

Päev-ette-turg ja päevasisene hulgiturg on Euroopas ühtne, mis tähendab, et turualgoritm, mis pakkumiste põhjal hinna arvutab, on ühtne ja koondab kõikide turuoperaatorite poolt saadud pakkumiste info. Päev-ette-turg töötab PCR Euphemia (*Pan-European Hybrid Electricity Market Integration Algorithm*) algoritmiga, mis arvutab ühtse turuhinna ostu- ja müügipakkumiste pealt iga päev umbes kell 13.45 järgmise päeva kohta. Hinnaerinevused pakkumispirkondade vahel tekivad ainult siis, kui ülekandevõimsusest kahe pakkumispirkonna vahel jääb energiavoo jaoks puudu ehk tekib nn pudelikael.

Päevasisene turg toimub nii pideva kauplemisega (mis tähendab, et ühtset turuhinda pole ja iga pakkumine võib saada erineva hinna sõltuvalt sellest, millal ostu ja müügi pakkumised omavahel kattuvad ja konkreetne tehing teostub) kui ka oksjonitega (turualgoritm arvutab pakkumiste põhjal turuhinna), mida rakendatakse Euroopa elektriturul alates 13.06.2024²³. Päevasise turu tehinguid on võimalik läbi viia pärast päev-ette-turutulemuste saabumist ja kuni üks tund enne konkreetse tarnetunni algust, milleks tehingut soovitakse. Euroopa päevasisene turg on ühendatud XBID-i (*European Cross-Border Intraday*) lahenduse abil.

CACM-i regulatsiooni alusel tuleb turuoperaatorid liikmesriigi reguleeriva asutuse poolt nomineerida, et kontrollida, kas nad on võimelised vastavaid ülesandeid läbi viima ja tagada võrdne kohtlemine

²² [Elering plaanib hakata oma alajaamasid droonide eest kaitsma | Majandus | ERR](#)

²³ <https://www.nordpoolgroup.com/en/trading/intraday-auctions/>

turuosalistele. Igas liikmesriigis peab tegutsema vähemalt üks nomineeritud turuoperaator (CACM-i regulatsioon artikkel 4 lõige 2). Lisaks peab olema tagatud võimalus ka mitme turuoperaatori tegevuseks samaaegselt. Selleks tuleb turuoperaatorite tegutsemise reeglid paika panna MNA (*multi-NEMO arrangement*) meetodikaga, vastavalt CACM-i regulatsiooni artiklitele 45 ja 57. Vastav reeglistik ei ole Eestis ega Baltimaades veel kinnitatud.

Eestis on elektri hulgituru nomineeritud korraldajaks elektribörs Nord Pool, kes alustas Eestis tegevust 2010. aasta aprillis. Elektriturg oli siis 28,4% ulatuses avatud. 01.01.2013 avanes elektriturg kõigile ehk kõik kehtiva võrgulepinguga elektritarbijad võivad endale valida sobiva elektrimüüja ja elektri hinnapaketi.

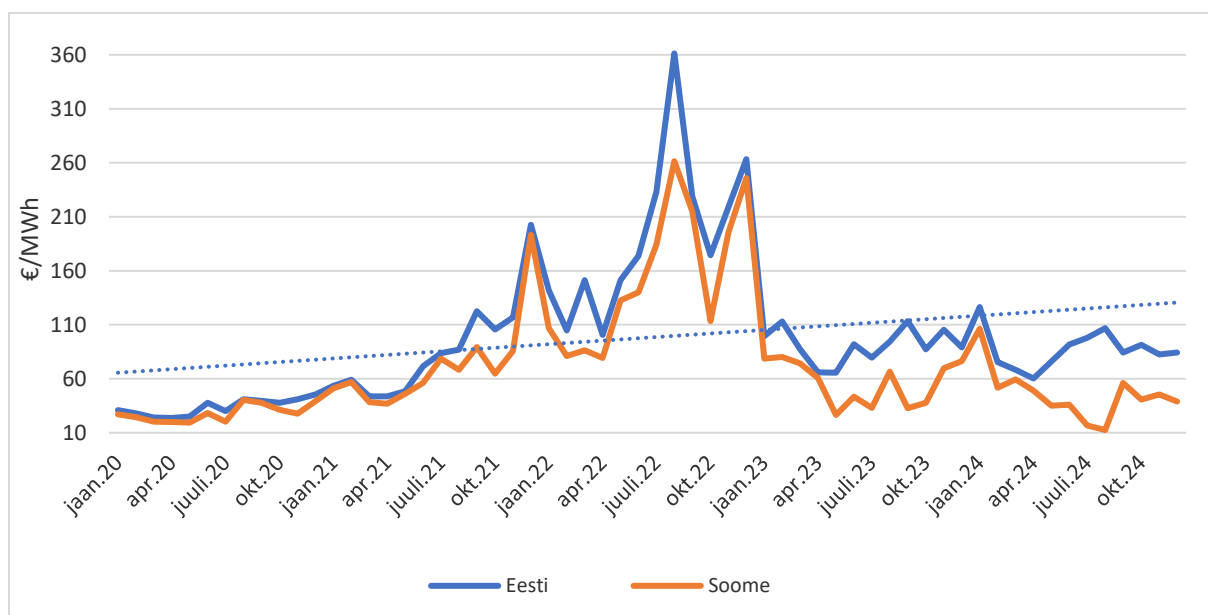
Eestis on Konkurentsiamet elektribörsi korralduse loa väljastanud ka EPEX Spotile, kes aga praegu veel Eestis ei tegutse.

Eesti turuosaliste tegevus hulgiturul ja turgu iseloomustav statistika

Elektritootjate ja hulgikauplejate tegevuse adekvaatseks hindamiseks on otstarbekas vaadelda nende turuosa regionaalsel hulgiturul koostöös teiste Balti riikide regulaatoritega. Tänu Eesti ja Soome vahelisele ühendusele EstLink 1 ja EstLink 2 ning Leedu ja Rootsi vahelisele ühendusele NordBalt ning Leedu ja Poola vahelisele ühendusele LitPolLink on Balti riikide elektrisüsteem integreeritud Soome ja, Rootsi ja Poolaga. Sellega on Eesti ja kogu Balti elektrisüsteem integreerunud ühtse Euroopa elektribörsi elektrisüsteemi ja hulgituruga. 2024. aastal toodeti (netootmine) Eestis elektrienergiat 5361 GWh, võrreldes 2023. aastaga suurenes elektritootmine 8,7% ning Eestist eksporditi elektrit 2024. aastal 2656 GWh, mis vähenes 36,1% võrreldes 2023. aastaga. Kui elektritootmine on jäänud võrreldes 2023. aastaga samasse suurusjärku, siis eksport langes eelkõige turul toimunud olukorra tõttu, kus EstLink 2 oli tööst väljas ligikaudu 7 kuud perioodil 26.01.2024 kuni 03.09.2024. Eestisse imporditi 2024. aastal elektrienergiat 5553 GWh, võrreldes 2023. aastaga vähenes import 25%, Eesti-Soome ülekandevõimsuse piiratuse tõttu. Elektrienergiat tarbiti 2024. aastal 7033 GWh, tarbimine suurenes 1,3% võrreldes 2023. aastaga. Võrgukaod olid Eesti elektrisüsteemis 2024. aastal 1255 GWh, mis on 1,3% rohkem kui 2023. aastal. Tabelis 6 on toodud Eesti elektrienergia bilansimuutus 2023. ja 2024. aasta võrdluses.

Tabel 6. Elektrienergia bilanss, GWh (*Elering AS*)

Elektrienergia bilanss, GWh	2023	2024	Muutus %
Toodang (neto)	4 933	5 361	8,7
Import	7 406	5 553	-25,0
Tarbimine	6 974	7 033	0,8
Kadu	1 209	1 225	1,3
Eksport	4 156	2 656	-36,1

Joonis 4. NP Eesti ja NP Soome hinnapiirkondade kuu keskmiste hindade (€/MWh) võrdlus alates 01.01.2020 (Nord Pool)

Jooniselt 4 selgub, et Eesti ja Soome elektri hinnad on olnud ajalooliselt küllaltki sarnased, seda alates EstLink 2 käivitumisest 2013. aasta detsembrikuus, mille tõttu on olnud piisavalt ülekandevõimsusi Eesti ja Soome vahel (1016 MW). Eesti ja Soome vaheliste hindade erinevused on olnud põhjustatud enamasti EstLink 1 ja EstLink 2 katkestustest, kui ülekandevõimsus Eesti ja Soome vahel on vähenenud. Samas on alates 2020. aastast olnud taas märgata hinnaerinevuste tekkimist, Eesti tootmisvõimsuste vähenemise tõttu on hakanud tekkima puudujääk Eesti-Soome vahelise ülekandevõimsuse osas – impordisoov Soomest Eesti suunas on sageli olnud suurem kui ühenduste võimsus on võimaldanud. Pudelikaelatunde on sellel suunal esinenud 2023. aasta jooksul 56% ajast ja 2024. jooksul **69% ajast**, mis tähendab, et tekkinud on ka hinnavahed nende pakkumispirkondade vahele ning hind **Eesti piirkonnas on kerkinud Soome hinnast kõrgemale**. Pudelikaelatundide kasv on tingitud ka EstLink 2 oli tööst väljas olekule perioodil 26.01.2024 kuni 03.09.2024.

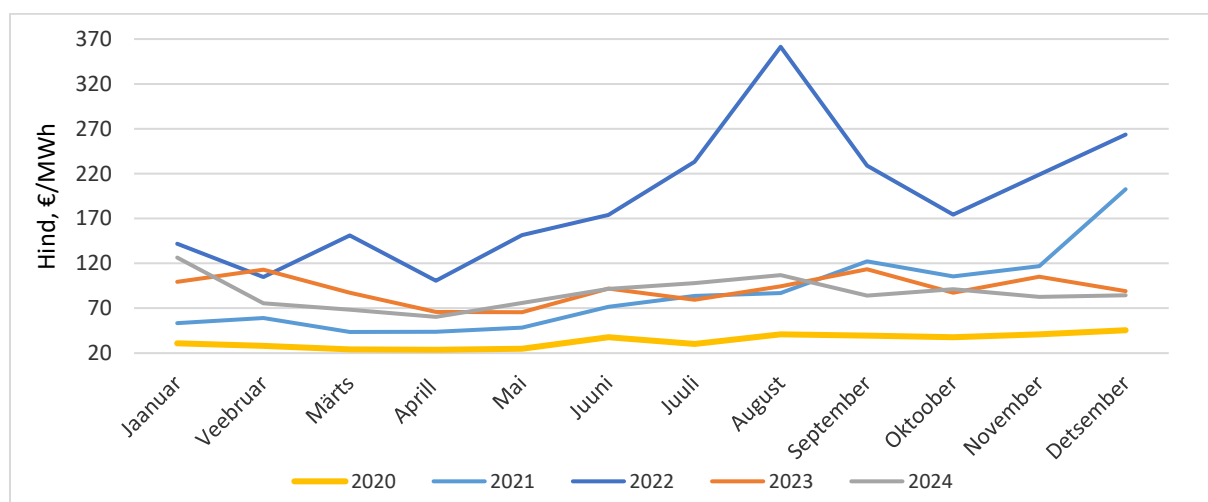
2024. aastal oli EstLink 1 avariide või remondi tõttu väljas 83 tundi. EstLink 2 oli tööst väljas 5483 tundi (võrdluseks 2023. aastal olid vastavad näitajad 310 ja 270 tundi).

Joonis 4 näitab elektri hinna tugevat tõusu 2022. aasta jooksul. See suundumus on nähtav kogu Euroopa turul, eeskätt on põhjuseks energiakriis ja maagaasi hinna tugev tõus. Pärast energiakriisi lõppemist 2022. aasta lõpus on elektri hinnad langenud kriisieelsele tasemele, mis peegeldub ka Nord Pooli elektrituru päev-ette turu hindades, mida illustreerib tabel 7. Süsteemihind on võrreldes 2023. aastaga langenud 36%. Hinnalangust võrreldes 2023. aastaga esineb ka Soome (hinnalangus 19%) ja Eesti (hinnalangus 4%) hinnapiirkondades ning Läti ja Leedu (hinnalangus mõlemas piirkonnas ligikaudu 7%) hinnapiirkondades. Erinevus süsteemihinnast tuleb sellest, et tekkivad pudelikaelad pakkumispirkondade piiridel on võrreldes süsteemihinnaga hinda kergitanud. Eesti hinnapiirkonnas on elektrituru hind 2024. aastal olnud 19% madalam kui 2023. aastal, olles ühtlasi 47,8% kõrgem Soome hinnapiirkonna hinnast ning 0,2% madalam Läti hinnapiirkonna hinnast.

Tabel 7. Päev-ette turu hindade võrdlus (Nord Pool)

Hinnapiirkond	Keskmine hind 2023, €/MWh	Keskmine hind 2024, €/MWh	Muutus, %	Maksimaalne hind 2024, €/MWh	Minimaalne hind 2024, €/MWh
NP Süsteem	56,44	36,06	-36,1	254,58	-15,01
NP Soome	56,47	45,57	-19,3	1896,00	-20,01
NP Eesti	90,79	87,27	-3,9	1896,00	-19,96
NP Läti	93,89	87,43	-6,9	1478,91	-19,96
NP Leedu	94,44	87,34	-7,5	1478,91	-19,96

Võrdlusena on joonisel 5 toodud Nord Pool Eesti hinnapiirkonna elektrienergia hinnad aastatel 2020–2024.

Joonis 5. NP Eesti hinnapiirkonna keskmised elektrienergia hinnad (€/MWh) aastatel 2020–2024 (Nord Pool)

NP Eesti hinnapiirkonnas on nimetatud aastatel elektrienergia hinnad volatiilsed olnud. Nagu mainitud, on tugev tõus toimunud 2021. aasta teises pooles ning varasemate aastatega võrreldes märkimisväärselt 2022. aastal. Kõrgeim hind kuu lõikes oli 2022. aasta augustis, 361,35 €/MWh, madalaim 2020. aasta aprillikuus, 23,69 €/MWh.

Tabel 8. Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas päev-ette turul (Nord Pool)

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2023	2024	Muutus %
Päev-ette müüdud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	4,01	4,38	9,2
Päev-ette ostetud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	7,35	7,36	0,1

Tabelist 8 selgub, et päev-ette turul müüdud elektrikogus oli 2024. aastal kokku 4,38 TWh, mis on 2023. aasta müüdud kogusest 9,2% võrra suurem. Ostetud elektrikogus moodustas kokku 7,36 TWh, mida on vaid 0,1% vähem võrreldes 2023. aastal ostetud kogusega.

Tabel 9. Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas päevasisesel turul (*Nord Pool*)

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2023	2024	Muutus %
Päevasisene müüdud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	GWh	314	410	30,6
Päevasisene ostetud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	GWh	280	353	26,1

Tabelist 9 selgub, et päevasisesel turul müüdud elektrikogus oli 2024. aastal kokku 410 GWh, mis oli 2023. aasta mahust 30,6% võrra suurem ja ostetud elektrikogus oli kokku 353 GWh, mida on 2023. aasta kogusest 26,1% rohkem. Seega on kokkuvõttes kasvanud kauplejate aktiivsus päevasisesel turul. Sarnase sisuga suundumust on olnud märgata juba ka varasematel aastatel. Põhjuseks on taastuvenergia osakaalu suurenemine, mis on oma olemuselt raskemini prognoositav kui kindla väljundvõimsusega fossiilsete jaamade toodang ja vajab seega rohkem toodangu prognoosi päevasisest täpsustamist. Samas on ka elektribörsid hakanud suuremat tähelepanu pöörama just päevasisese kauplemise toodetele ja täiendavate võimaluste loomisele. Seega on tõenäoliselt tegemist jätkuva suundumusega ja päevasisesel turul võib oodata kauplemise ja likviidsuse jätkuvat kasvu.

Põhiline import Eesti hinnapiirkonda tuli 2024. aastal Soome-suunalistelt ühendustelt, turuvoog oli sellel suunal 89% ajast ja põhiline eksport toimus Läti suunal, turuvoog oli sellel suunal 61% ajast. Päev-ette-turuvoo suundasid illustreerib tabel 10.

Tabel 10. Päev-ette turuvoo jagunemised 2024. aastal piiriülelt (*Nord Pool*)

Suund	Päev-ette turuvoog antud suunal h	Päev-ette turuvoog antud suunal %
EE->FI	840	9,6%
FI->EE	7832	89,2%
EE->LV	5358	61,0%
LV->EE	3298	37,5%

Nn pudelikaela-tunde, kus ülekandevõimsusest antud suunal puudu jäi, esines kõige rohkem Soome-Eesti suunalisel ühendusel – 69% ajast. Sellel ühendusel kasutati kogu päev-ette turule antud võimsusest kaubanduseks ära 80%. Märkimisväärne kaubandus toimub ka Eesti-Läti suunal, kus kaubanduseks kasutati sellel suunal 23% turule antud võimsusest, kuid pudelikaelatundide osakaal oli vaid 1,9%. EstLink 2 rikkest tingituna esines pudelikaelatunde vähesel määral ka Eesti-Soome suunal (3,1% ajast) ning Läti-Eesti suunal (0,9%). Tabel 11 illustreerib pudelikaela-tundide esinemise määra ja päev-ette-turule antud võimsuste kasutust 2024. aasta lõikes. Tabelis 12 on võrdlusena samad andmed näha 2023. aasta kohta. Tabelitest on näha, et võimsuste defitsiit on juba mitmendat aastat järjest suunal Soomest Eestisse. Mõningat pudelikaela-tundide osakaalu langust 2024. aastal võrreldes 2023. aastaga on märgata Eesti-Läti suunal, mis on osalt tingitud Läti ja Leedu elektrienergiatoodangu suurenemisest ja EstLink 2 väljasolekust.

Tabel 11. Turule antud võimsuste kasutus ja puudujääk 2024. aastal (*Nord Pool*)

2024				
Suund	Pudelikaelatunde peale päev-ette kauplemist	Pudelikaelatundide osakaal %	Keskmine kaubanduslik voog päev-ette turul MWh	Päev-ette turule antud võimsusest kasutatud
EE->FI	271	3,1%	27	4,52%
FI->EE	6084	69,3%	474	79,73%

EE->LV	169	1,9%	213	22,94%
LV->EE	83	0,9%	104	12,28%

Tabel 12. Turule antud võimsuste kasutus ja puudujääk 2023. aastal (Nord Pool)

2023				
Suund	Pudelikaela-tunde peale päev-ette kauplemist	Pudelikaelatundide osakaal %	Keskmine kaubanduslik voog päev-ette turul MWh	Päev-ette turule antud võimsusest kasutatud
EE->FI	0	0%	5	0,52%
FI->EE	4945	56,4%	818	83,72%
EE->LV	642	7,3%	454	46,48%
LV->EE	19	0,2%	21	2,56%

Tabelid 13 ja 14 illustreerivad päev-ette turule kaubanduseks antud ülekandevõimsuste piiranguid aastatel 2024 ja 2023. 2024. aastal oli ülekandevõimsust piiratud 2023. aastaga võrreldes olulisel määral rohkem Soomega, kuna EstLink 2 oli rikkest tingituna tööst väljas ligikaudu 7 kuud perioodil 26.01.2024 kuni 03.09.2024

Tabel 13. Turule antud võimsuste piirangud 2024. aastal (Nord Pool)

2024				2024 vs. 2023
Suund	Päev-ette turule antud keskmine võimsus (NTC D-1) MW	Maksimaalne installeeritud võimsus tuginedes Nord Pooli andmetele* MW	Keskmine ülekandevõimsuste piirangute ulatus päev-ette turu jaoks	Keskmiselt turule antud võimsuse muutus 2024. aastal võrreldes 2023. aastaga
EE->FI	597	1016	41,2	-63,4%
FI->EE	595	1016	41,4	-64,3%
EE->LV	930	1447	35,7	-4,5%
LV->EE	849	1259	32,6	1,3%

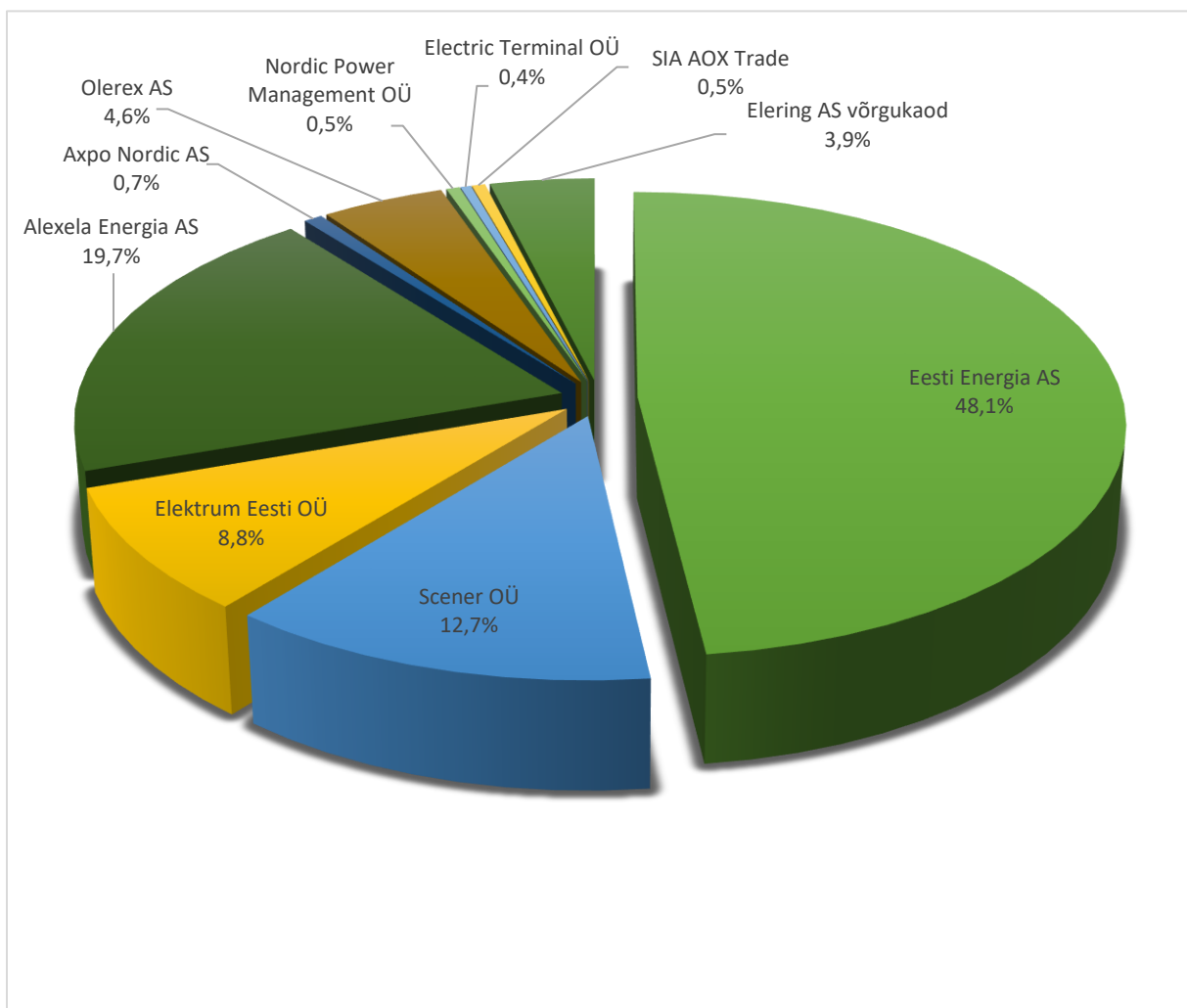
*Kasutatud on maksimaalset installeeritud võimsuse numbrit, mis ei arvesta õhutemperatuuridest tulenevaid piiranguid.

Tabel 14. Turule antud võimsuste piirangud 2023. aastal (Nord Pool)

2023			
Suund	Päev-ette turule antud keskmine võimsus (NTC D-1) MW	Maksimaalne installeeritud võimsus tuginedes Nord Pooli andmetele* MW	Keskmine ülekandevõimsuste piirangute ulatus päev-ette turu jaoks
EE->FI	975	1016	4,0%
FI->EE	977	1016	3,8%
EE->LV	972	1447	32,8%
LV->EE	838	1259	33,4%

Elektribörsikorraldaja Nord Pooli ja süsteemihaldur Elering AS-i veebilehtedel^{24,25,26} on avalikustatud tootmisandmete ja ülekandevõimsuste info (sh katkestused) ning andmed kõigi Nord Pooli süsteemis olevate elektribörsi hinnapiirkondade kohta. Andmed on kergesti leitavad ja alla laaditavad. Samuti tagab turu läbipaistvuse ühtne turukorraldus naaberriikidega.

2024. aastal lisandus Eesti turule 2 uut bilansihaldurit: Second Foundation Trading AG ning Enery Portfolio Optimization Estonia OÜ, seega oli Eestis 2024. aasta lõpu seisuga 17 bilansihaldurit. Lisaks on bilansihaldurina registreeritud ka Elering AS võrgukadude ostuks ja avarielektrijaama katsetustel elektri müügiks. Bilansihaldurite vahelist konkurentsi iseloomustavad joonis 6 ja joonis 7. Suurima turuosaga tarbimisportfellide lõikes on Eesti Energia AS 48%-ga. Tootmisportfellide lõikes on samuti suurima turuosaga Eesti Energia AS 62%-ga.

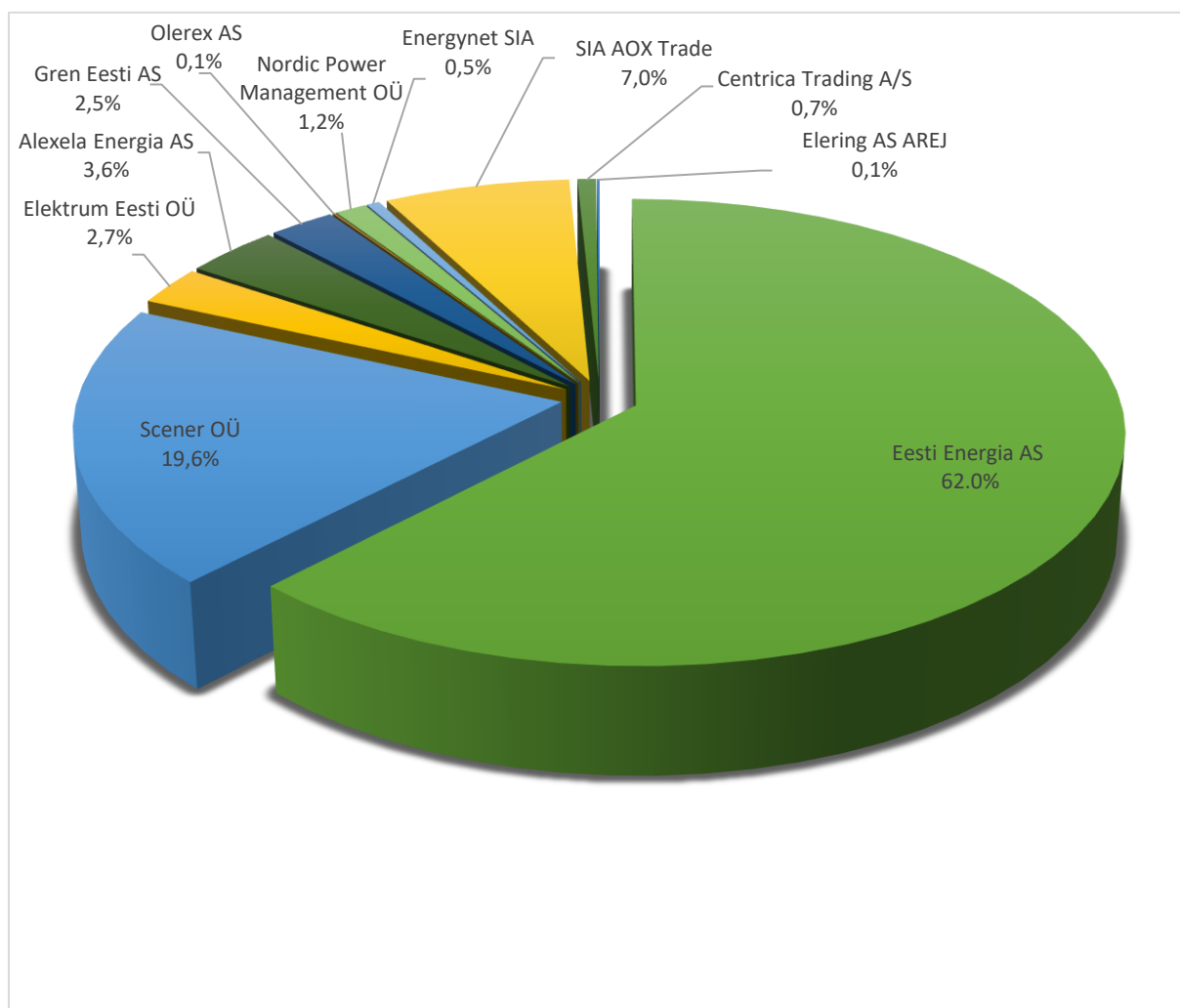

Joonis 6. Turuosade jagunemine bilansihaldurite vahel tarbimise lõikes 2024. aastal (Konkurentsiameti küsitlus, Elering AS)

²⁴ <https://umm.nordpoolgroup.com/>

²⁵ <https://dashboard.elering.ee/et>

²⁶ <https://data.nordpoolgroup.com/>

Joonis 7. Turuosade jagunemine bilansihaldurite lõikes tootmise lõikes 2024. aastal (*Konkurentsiameti küsitlus, Elering AS*)

Konkurentsiamet on seisukohal, et Eesti hulgiturg on kontsentreeritud. Turuosad on küll jagunenud nii tootmise kui ka tarbimise lõikes mitmete bilansihaldurite vahel, kuid kõige suurema osakaaluga turuosaline Eesti Energia AS bilansihaldurite lõikes hõlmab tootmise alusel 62% ning tarbimise alusel 48% kogu turu mahust. Siiski on kõige suurema osakaaluga turuosalise Eesti Energia AS-i osakaal bilansihaldurite lõikes tarbimise alusel võrreldes 2023. aastaga vähenenud 7% võrra. Tootmisportfellide lõikes on Eesti Energia AS-i turuosa võrreldes 2023. aastaga vähenenud 6%. **Kõrgele turu kontsentreeritusele viitab ka elektritootjate HHI²⁷ 4383.** Probleemiks elektrisüsteemis on kujunenud ka Eesti ja Soome vahelise ühenduse ülekoormatus, mis tähendab, et Eesti ja ülejäänud Baltimaad saavad selle võrra vähem osa Põhjamaade madalamatest elektrihindadest.

²⁷ Herfindahl-Hirschmani indeks (HHI) on mikroökonomikas kasutusel olev indeks kõigi turul tegutsevate äriühingute turuosade kohta, andes suuremate äriühingute turuosadele proportsionaalselt suurema kaalu. Herfindahli indeks annab teavet selle kohta, kui kontsentreeritud on vastav turg ning seega ka kui tugev on konkurents. HHI alla 1500 viitab kontsentreerumata turule, vahemik 1500–2500 näitab mõõdukat kontsentratsiooni ning väärtus üle 2500 viitab kõrgele kontsentratsioonile turul.

Tabel 15. Hulgituru näitajad (*Konkurentsiameti küsitlus, Elering AS*)

Elektri hulgimüügituru näitajad	2023	2024
Elektrienergia tootmine, GWh	4933	5361
Tarbimine (kadudega), GWh	8159	8258
Impordi maht, GWh	7406	5553
Ekspordi maht, GWh	4156	2656
Kolme suurima elektrienergiat tootva tootja turuosa (CR3)	62,0%	54,0%
Elektritootjate HHI	5002	4343
Hulgimüügiturul tegutsevate bilansihaldurite arv, tk	15	17
Päevasisene kauplemine (ost/müük), GWh	280/314	353/410
Päev-ette kauplemine (ost/müük), GWh	7352/4013	7355/4383
Keskmine elektri börsihind, €/MWh	90,79	87,27
Elektribörsil kaubeldud elektrienergia osakaal hulgiturul	91,0%	91,8%
Kahepoolne kaubandus (OTC – <i>over-the-counter</i> turul), GWh	1178	1118
Tootmiskogus energiaallikate kaupa, GWh		
• mittetaastuvad energiaallikad	2302	1963
• taastuvad energiaallikad	2631	3398
• tuuleenergia	709	1164
• hüdroenergia	25	30
• päikeseenergia	693	1005
• gaasienergia	3	1
• koostootmisjaamad	1202	1198

1.3 Elektri jaeturg

2013. aastal avati Eestis täielikult elektriturg, mis tähendab, et kõik kehtiva võrgulepinguga tarbijad saavad endale valida meelepärase elektrimüüja. 2022. aasta energiakriisi ning rekordkõrgete börsihindade tingimustes loodi tarbijate kaitsmiseks elektri universaalteenus. Universaalteenuse pakkumise kohustus pandi Eesti Power AS-ile, kus neil tekkis kohustus müüa elektrit kodutarbijatele, teatud nõuetele vastavatele äritarbijatele ja kohalike omavalitsuste asutustele. Teised elektrimüüjad said valida, kas pakuvad universaalteenust või mitte. Universaalteenuse hind oli börsiväline ja kujunes Konkurentsiametiga kooskõlastatud elektri tootmishinna alusel. Kuna elektriinnad stabiliseerusid ja turule lisandus üha rohkem taastuvenergia tootmisvõimsusi, siis lõpetati universaalteenuse regulatsioon 30.06.2024.

Tabel 16. Üldised andmed jaeturu kohta (*Elering AS-i ja Konkurentsiameti küsitlus*)

Jaeturu näitajad (kodutarbijad)	2023	2024
Elektrienergia tarbimine GWh	2016	2053
Tarbijate arv	657 689	657 760
Registreeritud elektritarnijate arv	72	79

Aktiivsete elektritarnijate arv	21	21
Kolme suurima müüja turuosaga mõõtmispunktide kaupa (%)	88	92
Jaemüüjate arv turuosaga > 5%	3	4
Jaemüüjate arv turuosaga 1% - 5%	4	1
Vahetuse määr	7	8
HHI müügi osas	4942	4272
HHI mõõtmispunktide osas	4981	4606
Jaeturu näitajad (mittekodutarbijad)	2023	2024
Elektrienergia tarbimine GWh	5797	5479
Tarbijate arv	106 333	101 873
Registreeritud elektritarnijate arv	72	79
Aktiivsete elektritarnijate arv	35	36
Kolme suurima müüja turuosaga mõõtmispunktide kaupa	86	74,7
Jaemüüjate arv turuosaga > 5%	4	3
Jaemüüjate arv turuosaga 1% - 5%	4	3
Vahetuse määr %	16	25
HHI müügi osas	2396	2167
HHI mõõtmispunktide osas	4677	4782

2024. aastal oli elektrimüüja vahetamise määr kodutarbijate puhul 8% ja äritarbijate puhul 25%. Võrreldes 2023. aastaga on nii kodutarbijate kui äritarbijate aktiivsus elektriturul kasvanud. Põhjuseks on elektrihinna suur volatiilsus.

Turuosaliste aktiivsust elektriturul soodustab ka 2023. aasta algusest lihtsustatud elektrimüüja vahetus. Müüja vahetamine on võimalik 14 päevaga. Elering AS on teinud oma andmevahetusplatvormil vastavad muudatused, et müüjad saaksid kiirendatud protsessi läbi viia.

Võrdlusportaalid ja elektrienergia hind kodutarbijale

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuni 2019 direktiivi (EL) 2019/944 kohaselt tagavad liikmesriigid, et vähemalt kodutarbijatel ja mikroettevõtjatel, kelle eeldatav aastane tarbimine on alla 100 000 kWh, on tasuta juurdepääs vähemalt ühele elektrihinna võrdlusvahendile. Konkurentsiametil on kohustus ettevõtja taotluse alusel võrdlusportaalile hinnata ja anda välja vastavaid usaldusmäärgiseid. Elektrimüüjatele tekkis kohustus edastada oma pakettide andmed usaldusmäärgisega võrdlusportaalile.

13.03.2023 andis Konkurentsiamet usaldusmäärgise võrdlusportaalile <https://elektrihind.ee/paketid/>. 2024.a viis Konkurentsiamet läbi täiendava kontrolli usaldusmäärgise saanud võrdlusportaalile.

Tabel 17. Elektrienergia hind (koos võrgutasu ja muude komponentidega) jaotusteenuse tarbijale (kodu- ja äritarbijale)

Hinnakomponendid	Ühik	Keskmine jaotusteenusetarbijale (kodu- ja äritarbijale)
Võrguteenus (keskmine jaotusteenuse hind)	senti/kWh	4,43

Elektrienergia (elektrituru hind + marginaal)	senti/kWh	9,23
Elektriaktsiis	senti/kWh	0,145
Taastuenergia toetus	senti/kWh	1,05
Kokku käibemaksuta	senti/kWh	14,85
Käibemaks 22%	senti/kWh	3,27
Keskmine hind koos käibemaksuga	senti/kWh	18,12

Märkused: elektriinna aluseks on võetud Nord Pooli Eesti hinnapiirkonna 2024. aasta keskmine hind + marginaal 0,50 senti/kWh. Võrguteenuse hinna aluseks on võetud keskmine jaotusteenuse hind. Elektriaktsiisiks on võetud 0,145 sent/kWh, mis hakkas kehtima 01.05.2024.

Tabel 18. Elektrienergia hind (koos võrgutasu ja muude komponentidega) kodutarbijale (korter) 2024. aastal, kelle kuu tarbimine 150 kW

Hinnakomponendid	Ühik	Ühikuhind	Ühik	Kulu
Võrguteenus (põhitariif)	senti/kWh	7,72	eurot	11,58
Võrguteenuse kuutasu (korter)	eurot/kuu	2,06	eurot	2,06
Elektrienergia hind ilma võrguteenuseta	senti/kWh	9,23	eurot	13,85
Elektriaktsiis	senti/kWh	0,145	eurot	0,218
Taastuenergia toetus	senti/kWh	1,05	eurot	1,58
Lõpptarbijaja hind käibemaksuta	-	-	eurot	29,288
Käibemaks 22%	-	-	eurot	6,443
Lõpptarbijaja hind koos käibemaksuga	-	-	eurot	35,73

Märkused: elektriinna aluseks on võetud Nord Pooli Eesti hinnapiirkonna 2024. aasta keskmine hind + marginaal 0,50 senti/kWh. Võrguteenuse hinna aluseks on võetud Elektrilevi OÜ hinnakiri pakett nimega „Võrk 1“. Elektriaktsiisiks on võetud 0,145 sent/kWh, mis hakkas kehtima 01.05.2024.

2024. aastal oli lõpptarbijaja keskmine hind 35,73 senti/kWh, mis on kõrgem kui 2023. aastal. Hinnatõusu põhjuseks on võrguteenuse hinna tõus, elektriaktsiisi tõus ja käibemaksutõus. Samas langes veidi elektri hulgituru hind ja taastuenergiatasu. 2025.aastas tõusis nii elektriaktsiis kui käibemaks. Alates 2026.aastast lisandub elektriarvele eraldi bilansienergia ja saartalituse teenus.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Eesti jaeturg on stabiilne, erilisi muutusi viimastel aastatel ei ole olnud. Jaeturg on kontsentreeritud, mida näitab kõrge HHI nii kodutarbijate kui ka mittekodutarbijate segmendis. Konkurentsi aitab edendada see, et tarbijal on võimalik kiirelt elektrimüüjat vahetada mõne muu müüja vastu. Müüja vahetust on võimalik teha elektroonselt kõigest mõne minuti jooksul. Kuna Eesti ja Soome vahele on tekkinud arvestatav ülekoormus, siis on olnud problemaatiline pikaajaliste fikseeritud lepingute pakkumine klientidele. Selle leevendamiseks pakutakse 2023. aasta algusest Eesti ja Soome vahel hinnariski maandusinstrumente. Olukorda on raskendanud Estlink 2 pikaajaline rivist väljas olemine nii 2024. aastal kui ka 2025. aastal.

Jaeturu konkrentsiolukorda soodustava poole pealt võib aga välja tuua, et Eestis on elektri müük vaba, eraldi tegevusluba ei ole vaja. Sellisel lihtsustatud viisil elektrimüügi valdkonnas äri alustamine aitab samuti konkrentsile kaasa.

1.4. Elektri varustuskindlus

1.4.1. Varustuskindlus ja varustuskindluse norm

Varustuskindluse tagamise all mõeldakse olukorda, kus süsteemi vajadused on kaetud, ehk koormusvajadus ja reservide vajadus on kaetud tootmise ja impordi võimekusega vastavalt

varustuskindluse normi nõuetele. Varustuskindluse tagatust hinnatakse ühe aasta arvestuses. Siinjuures on varustuskindluse tagatuse definitsioonis toimunud võrreldes varasemate aastatega muudatus. Tulenevalt 2019. aastal kehtima hakanud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest 2019/943, mille artikkel 25 kehtestab nõude, et reservvõimsuse mehhanismide kohaldamiseks peab liikmesriik eelnevalt olema kehtestanud varustuskindluse normi kui indikaatori. Ainult selles normis toodud taseme rikkumise ohu korral on võimalik kohaldada täiendavaid võimsusmehhanisme. Varustuskindluse norm peab lähtuma määruse artikli 23 lõikes 6 sätestatud üleeuroopalisest ühtsest metoodikast.

Varustuskindluse norm

Varustuskindluse norm on varustuskindluse indikaator, mille ülesanne on defineerida, kui palju võimalike tarbimise piirangutega tunde (ei tähenda tarbimise täismahus piiramist, vaid näiteks tundi, kus on vajadust piirata tarbimist kas või mõne protsendi võrra) ja mis mahus aasta peale summaarselt on riigile sotsiaalmajanduslikult mõistlik, tekitamata saamata jäänud energia tõttu ühiskonnale ja majandusele liigselt kulusid. Vastava indikaatori leidmiseks on vaja läbi viia analüüs, mida sätestab 2019. aasta Euroopa siseturu määruse artikli 23 lõike 6 metoodika⁴.

Vastavalt 2019. aasta määruse artiklile 25 koosneb varustuskindluse norm komponentidest nagu „eeldatavasti mittetarnitav energia“ (*expected energy not served* ehk EENS) ja „eeldatav võimsuse puudujääk“ (*loss of load expectation* ehk LOLE) ning normi arvutamise aluseks on saamata jäänud energia hind (*value of lost load* ehk VOLL) ja uue turule siseneja kulu (*cost of new entry* ehk CONE).

VOLL-i ja CONE väärtused tuleb uuesti arvutada iga viie aasta tagant, mis tingib seega ka varustuskindluse normi ülevaatuse viieaastase intervalliga.

VOLL-i leidmiseks on vaja määrata hinnad, mida eri sektorid (tööstussektor, teenindav sektor ja erasektor) peavad enda saamata jäänud elektrienergia väärtuseks. Saamata jäänud elektrienergia väärtus on põhimõtteliselt kahju, mis tekib ühe MWh elektrienergia andmata jäämisega, või maksimaalne hind, mida tarbijad oleksid valmis maksta MWh eest, et katkestust ära hoida.

CONE väärtuse määramine käib samuti artikli 23 lõike 6 metoodikas sätestatud lähenemisega.

CONE ja VOLL-i väärtuste alusel leitakse sotsiaalmajanduslikult optimaalne piirangutundide arv vastavalt valemile

$$LOLE_{\text{norm}}(h) = \frac{CONE \text{ (EUR/MW)}}{VOLL \text{ (EUR/MWh)}}$$

Määratud normaal LOLE ja sellest tuleneva EENS-i väärtuse vastu hinnatakse kõiki edaspidiseid elektrisüsteemi piisavuse analüüse ja parameetreid.

VOLL määratakse Euroopa siseturu määruse alusel riikliku reguleeriva asutuse otsusega (Eestis Konkurentsiamet) vastavalt määruse artiklile 11, tuginedes artikli 23 lõike 6 metoodikale. Konkurentsiamet teostas aastatel 2022–2023 riigihanke, leidmaks saamata jäänud energia hinna Eestis. Konkurentsiamet määras 17.04.2024 otsusega nr 7-26/2024-004 vastavalt määruse artiklile 11 saamata jäänud energia hinna, milleks on 9206 €/MWh. Kuna saamata jäänud energia hind muutus, siis oli vaja ümber arvutada ka varustuskindluse norm.

Analüüsi tulemusena esitas Konkurentsiamet vastavalt määruse artikli 25 lõikele 2 Kliimaministeeriumile varustuskindluse normi ettepaneku. Konkurentsiamet tegi Kliimaministeeriumile ettepaneku määrata varustuskindluse normiks eeldatav võimsuse puudujääk (LOLE) 8 tundi aastas. Elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirjas jõustus 20.12.2024 elektrisüsteemi varustuskindluse norm. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse nr (EL) 2019/943 artikli 25 mõiste ei ületa kaheksat tundi aastas ning varustuskindluse

tagamiseks tehtud tarbimise juhtimise ja muude toimingute tulemusena eelduslikult tarnimata jääv elektrienergia kogus ei ületa 4,5 GWh aastas.

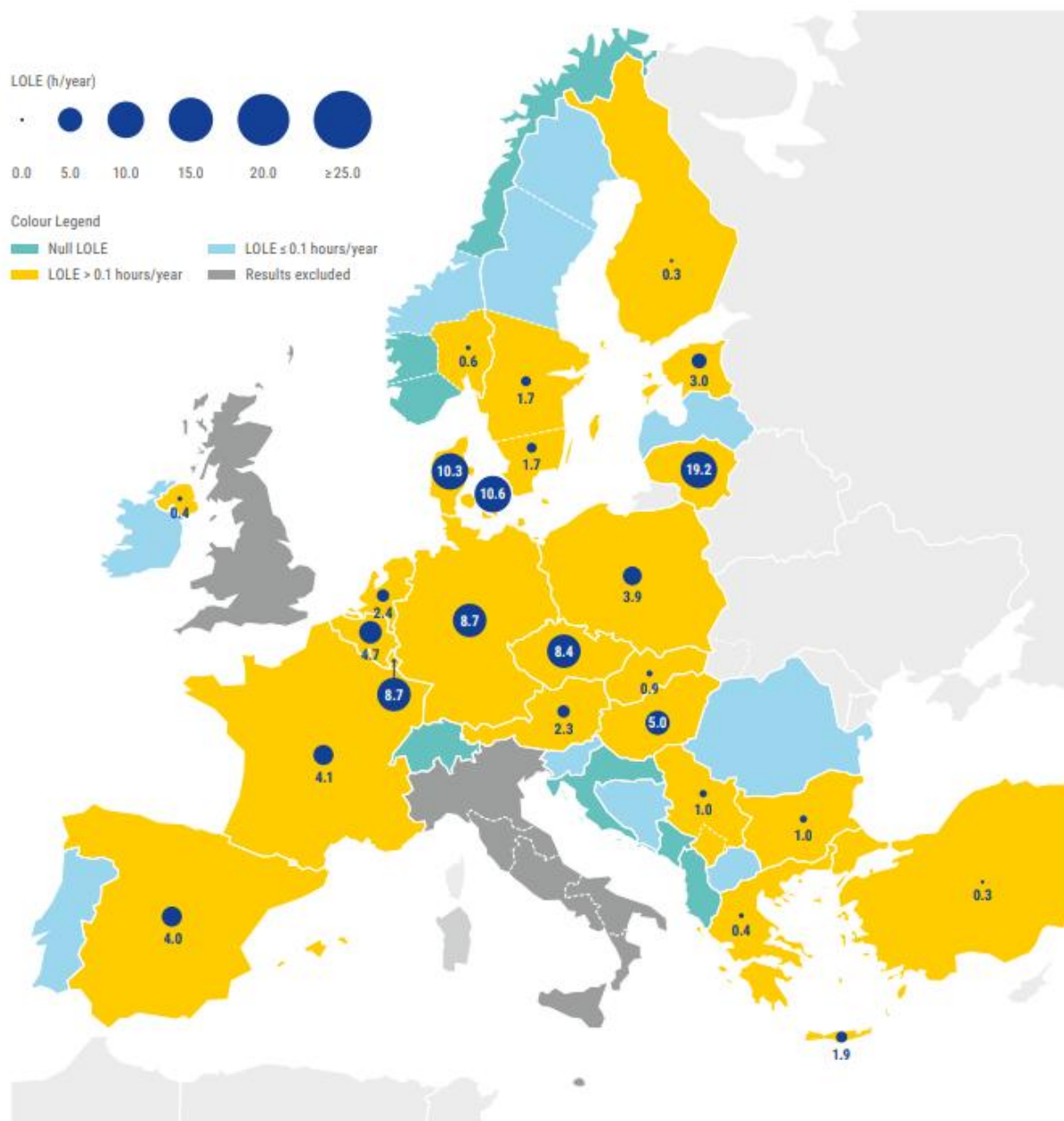
Oluline on märkida, et olukord, kus varustuskindlus ei ole kaetud 100% või ka vastavalt normis toodud madalamale tasemele, ei tähenda automaatselt süsteemi kustumist, vaid süsteemi tarbimise piiramist vajalikus mahus. Süsteemi kustumine võib tekkida suure varustuskindluse puudujäägi korral ning halbade asjaolude kokkulangemisel, mis on väga äärmuslik olukord, mille risk on väike. Süsteemi tarbimise piiramist üle 50% kogutarbimisest peetakse vastavalt määrusele (EL) 2017/1485 samuti süsteemi kustumiseks.

Kui peaks selguma Euroopa iga-aastase tõenäosusliku süsteemipiisavuse analüüsi alusel (ERAA analüüs, European Resource Adequacy Assessment; varem Mid-Term Adequacy Forecast ehk MAF), et tegelik olukord on kehvem kui 8 tundi, siis peab liikmesriik esiteks eemaldama võimalikud turutõrked, mis võivad takistada turupõhist võimsuste lisandumist. Juhul kui turutõrgete eemaldamine ei paranda varustuskindluse prognoosi, siis peab välja kuulutama võimsusmehhanismi, mis on sisuliselt riigiabi elektritootjatele, et nad pakuksid vajalikus mahus võimsust. Loa võimsusmehhanismi väljakuulutamiseks annab liikmesriigile Euroopa Komisjon.

1.4.2. Üleeuroopaline varustuskindluse analüüs

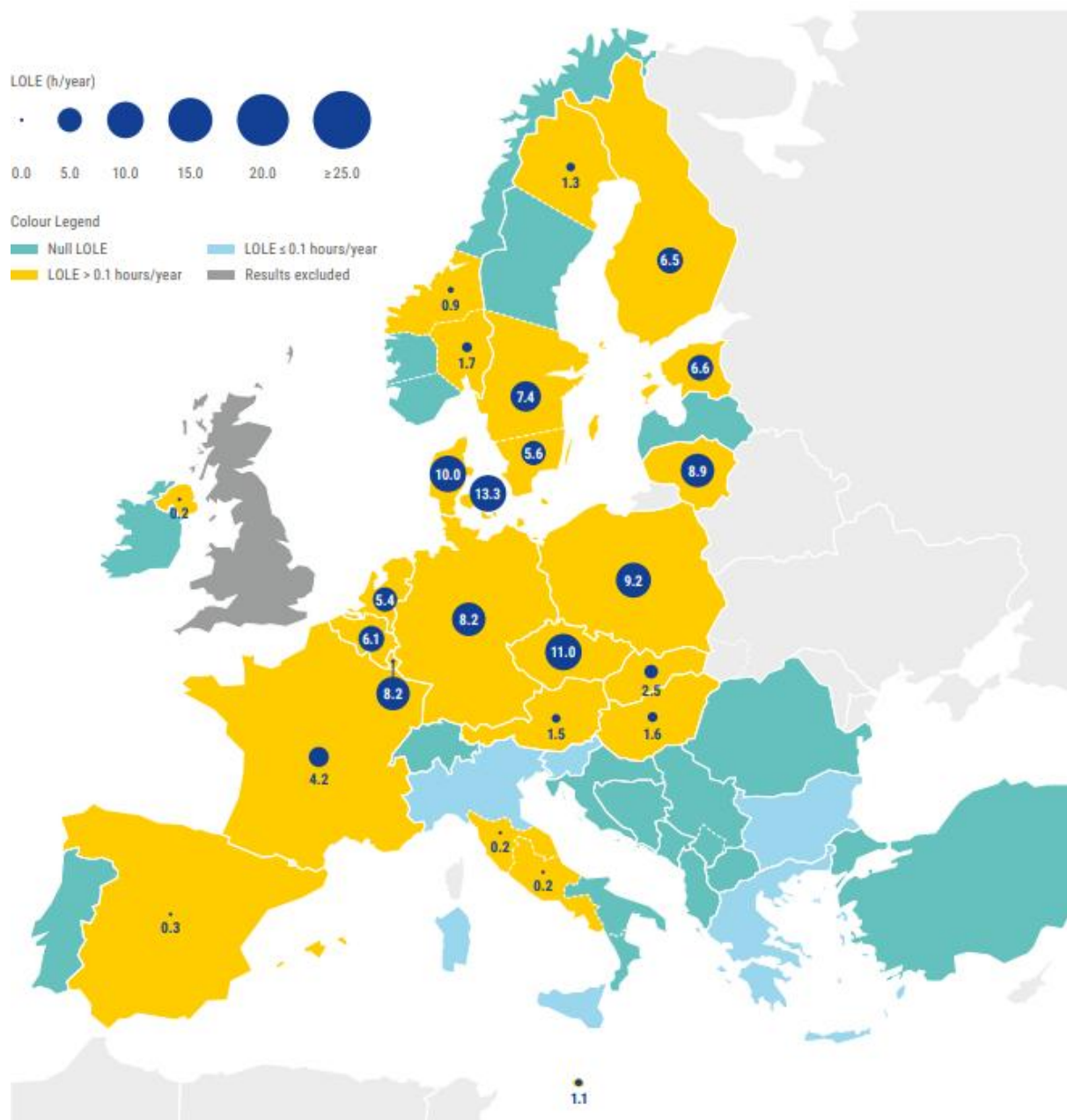
Euroopa süsteemihaldurite koostööorganisatsioon ENTSO-E koostab iga aastal üleeuroopalise elektrisüsteemi võimekuse analüüsi ERAA, mis põhineb Euroopa regulaatorite koostööorganisatsiooni ACER-i kinnitatud metoodikal vastavalt EL-i määruse (EU) 2019/943 artiklile 23. Analüüsi aluseks on Euroopa süsteemioperaatorite esitatavad andmed iga riigi tootmisvõimsuste, tarbimise ning ülekandevõimsuste kohta ja kogutud andmeid sisaldav üleeuroopaline turu modelleerimise andmebaas (PEMMDB). Seekord on süsteemi võimekuse analüüsi perspektiiv kuni 2035. aastani ning tulemused sisaldavad kõigi Euroopa riikide elektrisüsteemi võimekuse indikaatoreid aastatel 2026, 2028, 2030 ja 2035²⁸. Tulemustena näidatakse kõigi Euroopa riikide elektrisüsteemi võimekuse indikaatoreid (võimalik katkestustundide arv LOLE). Nimetatud aastate analüüsides võetakse andmete aluseks kõigi Euroopa Liidu riikide esitatavad riiklikud energia- ja kliimakavad. Täpsemalt on ERAA analüüsi 2024. aasta tulemused Euroopa osas näidatud ka alljärgnevatel joonistel 8–12.

²⁸ [European Resource Adequacy Assessment 2024 / Executive Report](#)

Joonis 8. LOLE (h/aastas) keskmised väärtused 2026. aasta kohta

Joonise 8 järgi on kõige suurem LOLE väärtus 10,6 h/aastas Taanil. Eestis on LOLE väärtuseks 3,0 h/aastas, mis ei ületa kehtestatud varustuskindluse normi 8 h/aastas.

Joonis 10. LOLE (h/aastas) keskmised väärtused 2030. aasta kohta

Joonise 10 kohaselt näitab kõige suuremat LOLE väärtust 13,3 h/aastas Taanil. Eesti LOLE väärtuseks 2030. aastal on 6,6 h/aastas, mis ei ületa kehtestatud varustuskindluse normi 8 h/aastas.

drastiliselt muutumas. Eesti elektritootmine põlevkivist on väga CO₂-intensiivne, kuigi osaliselt on kasutusele võetud puiduhakke põletamine ning lisaks aidatakse ära utiliseerida põlevkiviõli tootmises tekkinud kõrvalsaadust uttegaasi.

Tootmisvõimsused ja juurdekasv

Elingi 2024. aasta varustuskindluse aruande kohaselt on Eesti tootmisvõimsused toodud välja tabelis 19.

Tabel 19. Eesti tootmisvõimsused 2024. aastal seisuga (Elering²⁹)

Elektrijaam	Installeeritud netovõimsus, MW	Kindel ³⁰ tootmisvõimsus, MW
Eesti Elektrijaam	866	1000*
Balti Elektrijaam	192	
Auvere Elektrijaam	272	
Iru Elektrijaam – gaasiplokk	0	0
Iru Elektrijaam – prügiplokk	17	110**
Põhja soojuselektrijaam	77	
Sillamäe soojuselektrijaam	23	
Tallinna elektrijaam	39	
Tartu elektrijaam	22	
Pärnu elektrijaam	21	
Enefit elektrijaam	10	
Muud tööstuste- ja koostootmisjaamad	70	
Kokku	1609	1110
Turuvälised võimsused		
Kiisa avariireservelektrijaam	250	250
Taastuvenergia elektrijaamad ³¹		
Hüdroelektrijaamad	8	0
Tuuleelektrijaamad	682	0
Päikeseelektrijaamad	969	0

Laiemas kontekstis on Eestis probleem elektrienergia tootmisvõimsuste piisavusega. Uusi tootmisvõimsusi tuleb turule vähe ja väikeses mahus, samas on põlevkivi tootmisvõimsused plaanis pikas perspektiivis sulgeda.

Majanduse konkurentsivõime seisukohalt on üldiselt eelistatuim lähenemine, kui uute tootmisvõimsuste rajamine toimub vabaturu tingimustes ja võimalikult väikese riigipoolse sekkumisega. Samas kimbutavad Euroopa elektriturge mitmed turutõrked, mis on viinud olukorrani, kus varustuskindluse tagamiseks on uute elektritootmisvõimsuste rajamine ainult turupõhiselt seatud kahtluse alla mitmes liikmesriigis ja kasutatakse palju ka reservvõimsust eri võimsusmehhanismide näol.

²⁹ https://www.elering.ee/sites/default/files/2023-12/Elering_VKA_2023_WEB.pdf

³⁰ Paljudel tootmisvõimsustel on erinevad märkimisväärsed piirangud, mistõttu kasutab Elering varustuskindluse hindamisel konservatiivsemaid ehk „kindlaid“ võimsusi, mis põhinevad ajaloolistel andmetel.

³¹ 2022. aastal oli installeeritud netovõimsus hüdroelektrijaamad 8 MW, tuuleelektrijaamad 317 MW ja päikeseelektrijaamad 510 MW.

Lisaks ERAA analüüsile on koostanud Elering riikliku varustuskindluse analüüsi (NRAA), mis näitab, kui palju on vaja võimsust tagada, et täita varustuskindluse norm. Eleringi simulatsioonid näitavad, et saavutamaks süsteemi võimekuse tase ligikaudu 8 tunni lähedale, oleks vaja 2030+ tagada ca 1200 MW juhitavat tootmisvõimsust. Selleks, et 2030. aastal oleks Eestis endiselt olemas vajalik tootmisvõimsuste maht, peaks turult väljuda soovivad võimsused strateegilisse reservi lisama juba 2027. aastal. Tagamaks süsteemi jäämine alla 8 h/aastas, on hinnanguliselt vaja kuni 2030. aastani süsteemi juhitavaid võimsuseid suurusjärgus 1000 MW ning alates 2030. aastast 1200 MW. Täpsema ülevaate varustuskindlusest annab Eleringi aruanne³².

Konkurentsiameti kokkuvõttev hinnang Eesti varustuskindlusele aastani 2030

- Lähtuvalt ERAA ja Eleringi analüüsides on elektri varustuskindlusega probleem 2027. aastast.
- Riik kui Eesti Energia omanik on seadnud Eesti Energiale (Enefit Power AS) ootuseks, et nad peavad tagama 2026. aasta lõpuni Eesti-sisese juhitava elektritootmisvõimekuse vähemalt 1000 MW, sõltumata veetasemest Narva jões ja veehoidlas, v.a korraliste hoolduste ja remontide teostamiseks või avariide kõrvaldamiseks vajaliku perioodi ajal. Sealjuures peab Eesti Energia säilitama külmas reservis 1. novembrist 28. veebruarini võimsusi vähemalt 900 MW ja 1. märtsist kuni 31. oktoobrini vähemalt 600 MW.
- Praegu näeb varustuskindluse norm aasta peale kuni 8 piirangutundi, kus võib tekkida vajadus tarbimist väikeses ulatuses piirata.
- Uusi tootmisvõimsusi on ette näha taastuenergia poolelt (päike ja tuul). Lisaks muutuvad tuleviku energiasüsteemis aina olulisemaks tarbimise paindlikkus ja tarbimise juhtimise võimalused, mis samuti saavad anda suure panuse varustuskindluse tagamisse.

³² [Varustuskindluse aruanded ja konverentsid | Elering](#)

2. Maagaasiturg

2.2. Maagaasituru toimimine ja regulatsioon

2.2.1. Peamised muudatused maagaasi seadusandluses

2024. aastal jõustusid maagaasiseaduses muudatused, millega nähti ette gaasivaru haldajale, AS-ile Eesti Varude Keskus, õigus saada gaasi varumakse maksmise kontrollimiseks vajalikke andmeid ja infot Maksu- ja Tolliametilt ning ASilt Elering. Maksu- ja Tolliametile anti aga õigus esitada varude haldajale võrguettevõtjate poolt aktsiisideklaratsioonile kantud gaasi koguse kohta andmeid, mis on vajalikud selleks, et varude haldajal oleks võimalik kontrollida võrguettevõtjate poolt varumakse tasumisel esitatud andmete õigsust. Lisaks täpsustati varumakse maksja tähendust ja mõiste *varu* sisu.

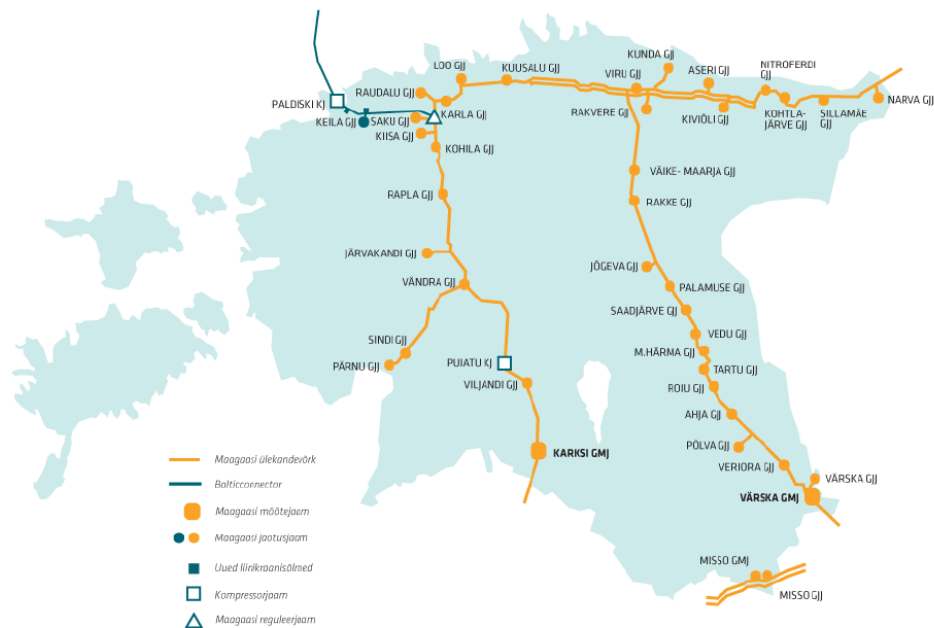
Kui varem lasus varumakse maksmise kohustus võrguettevõtjal, siis muudatuse tulemusel on strateegilise gaasivaru varumakse maksja gaasi tarbija, kellelt võrguettevõtja kogub varumakset, mis seejärel tasutakse strateegilise gaasivaru haldajale. Muudatuse eesmärk on muu hulgas ka tarbijatelt kogutava varumakse läbipaistvuse suurendamine gaasi lõpptarbijate jaoks. Varumakse avaldab mõju kõikidele gaasitarbijatele, nii kodu- kui äritarbijatele.

Konkurentsiametile anti õigus alustada väärteomenetlust juhul, kui selgub, et müüja on rikkunud keeldu, mille järgi ei tohi strateegilisest gaasivarust soetatud gaasi müüa tarbijale edasi selle soetushinnast kõrgema hinnaga.

Seoses hädaolukorras seaduse muutmisega täpsustati, et elutähtsa teenuse osutajaks on võrguettevõtja, kelle jaotusvõrguga on ühendatud üle 1000 tarbija (enne 10 000 tarbijat) ning et võrguteenuste hinnakujundusse lisatakse investeringud elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks.

2.1.1. Tehniline funktsioneerimine

Eesti maagaasi ülekandevõrk koosneb 977,0 km torustikust, millest 39,0 km on BC meretorustik, 4 gaasimõõtejaamast, kus toimub ülekandevõrku siseneva gaasi koguste mõõtmine ja gaasi kvaliteedi määramine, 36 gaasijaotusjaamast (GJJ), kus toimub ülekandevõrgust väljuva gaasi rõhu redutseerimine, koguste mõõtmine, lõhnastamine ja kokkulepitud tarbimisrežiimi tagamine ning 1 gaasireguleerijaamast (Kiili GRJ), mis võimaldab ülekandevõrgu osasid juhtida eri töörihkudel. Samuti toimub Kiili GRJ-s Balticconnector'i süsteemi torustikust väljuva gaasikoguse mõõtmine, kuid Kiili GRJ ei liigitu otseselt gaasimõõtejaama alla. Paldiski gaasimõõtejaam võimaldab Eesti poolel Balticconnectorit läbiva gaasi kogust kahesuunaliselt mõõta. TSO-de vahelise koostöö kokkuleppe alusel hakatakse gaasikoguseid mõõtma Soome poolel Inkoo gaasimõõtejaamas ja Eesti poolel Paldiski gaasimõõtejaamas vaheldumisi. 2022. aasta lõpus valmis ka võrguühendus võimaliku LNG ujuvterminali ühendamiseks ülekandevõrguga. Eesti gaasi ülekandevõrku kujutab joonis 13.

Joonis 13. Eesti gaasi ülekandevõrk aastal 2023 (*Elering*)

Eesti gaasisüsteem on osa regionaalsest gaasisüsteemist ja gaasiturust, mis on otseselt ühendatud Läti, Soome ja Venemaa gaasisüsteemidega ning kaudselt Leedu gaasisüsteemiga ja läbi GIPL-i Kesk-Euroopa gaasisüsteemiga. Lisaks sellele oli Eesti ülekandevõrk transiitkoridoriks Läti ja Soome vahel ning mõningal määral ka Venemaa ja Läti vahel. Eesti süsteem on ühendatud Venemaaga läbi Narva ja Värskas ühenduspunktide. 2019. aastast ei ole Narva ühendus enam kommertskasutuses ning seda punkti on võimalik kasutada vaid süsteemihaldurite omavahelise tehnilise gaasivarustuse tagamisel torustikul paiknevate gaasijaamade toite jaoks. 29.09.2022 võttis Eesti Vabariigi Valitsus vastu määruse maagaasi ja veeldatud maagaasi ostu keeluks seoses Venemaa Föderatsiooni agressiooniga Ukrainas, mida toetab Valgevene Vabariik³³. Määrus jõustus 31.12.2022. Eesti ja Läti vaheliseks ühenduspunktiks on Karksi ning Eesti ja Soome ühendus on teostatud läbi Balticconnectori ühenduse (alates aastast 2020). Lisaks mainitud ühendustele on Eestil veel kaks ühenduspunkti naaberriikidega, Korneti (Lätiga) ja Misso (Venemaaga), mida kasutatakse gaasi transportimisel Venemaa ja Läti vahel läbi paralleelkorustike

³³ [Vabariigi Valitsuse sanktsiooni kehtestamine maagaasi ja veeldatud maagaasi ostu keeluks seoses Venemaa Föderatsiooni agressiooniga Ukrainas, mida toetab Valgevene Vabariik](#)

(Ibroska-Inšukalns ja Pihkva-Riia). Aastal 2024. eemaldati asjakohaste võrgupunktide nimekirjast Värsk ja Narva ühenduspunktid. Regionaalset gaasi ülekandevõrku kujutab joonis 14.

Joonis 14. Regionaalne gaasi ülekandevõrk aastal 2022 (ENTSO-G)

Ühtlasi toimus läbi nende 2022. aastal ka Misso piirkonna varustus gaasiga. Misso, Korneti ja Karksi punktid paiknevad ühise gaasitsooni sees, seega on Misso ja Korneti punkti sisendvõimsus üle kantud virtuaalsele Luhamaa punktile, mis on sisend ühisesse gaasitsooni. 2022. aasta alguses puhkenud Ukraina sõda on lõpetanud Venemaa gaasitarned Eestisse. Eesti gaasisüsteemi sisend-väljundpunktide tehnilisi andmeid kajastab tabel 20.

Tabel 20. Ühenduspunktide tehniline läbilaskevõime (ENTSO-G, Elering AS, GET Baltic)

Ühenduspunkt	Suund	Tehniline läbilaskevõime GWh/päev	Läbilaskevõime tavatingimustel GWh/päev
Narva ühendus	RU->EE	0	0
Värsk GMJ	RU->EE	0	0
Luhamaa ühendus	RU->EE	0	0

	EE->RU	0	0
Karksi GMJ	LV->EE	73,5	73,5
	EE->LV	105	73,5
Balticconnector	EE->FI	81,2	56,8
	FI->EE	67,2	56,8

Eesti süsteemi gaasibilanssi aastatel 2021–2024 kajastab tabel 21. Tänu Balticconnectori ühenduse valmimisele 2020. aastal on Eesti gaasisüsteemi lisandunud gaasi eksportimine.

Tabel 21. Eesti gaasibilanss, GWh (*Elering AS*)

Gaasibilanss	2021	2022	2023 ¹	2024 ¹
Ülekandevõrku sisenenud gaas kokku	11 371,20	11 514,21	10803,72	10738,34
Ülekandevõrku piiripunktides sisenenud gaas (ilma transiidita)	11 371,20	11 514,21	10803,72	10738,34
Karksi GMJ	10 525,57	10 512,13	5722,69	3944,08
Värska GMJ	776,37	400,71	0,00	0,00
Narva GMJ	0,00	0,00	0,00	0,00
Misso GMJ	1,24	1,07	0,91	0,82
Balticconnector	68,03	600,30	5080,11	6793,44
Ülekandevõrgust väljunud gaas kokku	11 359,98	11 501,46	10779,53	10689,87
Sisemaine ülekandeteenus	5 074,56	3 776,77	3435,29	3720,73
Kaod ülekandevõrgus	13,81	15,58	25,36	43,00
Eksport	6 276,94	7 721,66	7337,34	6963,71
Karksi GMJ	3,11	324,90	4075,12	5723,29
Balticconnector	6 273,83	7 396,76	3262,23	1240,43

¹ Balticconnector polnud rikke tõttu töökorras vahemikus 08.10.2023–22.04.2024.

Tabel 22 kajastab täpsemalt piiripunktide impordi ja ekspordi vooge 2024. aasta kuude lõikes. Tabelist jäeldub, et Balticconnectori ühendus on 2024. aasta jooksul toiminud gaasi eksportiva ühendusena talvekuudel ja importiva ühendusena suvekuudel, kuigi osad kuud on rikketõttu puudulikud. 08.10.2023 sai Balticconnector kahjustada, mistõttu ei toimunud gaasi liikumist läbi 2024. aasta esimestel kuudel. Tabelis 22 kajastatud Karksi ühenduse gaasivood hõlmavad endas nii kohalikku tarbimist kui ka importi ja eksporti läbi Balticconnectori.

Tabel 22. Gaasi import ja eksport piiripunktides 2024. aasta kuude lõikes, GWh (*Elering AS*)

	Balticconnector		Karksi	
	Import	Eksport	Import	Eksport
Jaanuar	0,00	0,00	740,03	0,00
Veebruar	0,00	0,00	472,17	0,00
Märts	0,00	0,00	381,09	0,00
Aprill	580,20	0,00	213,30	447,63
Mai	1905,34	0,43	0,00	1719,08
Juuni	1660,66	30,30	31,48	1531,19
Juuli	154,87	0,55	0,00	16,87
August	1560,79	0,00	0,00	1409,04
September	557,47	182,08	210,43	445,64
Oktoober	304,70	136,20	168,60	140,60
November	76,31	217,23	518,98	3,69
Detsember	33,40	726,13	1179,58	4,46
Kokku	6833,73	1292,91	3915,65	5718,20

2.1.2. Gaasivõrgu kasutamise ja liitumise hinnad

Kuni 01.01.2020 kehtisid kaubapõhised ülekande väljundhinnad. Sisendhinda Eestis ei rakendatud. Lisaks oli kehtestatud transiidihind Luhamaa-Korneti gaasivoole (RU – EE – LV).

Euroopa Komisjoni määrusega (EL) 2017/460 kehtestati võrgueeskiri gaasi ülekandetasude ühtlustatud ülesehituse põhimõtete kohta ning selle rakendamisega Eestis, muutusid oluliselt ja olemuslikult ülekandeteenuste hinnad.

2019. aastal koostas ja kehtestas Konkurentsiamet esimest korda eraldi gaasi ülekandevõrgu võrguteenuste hindade arvutamise metoodika³⁴. Varasemalt kasutati ühte metoodikat nii ülekandevõrgu kui ka jaotusvõrgu hindade arvutamiseks. Uue metoodika alusel 2019. aastal kooskõlastatud gaasi ülekandevõrgu võrguteenuste hindade kohaselt hakkavad alates 2020. aastast kehtima süsteemisisese võrgukasutuse ning süsteemidevahelise võrgukasutuse sisend- ja väljundhinnad. Vastavalt määruses kehtestatud korrale, viidi 2019. aastal ka läbi turuosaliste konsultatsioon ning konsultatsioonidokument esitati analüüsimiseks ACER-ile. ACER tegi oma analüüsis mitmeid ettepanekuid hinnakonsultatsiooni paremaks läbiviimiseks tulevikus.

Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-3/2019-054 kooskõlastati Eestis eraldi võimsuspõhised sisendhinnad ja väljundhinnad³⁵ ning võimsustoodete kordajad.

Uue metoodika ja selle alusel kooskõlastatud ülekandevõrgu hindade olulisimad märksõnad on:

- Euroopa Komisjoni määruse (EL) 2017/460 järgi koosmõjus maagaasiseadusega rakendatakse Eestis hinnalaega reguleerimiskorda (*price cap regime*), mille puhul regulaator kooskõlastab fikseeritud suurusega ülekandehinnad;
- Eestis rakendatakse eraldiseisvat postmargi lähtehinnametoodikat ülekandehindade arvestamisel;

³⁴ [Konkurentsiamet Võrguteenuse hindade kooskõlastamine](#)

³⁵ [Konkurentsiamet Kooskõlastatud maagaasivõrgu liitumistasu arvutamise metoodikad](#)

- sisendhinnad ühtlustatakse naaberriikidega (Läti ja Soome) kohandamise teel, mille aluseks on võrdlusuuringu kohaselt leitud Euroopa Liidu liikmesriikide keskmine sisendhind, millele on lisatud veamarginaal;
- FINESTLAT-i turupiirkonna riikide vahelised ühenduspunktid lähtehindade arvutamisel kaotatakse;
- eeldatavad süsteemihaldurite vahelised kompensatsioonid (ITC) minimiseeritakse iga koostöös osaleva riigi väljundtariifide kaudu.

FINESTLAT-i turukorraldus tagab tarbijatele piirkonna sisenditel madalaima pakutava gaasihinna turule pääsu kõigis kolmes osalevas riigis ilma täiendavate kuludeta riikidevahelistes ühenduspunktides. Tuleviku väljakutseks on leida Leedut rahuldav sisendtulude jaotus, mis võimaldaks nelja riigi ühise turu tekkimise.

Liitumine ülekande- ja jaotusvõrguga toimub maagaasiseaduse alusel kulupõhiselt. Võrguettevõtjal on õigus võtta võrguga liitujalt põhjendatud liitumistasu. Liitumistasu arvutamisel lähtutakse sellest, et oleks tagatud konkreetseks liitumiseks vajalike põhjendatud kulutuste katmine, muu hulgas:

- investeeringud, sealhulgas mõõtesüsteemi väljaehitamine;
- keskkonnanõuete täitmine;
- kvaliteedi- ja ohutusunõuete täitmine.

Liitumistasu suuruse arvutab võrguettevõtja, lähtudes liitumistasu arvestamise meetodikast, mis on kooskõlastatud Konkurentsiametiga.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ artikli 41 paragrahvi 1 punktide s ja n kohaselt peab reguleeriv asutus jälgima sätestatud juurdepääsutingimusi gaasihoidlatele, torujuhtmes hoitavale gaasile (*linepack*) ja muudele abiteenustele. Eestis gaasihoidlad puuduvad, torujuhtmes hoitavat gaasi ei kasutata kommertseesmärkidel ning puuduvad ka muud süsteemihalduri osutatavad abiteenused. Tulenevalt ülekandesüsteemi väiksusest, peab Konkurentsiamet olukorda, kus torujuhtmes hoitavat gaasi ei kasutata kommertseesmärkidel ning puuduvad ka muud süsteemihalduri poolt osutatavad abiteenused, põhjendatuks.

FINESTLAT-i ühise tariifitsooni puhul on tegemist Euroopa gaasituru mõistes ainulaadse süsteemiga EL-is, kus kolme riigi vahel toimub kauba (gaasi) vaba liikumine igasuguste piiranguteta. Konkurentsiameti hinnangul on rakendatud postmargi süsteem ennast 2020. aasta jooksul igati õigustanud, sest ei ole vahet, millisest allikast gaas on pärit – tarbija saab seda tarbida võrdse võrguteenuse hinnaga, tagades nii regionaalselt võrdsemad võimalused tarbijatele.

2.1.3. Bilansivastutus

Maagaasiseadusest tulenevalt on bilansihaldur turuosaline, kes on sõlminud süsteemihalduriga bilansi tagamiseks bilansilepingu. Seega turuosaline on ise bilansihaldur juhul, kui ta ei ole delegeerinud lepingus bilansivastutust müüjale või teisele bilansihaldurile. Kodutarbija bilansihaldur on müüja.

Igal turuosalisel on üks avatud tarnija. Võrguettevõtjal peab võrguteenuse osutamisel kasutatud gaasi ostmiseks olema üks avatud tarnija võrgu piiripunktide arvestuses. Tarbijal ja tootjal on üks avatud tarnija mõõtepunkti kohta.

Elering AS vastutab süsteemihaldurina Eesti gaasisüsteemi bilansi tagamise ja bilansihaldurite bilansside selgitamise eest. Bilansihalduri ja süsteemihalduri vahelist avatud tarne lepingut nimetatakse bilansilepinguks, mille tüüptingimused on avalikud ja samad kõikidele bilansihalduritele. Bilansiteenus, mida selle lepingu alusel osutatakse, sisaldab bilansihalduse korda ning bilansigaasi ostu ja müügi tingimusi. Süsteemihaldur töötab välja ja kooskõlastab Konkurentsiametiga bilansilepingu tüüptingimused ja bilansigaasi hinna määramise meetodika.

2019. aastal koostati Eesti ja Läti süsteemihaldurite poolt ja kooskõlastati (Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-10/2019-007³⁶) mõlema riigi regulaatorite poolt 2020. aastal käivitunud ühise Eesti-Läti bilansitsooni reeglistik ja bilansilepingu tüüptingimused. Ühised tüüptingimused kehtestavad ka ühise bilansigaasi hinna ja tasakaalustamise hüvitise määramise meetoodika.

2020. aasta algusest kehtima hakanud bilansigaasi hinna meetoodika kirjeldab antud ühise bilansilepingu tüüptingimuste peatükk 8.

Bilansigaasi müügi piirhind (MSP) gaasipäeval D võrdub järgmistest hindadest väiksemaga:

- madalaim hind mis tahes peamiste toodete müügil, kus süsteemihaldur osales asjaomastel kauplemisplatvormidel gaasipäeval D;
- peamiste toodete kõigi kauplemistehingute kaalutud keskmine hind asjaomastel kauplemisplatvormidel gaasipäeval D, korrutatuna MSP-stiimuliga;

Bilansigaasi ostu piirhind (MBP) gaasipäeval D võrdub järgmistest hindadest suurimaga:

- kõrgeim hind mis tahes peamiste toodete ostul, kus süsteemihaldur osales asjaomastel kauplemisplatvormidel gaasipäeval D;
- peamiste toodete kõigi kauplemistehingute kaalutud keskmine hind asjaomastel kauplemisplatvormidel gaasipäeval D, korrutatuna MBP-stiimuliga.

MSP-stiimul võib olla vahemikus 0,9 ja 0,95 ning MBP-stiimul vahemikus 1,05 ja 1,1. Süsteemihaldur avaldab oma kodulehel MBP- ja MSP-stiimulid järgmise aasta kohta iga aasta 1. novembriks. Süsteemihaldur võib stiimuleid aasta jooksul uuesti korrigeerida, teatades sellest vähemalt kolm kalendripäeva ette. Alates 01.12.2021 on MBP-stiimul 1,10 ja MSP-stiimul 0,95.³⁷

Vastavalt ühise gaasitsooni tüüptingimustele ning eesmärgiga tagada süsteemihaldurite finantsneutraalsus, rakendus 2020. aastast eraldi komponendina tasakaalustamise hüvitis gaasipäeva kohta. Tasakaalustamise hüvitised määratakse kindlaks, võttes arvesse võimalikke alljärgnevaid tulusid ja kulusid:

- süsteemihalduri kulusid ja tulusid, mis tulenevad päeva eabilansi tasudest;
- süsteemihalduri kulusid ja tulusid, mis tulenevad tasakaalustamistoimingutest;
- süsteemihalduri halduskulusid, mis tulenevad tasakaalustamistoimingutest;
- süsteemihalduri muid kulusid ja tulusid, mis on seotud süsteemihalduri tehtavate tasakaalustamistoimingutega.

Tasakaalustamise hüvitis omistatakse võrgukasutajale vastavalt võrgukasutaja portfelist väljunud vooludele (sh sisemaine tarbimine, piiriülesest väljunud ja virtuaalses kauplemispunktis müüdud kogused).

Ühise bilansitsooni eeliseks on bilansihalduri eabilansi arvestamine piirkonna, mitte riigi põhiselt, mis peaks mõlemas riigis tegutsevale bilansihaldurile andma bilansihoidmise kulude kokkuhoidu. Bilansigaasi hinnad on leitavad Eleringi veebilehelt³⁸.

³⁶ [Konkurentsiamet EE-LV ühised gaasi bilansireeglite tüüptingimused](#)

³⁷ [Gaasi bilansihaldus | Elering](#)

³⁸ [Elering Live Bilansigaasi hinnad](#)

2.1.4. Piiriülene võimsuste jaotus ja ülekoormuse juhtimine

Seoses Eesti-Läti ühise gaasitsooni loomisega alates 01.01.2020 valmistasid mõlema riigi süsteemihaldurid ette ühised võrgulepingu tüüptingimused, mis reguleerivad võimsuse kasutamise ning piiriülesele taristule juurdepääsu tingimusi kolmandatele isikutele, ülekandevõimsuse jaotamise metoodikat ja lepingulise ning füüsilise ülekoormuse juhtimise metoodikat Eesti-Läti gaasitsoonis.

Konkurentsiamet kooskõlastas ühised võrgulepingu tüüptingimused 30.09.2019 otsusega nr 7-10/2019-007. Eesti-Läti gaasitsooni käivitamisel 2020. aastal täiendati süsteemihaldurite ettepanekutest lähtuvalt võrgulepingu tüüptingimusi, millele andsid samuti mõlema riigi energiaturu regulaatorid enda kooskõlastuse, Konkurentsiameti poolt 23.04.2020 otsusega nr 7-10/2020-001.

Balticconnectori võimsuste jaotamise mehhanismi leppisid kokku Eesti ja Soome süsteemihaldurid ja kiitsid heaks vastavalt Eesti ja Soome energiaregulaatorid. Vastava kokkuleppe ja otsuste alusel kasutatakse Balticconnectoril päev-ette ja päevasiseseid kaudse (*implicit*) võimsuse jaotamise tooteid, vähemalt kuni 2022. aastani. Vastava otsuse vaatab Soome reguleeriv asutuse üle igal aastal ja Konkurentsiamet vastavalt vajadusele (kui turuolukord seda nõuab).

01.01.2020 alustas tööd Soome, Eesti ja Läti ühtne tariifitsoon (FinEstLat). FinEstLati ühinemine tähendas Soome, Eesti ja Läti turgude ühendamist, piirkonna sisetariifide kaotamist ja piirkonna sisenemistariifide kehtestamist samale tasemele, kohaldades võrkudevahelise kompensatsiooni (ITC) mehhanismi. FinEstLati ühtse sisenemistariifide tsooni toimimise tulemused olid ja on väga positiivsed.

Turu edasine integreerimine, FinEstLati ja Leedu gaasituru ühendamine oli Balti riikide ja Soome jaoks selge võimalus saada kasu olemasolevast ja tulevast infrastruktuurist, nagu gaasihoidlad, LNG-terminalid, Balticconnector ja gaasiühendus Poola-Leedu (GIPL). Lisaks sellele integreeriks ühtse sisenemissüsteemi laiendamine neli suhteliselt väikest riiklikku turgu veelgi rohkem ja suurendaks oluliselt konkurentsi. Selle saavutamiseks leppisid 2020. aasta alguses energiaministriumid, riiklikud reguleerivad asutused ja Eesti, Soome, Läti ja Leedu gaasi ülekandesüsteemi haldurid kokku tegevuskavas, millega luuakse tulevase piirkondliku gaasituru integreerimiseks vajalikud protsessid.

Geopoliitilise olukorra muutumine 2022. aastal on siiski toonud kaasa olulisi muudatusi piirkonna gaasituru toimimise põhialustes. FinBalti turg seisab silmitsi väljakutsetega, mida varem ei ole esinenud. Sellest tulenevalt ei vasta ITC mehhanism enam praegusele turuolukorrale ega pruugi kõigile asjaosalistele kasu tuua.

Seetõttu leppisid FinBalti riikide reguleerivad asutused 12.10.2022 kokku, et ühinemine lõukatakse edasi ning toimub kõige varem 2024. aasta oktoobris³⁹. 26.07.2024 võtsid FinBalti riikide reguleerivad asutused ühendust süsteemihalduritega küsides ühinemisega seotud edasiste kavatsuste kohta. 28.08.2024 vastasid süsteemihaldurid, et Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist (EL) 2024/1788 ja regulatsioonist 2024/1789 tulenevatest muudatustest, mis omavad mõju FinBalt riikide tariifide struktuurile ja taastuvgaaside tariifi soodustustele FinBalti riikide vahelistes ühenduspunktides, ei ole võimalik hinnata ühinemise mõju piirkonnale enne 2027. aastat, kui uued tariifi raamistikud muudatuste mõjud on hakanud avalduma.

Sisend- ja väljundvõimsuste reserveerimine Soome, Venemaa ja Leeduga toimub ühise bilansitsooni IT-platvormi kaudu, mida haldavad Eesti ja Läti süsteemihaldurid (Elering AS ja Conexus Baltic Grid) või

³⁹ [Konkurentsiamet FinBalt ühinemise edasilükkumine](#)

gaasibörsil GET Baltic⁴⁰ kaubeldes, kus võimsus jaotatakse kaudsetel oksjonitel, kasutades FCFS (*first come first served*) põhimõtet.

Kui Balticconnectori puhul on kasutusel ainult kaudne jaotamine, siis Eesti-Läti gaasitsooni teistes ühenduspunktides (Värskä, Luhamaa-Korneti, Kiemenai) pakutakse kaudse jaotuse päev-ette- ning päevasisestele toodetele lisaks ka tavapäraseid (*explicit*) aasta, kvartali ja kuu võimsustooteid. Nende puhul rakendatakse FCFS-i⁴¹ jaotuse põhimõtet.

Lepingulise ülekoormuse puhul kasutatakse järgmisi meetmeid:

- lepingulise võimsuse loovutamine;
- pikaajaline UIOLI⁴² põhimõttele vastav mehhanism;
- ülemärkimis- ja tagasiostuskeem.

Füüsilise ülekoormuse puhul piiratakse eelnevalt katkestatavat võimsust ning seejärel kindlat võimsust, kusjuures esmajärjekorras piiratakse lühema teenusena müüdud ülekandevõimsust (st viimasena piiratakse üheaastase teenuse võimsust).

Ülekandevõimsust piiratakse sama teenust omavate võrgukasutajate suhtes proportsionaalselt. Võrguettevõtja teavitab võrgu kasutajat ülekandevõimsuse piiramisest kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis esimesel võimalusel.

2.1.5. Euroopa Liidu võrgueeskirjade rakendamine

Euroopa Liidu võrgueeskirju ei kohaldata liikmesriikide vaheliste ühenduspunktide suhtes, kui mõnele asjaomasele liikmesriigile on lubatud erand direktiivi 2009/73/EÜ artikli 49 alusel. Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 (1) selgitab, et Eestil, Lätil ja/või Soomel on erand, kuni mis tahes kõnealustest liikmesriikidest on otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome võrku.

2019. aastal rakendatud bilansilepingu tüüptingimused (kooskõlastatud Konkurentsiameti 15.01.2016 otsusega nr 7.1-11/16-001) on kooskõlas komisjoni määrusega (EL) nr 312/2014, millega kehtestatakse ülekandesüsteemides gaasivarustuse tasakaalustamise võrgueeskiri (BAL)⁴³.

Kooskõlas komisjoni määrusega (EL) 2015/703, millega kehtestatakse võrgueeskiri koostalitlus- ja andmevahetuseeskirjade kohta (INT), käivitas Elering AS 2019. aastal gaasi andmelaoplatvormi.

2019. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet Eesti-Läti ühised võrgulepingu tüüptingimused (30.09.2019 otsusega nr 7-10/2019-007) lähtuvalt komisjoni määrusest (EL) 2017/459, millega kehtestati gaasi ülekandesüsteemide võimsuse jaotamise mehhanismide võrgueeskiri (CAM)⁴⁴. Lisaks kooskõlastas Konkurentsiamet Eesti-Läti ühised bilansilepingu tüüptingimused (30.09.2019 otsusega nr 7-10/2019-007), lähtuvalt BAL-i võrgueeskirjast, ning uued ülekandehinnad, juhindudes Euroopa Komisjoni määrusest

⁴⁰ [GetBaltic Implicit Capacity Allocation](#)

⁴¹ FCFS-põhimõte (*first come first served*) ehk saabumise järjekorras teenindamise põhimõte on võimsuse jaotamise meetod, mille puhul jaotatakse võimsust esmalt nendele võrgu kasutajatele, kes on taotlenud võimsuse reserveerimist varem.

⁴² UIOLI-põhimõte (*use it or lose it*) on ülekandesüsteemi sellise võimsuse ümberjaotamise kord, mille puhul reserveeritud, aga kasutamata võimsus tehakse kättesaadavaks neile, kes soovivad seda kasutada.

⁴³ [KOMISJONI MÄÄRUS \(EL\) nr 312/2014, 26. märts 2014, millega kehtestatakse ülekandesüsteemides gaasivarustuse tasakaalustamise võrgueeskiri](#)

⁴⁴ [KOMISJONI MÄÄRUS \(EL\) 2017/459, 16. märts 2017, millega kehtestatakse gaasi ülekandesüsteemide võimsuse jaotamise mehhanismide võrgueeskiri ja tunnistatakse kehtetuks määrus \(EL\) nr 984/2013](#)

(EL) 2017/460, millega kehtestati võrgueeskiri gaasi ülekandetasude ühtlustatud ülesehituse põhimõtete kohta (TAR).

Eesti-Läti ühised võrgulepingu ja bilansilepingu tüüptingimused on INT võrgueeskirjaga kooskõlas.

Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-3/2019-054 kooskõlastati esimest korda Eestis eraldi sisendhind ja väljundhind⁴⁵ ning võimsustoodete kordajad.

Andmete avalikustamine REMIT-i määruse alusel ja läbi viidud järelevalvemenetlused

Maagaasiseaduse (MGS) § 37 lõike 1 kohaselt peavad hulgimüügitoodete kauplemisega seotud turuosalisel järgima Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1227/2011 energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse nõudeid (edaspidi REMIT). REMIT-i määrus sätestab, kuidas turuosalisel peavad nende valduses oleva ja turgu mõjutava siseteabe avaldama. Selline teave tuleb esitada õigel ajal ja nõuetekohaselt kiire turuteatena. ACER on andnud REMIT-i korrektseks rakendamiseks välja juhendi, mida täiendatakse pidevalt (18.11.2020 avaldatud viies versioon⁴⁶). Kui on kahtlus, et turuosaline on REMIT-i nõuete vastu eksinud, on Konkurentsiamet kohustatud läbi viima järelevalvemenetluse rikkumise tuvastamiseks ja kõrvaldamiseks.

1. Värska sisendpunkti andmete avalikustamise järelevalvemenetlus

2020. aastal tekkis REMIT-i rikkumise kahtlus seoses Elering AS-i avaldatud turuteatega Värska sisendpunkti piirangute kohta, kui Konkurentsiametile laekus vastavasisuline kaebus. Konkurentsiamet alustas Elering AS-i suhtes järelevalvemenetlust 17.08.2020, mis lõpetati 07.06.2021 ning rikkumist ei tuvastatud. Küll aga tegi Konkurentsiamet Elering AS-ile ettepanekuid, tagamaks, et informatsiooni edastamine oleks tulevikus selgem. Vastava järelevalvemenetluse protokoll on avaldatud Konkurentsiameti kodulehel⁴⁷.

2. Balticconnector'i võimsuste avaldamise probleemid

Balticconnector'i ühenduse võimsuse täismahus turu kasutusse andmine oli algselt planeeritud 15.06.2020. Kahjuks viibisid Eesti võrgus vajalike kompressorjaamade Puiatu ja Paldiski valmimised ning Elering lükkas korduvalt sellega seoses ühenduse valmimise lõpptähtaega edasi. Tekkis olukord, kus turuosalistel ei olnud enam selget info, millal kompressorjaamad valmivad ning avaldati korduvalt sügavat nõrdimust info vähese kättesaadavuse kohta, mis ei võimaldanud gaasimüügiga tegelevatel ettevõtetel oma tegevusi piisavalt planeerida. Konkurentsiametile esitati 2020. aasta jooksul mitmeid sellekohaseid kaebusi ning 08.01.2021. alustas Konkurentsiamet Elering AS-i suhtes Balticconnector'i võimsuste avaldamise osas REMIT-i alusel järelevalvemenetlust.

Täiendavalt viis Konkurentsiamet 2021. aasta jooksul läbi ka analüüsi, mille eesmärgiks oli uurida Balticconnector'i käikuandmise hilinemise põhjuseid. Vastava analüüsi tulemused avaldati kokkuvõtvalt Konkurentsiameti kodulehel 12.07.2021⁴⁸. Alles 2021. aasta juunis olid mõlemad kompressorjaamad valmis ja turu kasutusse antud.

2.1.6. Ülekandevõrgu tehnilise talitluse näitajad

Eesti gaasivõrgu tehnilise talitluse näitajaid aastatel 2020–2024 kajastab tabel 23. Gaasivõrgu pikkus ülekandesüsteemis on vähenenud 1,3 km võrra, jaotusvõrgus on aastaga lisandunud 29,8 km torustikku.

⁴⁵ [Konkurentsiamet Kooskõlastatud maagaasivõrgu liitumistasu arvutamise meetodikad](#)

⁴⁶ [ACER Guidance on the application of Regulation \(EU\) No 1227/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on wholesale energy market integrity and transparency](#)

⁴⁷ <https://www.konkurentsiamet.ee/elektter-gaas-soojus-ja-vesi/gaas/jarelevalve>

⁴⁸ [Konkurentsiamet uuris Balticconnector'i käiku andmise hilinemise põhjuseid](#)

Gaasi maksimaalne päevane tarbimine (GWh/a) on 2024. aastal võrreldes 2023. aastaga suurenenud 59,3% ehk sarnane 2021.a tasemega.

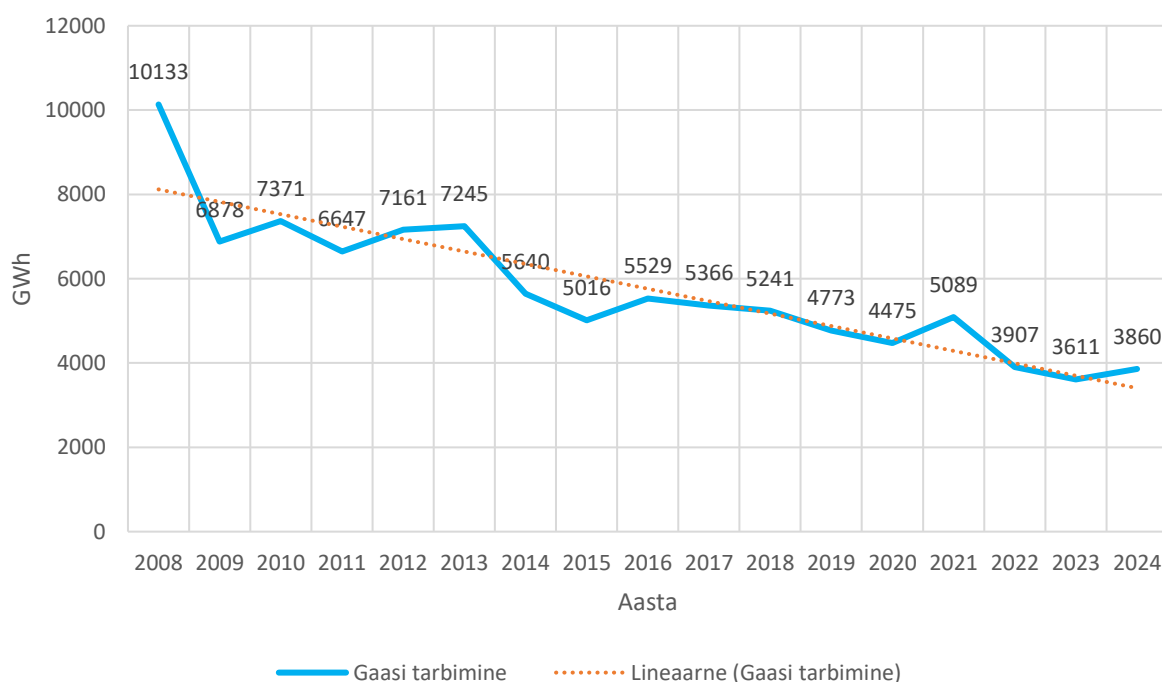
Tabel 23. Gaasivõrgu tehnilise talitluse näitajad (*Elering AS-i ja Konkurentsiameti küsitluse põhjal*)

Näitaja	2020	2021	2022	2023	2024
Gaasi maksimaalne päevane tarbimine (GWh/päev)	29,0	42,1	32,79	26,87	42,81
Torustiku sisendvõimsus (GWh/a)	12 978	76 866	85 809	73 598	83 611
Torustiku väljundvõimsus (GWh/a)	8 481	52 419	61 511	39 642	40 735
Põhivõrguettevõtjate arv	1	1	1	1	1
Põhivõrgu pikkus (km) ¹	976,3	976,3	978,3	978,3	977,0
Jaotusvõrguettevõtjate arv	23	23	23	23	22
Jaotusvõrgu pikkus (km) ¹	2 263,7	2 291,6	2 297,3	2278,4	2307,2
Kasutatud keskmine ülemine kütteväärtus (kWh/m ³)	10,51	10,48	10,58	10,71	10,80

¹ 2020.–2021. aasta andmed uuendatud

2.2. Maagaasi hulgiturg

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2024/1788 artikli 2 punkti 51 alusel on hulgimüüja füüsiline või juriidiline isik, kes ostab maagaasi või vesinikku selle edasimüügiks kas oma asukohasüsteemist või väljastpoolt seda, välja arvatud ülekande- või jaotussüsteemi haldur. Hulgimüüjate alla ei kuulu ülekande- ja jaotussüsteemi haldurid. Joonis 15 kajastab gaasi tarbimist (GWh) Eestis alates aastast 2008 ning iseloomustab muutusi hulgimüügiturul. Jooniselt on näha, et gaasi hulgimüügiturg ja maagaasi tarbimine Eestis on 2024. aastal kergelt tõusnud, võrreldes eelneva aastaga on Eestis tarbitud 249,7 GWh ehk 6,9% rohkem.

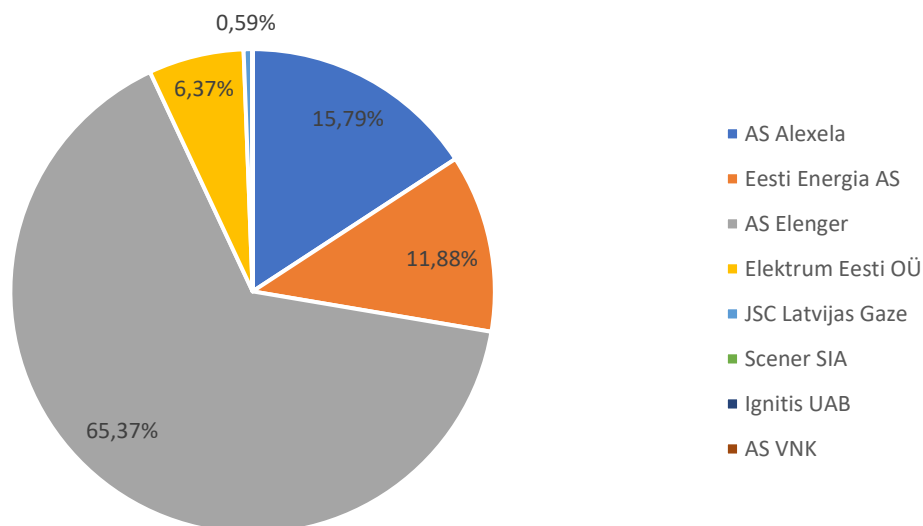

Joonis 15. Gaasi tarbimine Eestis, GWh (Statistikaamet, Elering AS)

Eesti ja Läti ühises bilansitsoonis on 2024. aasta seisuga registreeritud 79 hulgimüügiettevõtet, neist 12 turuosalist on lepingu sõlminud Elering AS-iga (Eesti) ja 67 turuosalist Conexus Baltic Gridiga (Läti). Vastavalt ühise bilansitsooni reeglitele võib turuosaline sõlmida lepingu ühe ühise tsooni põhivõrguettevõtjaga ja tegutseda mõlemas alas.

Gaasi hulgimüügiturul on Eestis suurima tarnemahuga ettevõtte AS Elenger (endise nimega Eesti Gaas AS), kelle osakaal 2024. aastal oli 65,37% (tabel 24). Konkurentsi mõttes on olukord turul viimasel aastal paranenud, suurima tarnija osakaal võrreldes eelmise aastaga on vähenenud 7,9 protsendipunkti. Lisaks on Elektrum OÜ suurendanud oma osakaalu 0,53%-lt 6,37%-le, mis on turu konkrentsiolukorda tugevdanud.

Eestis gaasi hulgituru konkrentsiolukorda viimaste aastate lõikes iseloomustab bilansihaldurite osakaal gaasi tarnemahtudest, mis on esitatud tabelis 24. Bilansihaldurite osakaalu 2024. aastal kajastab joonis 16. Tabelis on kajastatud ainult kaheksa suurimat turuosalist, kuna teiste osakaal Eestis turul on marginaalne ehk väga väike.

Joonis 16. Bilansihaldurite osakaal (%) 2024. aastal (*Elering AS-i ja Konkurentsiameti küsitluse põhjal*)

Tabel 24. Bilansihaldurite osakaal (%) tarnemahust aastate lõikes (*Elering AS-i ja Konkurentsiameti küsitluse põhjal*)

Bilansihaldur	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
AS Alexela	4,83	6,88	9,04	11,65	14,65	17,20	15,79
Eesti Energia AS	13,00	12,45	18,4	17,07	11,34	7,96	11,88
Elenger AS	76,15	62,01	56,85	55,60	60,38	73,26	65,37
Elektrum OÜ	0,02	0,08	0,23	1,70	0,59	0,53	6,37
JSC Latvijas Gaze	0,02	16,98	14,45	13,46	12,18	0,55	0,59
Scener SIA	5,98	1,66	0,97	0,50	0,03	0,03	0,00
Ignitis UAB					0,57	0,29	0,00
AS VNK					0,27	0,18	0,00

Tabelist 24 on näha, et kõige suurem turuosa on AS-il Elenger ja järgnevad AS Alexela ning Eesti Energia AS.

Pärast 2022. aasta sündmuseid on 2024. aastal maagaasi hind normaliseerunud. Gaasibörsi GET Baltic andmetel oli 2024. aastal keskmine hind 38,68 €/MWh. Võrreldes 2023. aasta keskmise hinnaga on langus olnud 16,79%. Konkurentsiamet ei saa Eesti õigusruumis mõjutada lepingu alusel kujunevat impordi ja/või tarne hinda, kuid saab kontrollida, kas gaasimüüja täidab seadust ning müüb kõikidele tarbijatele gaasi võrdsetel tingimustel ega kuritarvita oma seisust turul.

Gaasi hulgemüügituru olulisemaid näitajaid viimaste aastate lõikes kajastab tabel 25.

Tabel 25. Hulgituru toimimise näitajad (*Elering AS-i ja Konkurentsiameti küsitluse põhjal*)

Gaasi hulgemüügi näitajad	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aktiivsete hulgemüügiettevõtete arv ¹	7	7	8	11	12	12	12
Gaasivõrku sisestatud biogaas (GWh/a)	40	63	84	121	101	110	123
Gaasi kogunõudlus (GWh/a)	5 216	4 773	4 480	5 196	3 777	3435	3720
Impordi kogus (GWh/a)	5 241	4 828	12 978	11 391	11 514	10804	10738

Ekspordi kogus (GWh/a)	0	0	8 481	6 281	7 728	7338	7011
Gaasitarnete päritolumaade arv ²	2	2	2	2	2	1	1
Venemaa gaasi otsene osakaal % (import Värskas punktist)	92	84	66	93,50	3,48	0	0
EL-i liikmesriikidest tarnitud gaasi osakaal % ³	8	16	34	6,50	96,52	100	100
Hulgimüügiturul tegutsevate ettevõtjate arv ¹	7	7	8	11	12	12	12
OTC turul kaubeldav kogus (GWh/a)	6 230	5 240	40 105	12 663	9 956	12578	14202
Spot-turul kaubeldav kogus (GWh/a)	30	72	2 464	4 325	5 816	3973	5375
Futuuriturul kaubeldav kogus (GWh/a)	0	73	-	-	-	-	-
Summaarne kaubeldav kogus (GWh/a)	6 260	5 385	42 569	16 988	15 772	16551	19577
Gaasi keskmine impordihind (€/MWh)	24,43	22,60	13,34	40,45	130,97	46,48	38,68
Kaitstud tarbijate arv	51 310	51 469	51 329	56 409	56 097	56906	59449
Kaitstud tarbijate müügikogus (GWh/a)	988	923	765	2 002	1 198	1376	1244

¹ Elering AS-iga lepingu sõlminud ettevõtete arv, kokku ühises bilansitsoonis 76

² Tarnet Euroopa Liidu liikmesriikide käsitletakse ühtse päritolumaana

³ EL-i gaasi alla arvestatakse kõik ülejäänud, mis ei tule otse Venemaalt ja on hangitud Euroopa Liidu hulgiturult või Euroopa Liidu tarnijalt. Seega võib sinna alla sattuda ka teiste Euroopa Liidu tarnijate poolt kolmandatest riikidest hangitud gaas, mis on Euroopa turul edasi müüdud, näiteks kui gaas siseneb Eestisse Läti piirkonnast.

Tabelist 25 selgub, et gaasi kogunõudlus Eesti hulgiturul on 2024. aastaga suurenenud üle 8%. 2020. aastast on hulgimüügiturule lisandunud maagaasi eksport ning seoses sellega on kolmel viimasel aastal impordi maht märgatavalt suurenenud. Võrreldes 2023. aastaga on impordi kogus jäänud stabiilseks ja ekspordi kogus vähenenud 4,5%. Tabelis toodud andmetest selgub, et Venemaa gaasi otsene osakaal Eesti hulgimüügiturul (gaas, mis on sisenenud otse Venemaalt läbi Värskas punkti) on viimaste aastatega langenud 0%-ni.

Eestis on gaasi hulgiturul tihedalt Baltikumiga seotud (Lätiga võib öelda, et hulgiturul on ühtne), kauplemine on hoogustunud ja lisandunud on ka kaubandus Soomega. Järjest raskem on mõõta kolmandatest riikidest pärineva gaasi osakaalu turul. Näiteks ei ole võimalik sinna alla arvestada teiste Euroopa Liidu tarnijate poolt kolmandatest riikidest hangitud ja Euroopa hulgiturul Eesti tarnijatele edasi müüdud gaasi koguseid. Alternatiivne gaasitarnete allikas on Leedus asuv Klaipeda LNG-terminal, kuid kahjuks on Leedu ja Läti piiril endiselt gaasitarnetele kehtestatud tariif, mis vähendas Klaipeda LNG konkurentsivõimet FINESTLAT-i turul. Baltikum on koos Soomega võtnud eesmärgiks FINESTLAT-i turupiirkonda laiendada ja kaasata ka Leedu ühisesse tariifitsooni, siiski on läbirääkimised ühise tariifitsooni reeglite ja kulude jagamise põhimõtete üle endiselt käimas. Ühinemine oleks toimunud juba 2023. aastal, kuid 2022. aasta geopoliitiline olukord on põhjustanud olulisi muutusi piirkonna gaasiturul põhialustes ja ühinemine on lükkunud edasi⁴⁹.

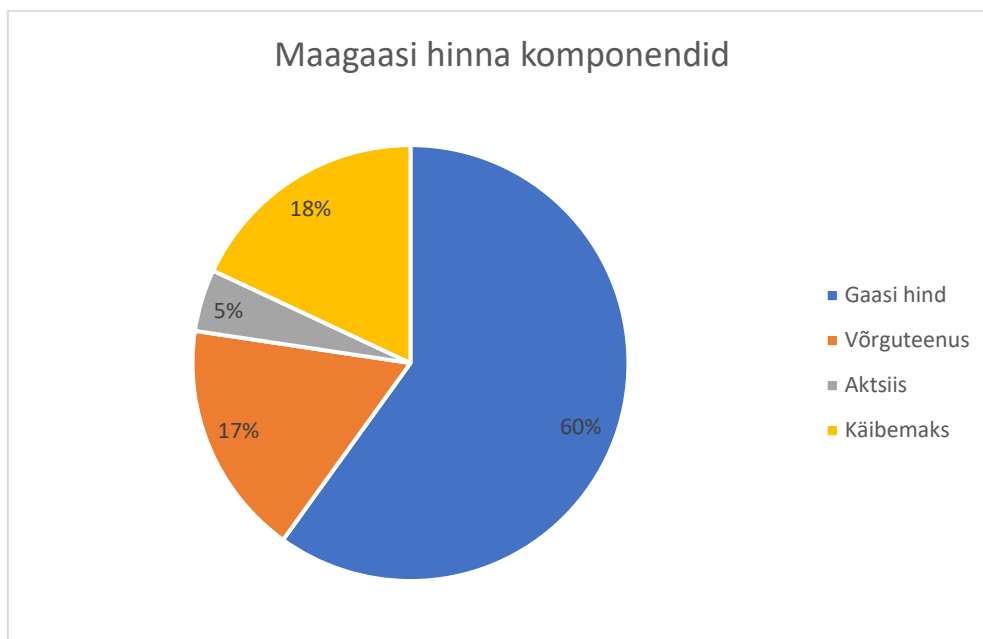
Regiooni tarnitakse gaasi kas Klaipeda LNG-terminali või Inkoo FSRU terminali kaudu.

2.3. Maagaasi jaeturg

⁴⁹ [Konkurentsiamet FinEstLati ja Leedu gaasiturul ühinemise edasilükkamine](#)

Jaeturu all mõeldakse maagaasi müüki lõpptarbijale. Lõpptarbija on tarbija, kes ostab maagaasi oma tarbeks. Lõpptarbija võib olla kodutarbija (ostab maagaasi oma majapidamise tarbeks) ja mittekodutarbija (ostab maagaasi, et tarvitada seda väljaspool oma majapidamist). Vastavalt sellele analüüsitakse ka aruandes kodutarbijad ja mittekodutarbijad eraldi.

Jaeturul kujundab maagaasiettevõtja gaasi müügihinna vastavalt gaasi sisseostuhinnale (importijalt või tarnijalt) ja müüгимarginaalile.

Joonis 17. Kodutarbija maagaasi hinna komponendid 2024. aastal

Joonisel 17 on toodud kodutarbija maagaasi hinna komponendid 2024. aastal, kus maagaasi hind moodustab koguhinnast 60%. 2023. aastal oli maagaasi omahinna osakaal 63%. Hinnakomponentide osakaalu muutus on põhjustatud 2024. aastal kehtestatud käibemaksu tõusust ja eelneva aastaga võrreldes madalamast gaasi hinnast.

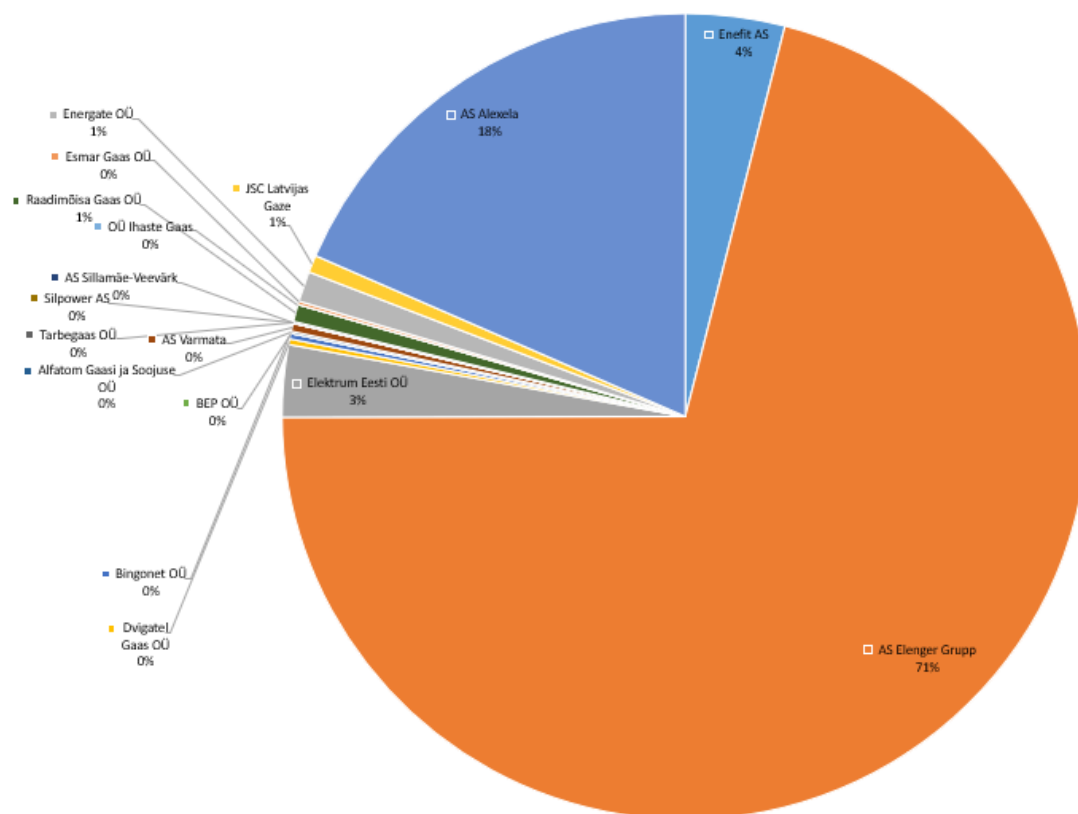
2024. aasta seisuga on Eesti jaeturul 65 651 maagaasi tarbijat, kellest 51 500 on kodutarbijad. Viimase aastaga on tarbijate arv jaeturul kasvanud 3,7%. Kodutarbijaid on 2024. aasta lõikes ligi 5% rohkem võrreldes 2023. aastaga (tabel 26) ja tarbimismaht on suurenenud 2,5%. Mittekodutarbijate arv on vähenenud 0,8% (tabel 27) ja maht on siin suurenenud 7,4%.

Vastavalt maagaasiseadusele tuleb gaasi hinna muutusest kodutarbijaid ette teavitada 30 päeva. Lõpptarbijatele müüdava gaasi jaehinnad peavad ettevõtjate veebilehtedel olema avalikustatud, et tarbijal oleks võimalus valida sobiv gaasimüüja, lähtudes turul kehtivatest hindadest. Gaasimüüja vahetus on lihtne ja sellega ei kaasne lisakulusid ega ka tarnekatkestusi. Enamasti lõpetab uus gaasimüüja vana lepingu tarbija eest. Gaasihinna võrdlusportaal gaasihind.ee on tarbijatele suunatud, erapooletu ja annab hea ülevaate maagaasi pakettidest, kust tarbija saab olulise informatsiooni mugavalt ja kiirelt ühest kohast. Nii jääb ära teenusepakujatelt eraldi pakkumiste küsimine. 2024. aastal vahetas gaasimüüjat 5070 klienti, nendest 4223 olid kodutarbijad. Maagaasi jaeturu näitajaid aastatel 2020 kuni 2024 kajastavad tabelid 26 ja 27, vastavalt kodutarbijate ja mittekodutarbijate kohta.

Konkurentsiameti seisukohast on konkurents Eesti maagaasi jaeturul 2024. aastal võrreldes 2023. aastaga suurenenud. Kuigi võib täheldada, et tegemist on tugevalt kontsentreeritud turuga. Jaeturul

teenust pakkuvate aktiivsete ettevõtete arv on võrreldes eelneva aastaga suurenenud. Jaeturule on juurde tulnud Elektrum Eesti OÜ, kelle osakaal 2023. aastal oli 0,53%, kuid 2024. aastal on 6,37%. Küll aga HHI langus mitte-kodutarbijate osas 4328 peale näitab, et tegemist on väga kontsentreeritud turuga. Nii nagu eelnevatel aastatel on näha, et valdav osa turust ikkagi eelistab just domineerivat ettevõtet AS-i Elenger, kuna viimane on konkurentsiga hästi kohanenud ja saab enamikul juhtudel pakkuda oma klientidele head hinda, mistõttu puudub tarbijatel motivatsioon gaasimüüjat vahetada.

Konkurentsi jaeturul 2024. aasta osas kajastab joonis 18, mis hõlmab müüdud gaasi kogust nii kodutarbijatele kui ka mittekodutarbijatele.

Joonis 18. Gaasi müük jaeturule aastal 2024 (Konkurentsiameti küsitluse põhjal)

Tabel 26. Kodutarbijate jaeturu näitajad (Konkurentsiameti küsitluse põhjal)

Jaeturu näitajad	2020	2021	2022	2023	2024
Gaasi tarbimine (GWh/a)	407	467,8	392,5	358,4	367,3
Gaasitarbijate arv	44 536	48 079	47 969	49021	51 500
Registreeritud gaasitarbijate arv	53	55	56	62	61
Aktiivsete gaasitarbijate arv	21	21	29	16	20
Kolme suurima turuosaga osakaal (%)					
AS Elenger	66	62,15	60,84	61,15	60,9
AS Enefit (enne AS Eesti Energia)	8	7,94	9,85	14,13	6,5

AS Alexela	12	13,68	13,1	8,38	17,9
Jaemüüjate arv, turuosaga enam kui 5%	3	3	4	4	3
Jaemüüjate arv, klientide osakaaluga enam kui 5%	3	3	3	3	4
Müüjate vahetuste arv aastas (lahkunud kliendid)	1 836	3 624	1 962	1847	
Müüjate vahetuste arv aastas (lisandunud kliendid)	1 805	3 653	4 297	4332	
Seadusega kehtestatud müüja vahetamise aeg (päev)	14	14	14	14	14
Keskmine tegelik müüja vahetamise aeg (päev) ¹	14	14	14	14	14
Maksete tasumata jätmise tõttu tekkinud gaasiühenduste katkestuste arv	30	24	53	58	13
Gaasi hind keskmisele (9000 kWh/a) kodutarbijale koos maksudega (€/kWh)	0,039	0,048	0,160	0,088	
HHI müügi osas	4 450	4 158	4 028	4064	4300
HHI mõõtepunktide osas	6 132	5 868	5 484	5170	4939
Kaitstud tarbijate arv	42 487	46 360	47 125	47945	50446
Kaitstud tarbijate müügikogus (GWh/a)	371,5	435	381,63	348,38	356,83

¹ Kajastab kõige enim esinevat väärtust

Tabel 27. Mittekodutarbijate jaeturu näitajad (Konkurentsiameti küsitluse põhjal)

Jaeturu näitajad	2020	2021	2022	2023	2024
Gaasi tarbimine (GWh/a)	4 068	4 621	3514	3252	3493
Gaasitarbijate arv	12 957	13 724	14 225	14466	14351
Registreeritud gaasitarbijate arv	53	55	56	62	61
Aktiivsete gaasitarbijate arv	21	21	24	10	23
Kolme suurima turuosaga osakaal (%)					
AS Elenger	54	50,72	56,74	67,83	61,90
AS Eesti Energia	17	13,25		7,64	10,80
JSC Latvijas Gaze	16	20,45	13,45		
AS Alexela			13,76	15,93	14,90
Jaemüüjate arv, turuosaga enam kui 5%	4	4	4	3	4
Jaemüüjate arv, klientide osakaaluga enam kui 5%	3	3	3	3	2
Müüjate vahetuste arv aastas (lahkunud kliendid)	406	627	213	372	
Müüjate vahetuste arv aastas (lisandunud kliendid)	920	819	911	627	
Seadusega kehtestatud müüja vahetamise aeg (päev)	14	14	14	14	14
Keskmine tegelik müüja vahetamise aeg (päev) ¹	14	14	14	14	14
HHI müügi osas	3 554	3 267	3 685	4931	4300
HHI mõõtepunktide osas	6 356	6 091	5 462	5318	4939
Kaitstud tarbijate arv	8842	10 492	8 972	8961	9003
Kaitstud tarbijate müügikogus (GWh/a)	393,80	1 566,56	815,87	1027,73	886,79

¹ Kajastab kõige enim esinevat väärtust

² Kaitstud tarbijate hüppeline tõus 2021. aastal on tingitud sellest, et jaotusvõrguettevõtjad hakkasid kaitstud tarbijate andmeid korrastama, mistõttu selgus, et kaitstud tarbijaid on rohkem, kui varasemalt on eeldatud.

Tabelis 28 on vastavalt Statistikaameti andmetele võrreldud gaasi lõpptarbijate keskmist hinda 2023. ja 2024. aastal. Tabelis toodud hinnad ei sisalda käibemaksu. Viimase aastaga on gaasi lõpptarbijate keskmine hind langenud veerandi võrra kodutarbijatele. Mitte-kodutarbijatel on langenud lõpptarbijate keskmine hind sarnasel määral.

Tabel 28. Gaasi lõpptarbijate keskmise hinna võrdlus (Statistikaamet)

Tarbijagrupp	Hind 2020	Hind 2021	Hind 2022	Hind 2023	Hind 2024	Hinna muutus
--------------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	--------------

	€/MW h	€/MW h	€/MW h	€/MW h	€/MW h	võrreldes 2023. aastaga %
Kodutarbija, aastatarbimine < 20 GJ	41,08	47,95	93,92	84,51	62,93	26
Kodutarbija, aastatarbimine 20–200 GJ	35,51	49,43	91,46	78,73	60,61	23
Kodutarbija, aastatarbimine > 200 GJ	34,54	44,91	75,82	76,79	59,38	23
Mitte-kodutarbija, aastatarbimine < 1000 GJ	32,49	50,35	145,60	80,41	60,34	25
Mitte-kodutarbija, aastatarbimine 1000–10000 GJ	29,83	54,50	129,13	70,92	58,05	18
Mitte-kodutarbija, aastatarbimine 10–100 TJ	27,05	49,34	117,74	70,06	56,18	20
Mitte-kodutarbija, aastatarbimine 100–1000 TJ	23,09	40,97	109,82	74,54	53,57	28
Mitte-kodutarbija, aastatarbimine 1000–4000 TJ	21,89	38,09	-	-	-	-

2.4. Maagaasi varustuskindlus

2.4.1. Varustuskindluse üldised näitajad

Konkurentsiamet soovis süsteemihaldur Eleringilt hinnangut stsenaariumi kohta, kus Venemaa gaasivarustus on täielikult katkestatud ning Baltimaad ja Soome sõltuvad vaid Incukalnsi gaasihoidla ning Klaipeda terminali varustusest. Eleringi hinnangul oli sellisel juhul tõenäoline, et riikide gaasivarustuses tekivad puudujäägid ja tarbijate gaasivarustuse tagamiseks tuleb vastavas olukorras käivitada maagaasiseaduse § 26¹ punkti 2 alusel määratletud stsenaarium gaasitarbimise piiramiseks.

2023. aasta märtsis otsustas Euroopa Komisjon pikendada nõuet gaasinõudlust vähendada 15% kuni 31.03.2024.

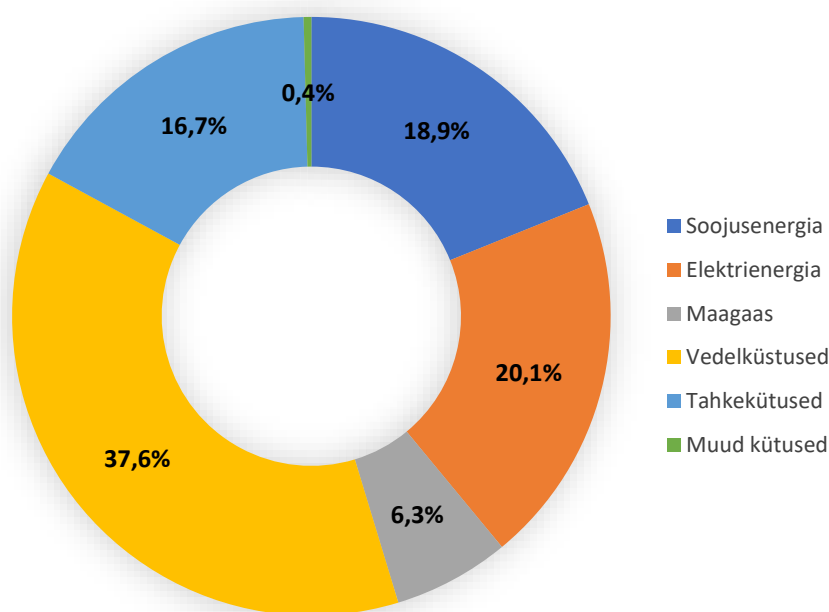
2024. aastast Euroopa Komisjoni nõue vähendada gaasinõudlust 15% muutus soovituslikuks.

2022. aasta detsembri viimasel nädalal jõudis Soome Inkoo sadamasse LNG-laev Exemplar, mis mahutab kuni 68 000 tonni veeldatud maagaasi. Gasgrid Finland sõlmis Exemplari rentimiseks kümneaastase rendilepingu. LNG veetakse Inkoo terminalist Eestisse läbi Balticconnector, mis on gaasitoru Eesti ja Soome vahel.

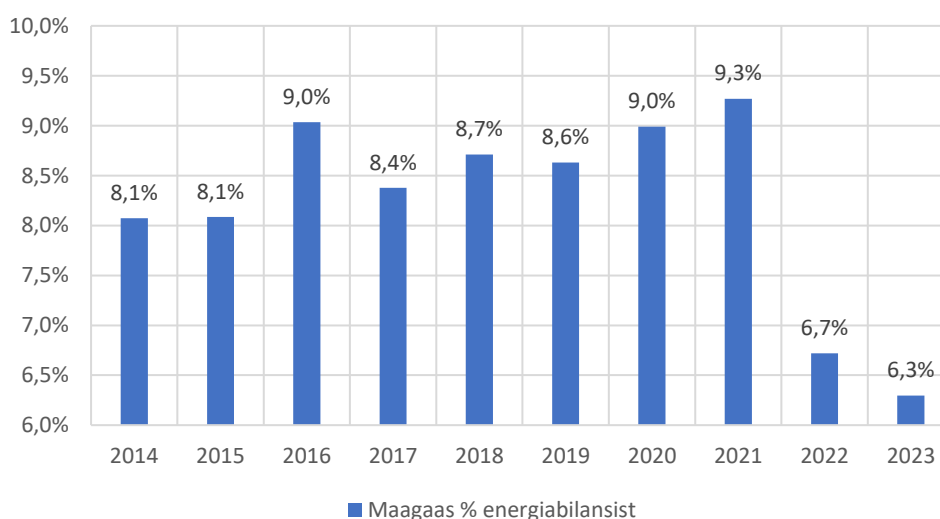
2023. aastal kehtis gaasivarustuse varajane hoiatuse tase ning Inkoo LNG terminal läks tööle, varustades gaasiga Soome ja Balti piirkonda.

2024. aastal gaasi varajane hoiatus tase Eestis lõpetati. Varajase hoiatus taseme lõpetamist põhjendati Inkoo ja Paldiski LNG tarneallikate loomisega, Euroopa gaasituru stabiliseerimisega ja Euroopa Komisjoni gaasinõudlust vähendamise nõude lõpetamisega.

Maagaasi varustuskindluse hindamiseks on esmalt oluline teada, kui suure osa moodustab see riigi energiabilansist (lõpptarbimisest). 2023. aasta Eesti energiabilanssi kajastab joonis 19 vastavalt Statistikaameti kõige uuematele saadaolevatele andmetele. Maagaasi osakaalu (%) energiabilansist aastate lõikes kajastab joonis 19. Toodud andmete põhjal oli maagaasi osakaal aastal 2023 kogu energiabilansist 6,3%. Võrreldes eelnevate aastatega on see 0.4 protsendipunktiline langus.

Joonis 19. Energiabilanss 2023⁵⁰ (Statistikaamet)

Joonis 20. Maagaasi osakaal energiabilansis (Statistikaamet)

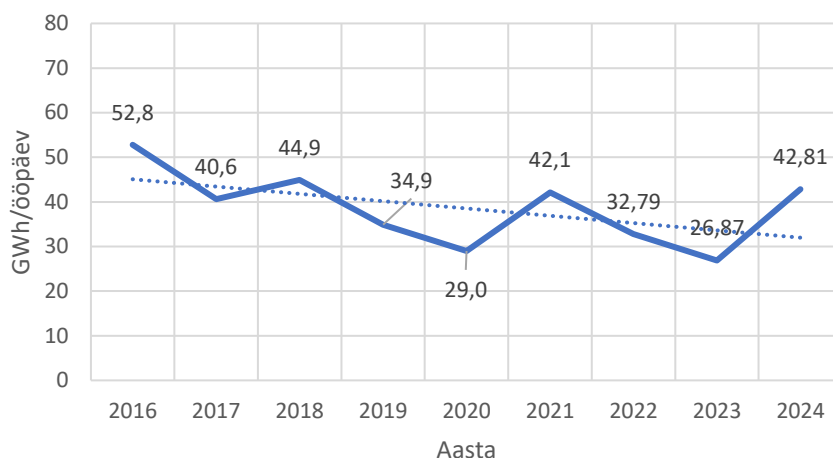
Varustuskindluse seisukohast tehniliste võimsuse puudujääki gaasi importimisel Eestis ei esine ja gaasivõrk tagab ka senisest suurema nõudluse korral vajaliku läbilaskevõimsuse. Eesti gaasi ülekandevõrgu maksimaalne tehniline läbilaskevõime 2024. aastal oli 186,2 GWh ööpäevas⁵¹. Piiriüleste ühenduspunktide maksimaalsed tehnilised läbilaskevõimsused ööpäevas olid 2024. aastal järgnevad:

- Karksi ühendus Lätiga 105 GWh
- Paldiski LNG ühendus 81,2 GWh
- Balticconnector ühendus Soomega 81,2 GWh

⁵⁰ Statistikaamet avaldab 2024. aasta andmed 2025. aasta teises pooles.

⁵¹ Tehniline maksimaalne läbilaskevõime 186,2 GWh arvestab Karksi ja Balticconnector läbilaskevõimsustega. Arvesse ei ole võetud Narva ja Värskä ühenduspunkti (kommertskasutusest väljas), Paldiski ühenduspunkti ja virtuaalse Luhamaa punkti (transiit) tehnilisi võimsusi (vt. pt 3.1.1).

Gaasi maksimaalset päevast tarbimist aastate lõikes kajastab joonis 21. Aastal 2024 oli maksimaalseks päevaseks tipuvõimsuseks 42,81 GWh/ööpäev, mis oli 59,32% suurem võrreldes 2023. aastaga. Seni ei ole tehnilisest läbilaskevõimest tulenevalt maagaasi tarnimisel Eestis probleeme esinenud.

Joonis 21. Maagaasi maksimaalne päevane tarbimine, GWh/ööpäev (Elering AS)

Alates 1.07.2021 alustas tööd AS Eesti Varude Keskus (EVK), mis hakkas haldama hädaolukorraks vajalike elutähtsate kaupade varumist ja hoiustamist ning hoolitsema nende kasutuselevõtmise korraldamise eest.

EVK hoitav strateegiline gaasivaru on mõeldud kasutuselevõtmiseks toetava meetmena tarnetõrgete leevendamiseks, kui tavapäraste tarneahelate kaudu pole turuosalistel võimalik gaasi soetada ning kommertsvarud on ammendumas. Strateegilise gaasivaru kasutamise täpse korra kehtestab majandus- ja taristuminister määrusega. Otsuse strateegilise gaasivaru kasutuselevõtmiseks langetab Vabariigi Valitsus või majandus- ja taristuminister.

Lisaks EVK moodustatud riigi strateegilisele gaasivarule omab Eesti gaasituru süsteemihaldur AS Elering varu kaitstud tarbijagruppidele (kodumajapidamised ja gaasil töötavad kaugkütte katlamajad) gaasi tagamiseks. AS-i Elering hoitav gaasivaru võetakse kasutusele pärast seda, kui ettevõtete kommertsvarud ning EVK hoitav riigi strateegiline gaasivaru on ammendunud. Kaitstud tarbijate varu kasutuselevõtu otsuse langetab AS Elering ning selle täpsed põhimõtted on sätestatud maagaasi seaduses, vastavalt MGS § 26⁵ lõikele 1.

Lähtudes Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2022/1032, 29. juuni 2022, millega muudetakse määruseid (EL) 2017/1938 ja (EÜ) nr 715/2009 seoses gaasi hoiustamisega (edaspidi määrus 2022/1032)⁵², kohustuvad liikmesriigid, kelle territooriumil ei ole vajalikke gaasihoidlaid, hoiustama vähemalt 15% oma aastasest gaasitarbimisest teistes liikmesriikides asuvates terminalides.

Eesti strateegilise gaasivaru eesmärk on tagada gaasivarustuse esmane säilimine ulatuslike tarnekatkestuste korral.

Eesti strateegilise maagaasivaru moodustamise aluseks on Vabariigi Valitsuse korraldus soetada varusse gaasikogus, mis vastab ligikaudu 20 protsendile Eesti aasta keskmisest gaasitarbimisest või kataks

⁵² [Määrus 2022/1032](#)

kütteperioodi ühe kuu tarbimise. Seega on Eesti valitsus seadnud strateegilise gaasivaru mahu osas ambitsioonikama eesmärgi kui Euroopa Komisjoni nõue.

EVK hallatava strateegilise gaasivaru maht on 1 TWh ja see vastab 28 protsendile uueks aastaseks tarbimisperioodiks prognoositud nõudlusest.

EVK hoiustab strateegilist maagaasivaru Lätis Inčulkansi maa-aluses hoidlas.

Vastavalt MGS § 26⁴ lõikele 1 on gaasivaru (edaspidi varu) kogus, mida tuleb kalendrikuude arvestuses hoida pidevalt kogusena, mis tagab kaitstud tarbija gaasivarustuse kooskõlas määrusega 2017/1938.

Vastavalt MGS § 26⁵ lõikele 1 kasutatakse varu tarnehäire korral kaitstud tarbija varustuskindluse tagamiseks pärast seda, kui strateegiline gaasivaru on ammendunud. Varu kasutuselevõtmisel ei kohaldata süsteemihaldurile maagaasiseaduses gaasimüügile ja gaasimüüjale sätestatud nõudeid.

2.4.2. Riskihindamine

Eesti riikliku riskihindamise aluseks on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2017/1938, mis käsitleb gaasivarustuskindluse tagamise meetmeid.

Maagaasiseaduse § 37 lõike 3 punkti 22 kohaselt täidab Konkurentsiamet Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 2017/1938 nimetatud pädevale asutusele pandud kohustusi, kuid regionaalsest riskihindamisest⁵³ tulenevalt on Eestis pädevaks asutuseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, kes tagab määrusega (EL) 2017/1938 ette nähtud meetmete rakendamise.

Määrus (EL) 2017/1938 sätestab, et riskianalüüsid tuleb viia läbi liikmesriigi, piirkonna ja liidu tasandil, kusjuures liidu riskihindamise tulemused tuleb arvesse võtta piirkonna tasandil ja piirkonna riskihindamise tulemused liikmesriigi tasandil. Määruse 2017/1938 kohaselt kuulub Eesti Valgevene piirkonna riskirühma (Belgia, Tšehhi, Saksamaa, Eesti, Läti, Leedu, Luksemburg, Holland, Poola, Slovakkia) ja Kirdepiirkonna riskirühma (Tšehhi, Saksamaa, Holland, Eesti, Läti, Leedu, Soome, Poola, Slovakkia, Rootsi).

2017. aasta novembris viis ENTSO-G (Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustik) esimest korda läbi kogu liitu hõlmava gaasitarne- ja taristuhäire stsenaariumite matkimise. Matkimine hõlmas hädaolukorra gaasikoridoride kindlaksmääramist ja hindamist. Kogu liitu hõlmava gaasitarne- ja taristuhäire stsenaariumite matkimist korraldatakse iga nelja aasta järel (v.a kui asjaolud nõuavad sagedasemat ajakohastamist).

2022. aastal valmis uus raport Valgevene ja Kirdepiirkonna riskihinnangu kohta (Common Risk Assessment of the Eastern Gas Supply Risk Group – Belarus, North-Eastern), mille on koostanud Euroopa Komisjoni Joint Research Centre.

Arvestades energiakriisist ja Venemaa gaasivoogude järk-järgulisest vähenemisest tingitud erakorralisi asjaolusid, on kokku lepitud, et ühise riskihindamise eesmärk on keskenduda ühtse ohu käsitlemisele. See suure mõjuga ja suure tõenäosusega riskistsenaarium on Venemaa gaasivoogude pikaajaline katkemine alates 2023. aasta oktoobrist kuni määramata ajani. Seetõttu on ülejäänud riskid selle riskiga võrreldes tähtsusetud ja riskihindamine keskendub peamiselt selle häirestsenaariumi põhjalikule analüüsile.

⁵³ *Regional Risk Assessment of Security of Supply of Finland, Estonia, Latvia, Lithuania (2018)*

Raportis uuriti eri stsenaariumeid, et saada võimalikult tõetruud tulemused, millega oleks võimalik ette näha kõige reaalsemaid liikmesriikide tegevusi ning gaasinõudluse vähendamise projektsioone. Uuriti pika- ja lühiajalisi gaasi hoiustamise ja haldamise strateegiaid kasutades nii kooperatiivseid kui ka mittekooperatiivseid meetodeid. Raportis on välja toodud, et Eestis on juba 5% gaasi tarbimise vähendamine talvel piisav, et leevendada täielikult gaasikatkestusi, seda ka tingimusel, et gaasihoidlaid kasutatakse kogu talve vältel. Kui aga pikaajaline gaasitarnete kindlus oleks esmatähtis, oleks vajalik nõudlust vähendada kuni 20%.

Kriisitasemeid on gaasisüsteemi puhul ette nähtud kolm, vastavalt määruse (EL) 2017/1938 artiklis 11 toodule. Lisaks varajase hoiatuse tasemele, milles Eesti 2023. aastal oli, mis on kõige leebem kriisitase, on olemas veel häireolukorra tase ja hädaolukorra tase.

Tegevused eri kriisitasemete korral on reguleeritud Eesti Gaasisüsteemi hädaolukorra kavaga⁵⁴.

Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 2017/1938, mis käsitleb gaasivarustuskindluse tagamise meetmeid, tuleb hinnata riiklikult ka gaasi tehnilist taristunormi. Vastavalt määruse 2017/1938 artiklile 5 peab iga liikmesriik tagama vajalike meetmete võtmise, et suurima eraldi vaadeldava gaasitaristu häire korral oleks ülejäänud taristu tehniline võimsus selline, et ülejäänud taristu võimsus suudab piiramata rahuldada kogu gaasinõudluse arvutuspiirkonnas erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, mida statistiliste andmete kohaselt esineb üks kord 20 aasta jooksul. Seejuures tuleb arvesse võtta gaasitarbimise suundumusi, energiatõhususe meetmete pikaajalisi mõjusid ja olemasoleva taristu rakendamise määra. Taristu tehnilise võimsuse piisavust arvutatakse määru (EL) 2017/1938 tood valemil N-1 alusel.

$$N - 1 = \frac{EP_m + P_m + S_m + LNG_m - I_m}{D_{max}} \times 100 \%, \quad N - 1 \geq 100\%$$

- EP_m süsteemi sisendpunktide tehniline võimsus (mln m³/päevas)
P_m summaarne suurim tehniline päevane tootmisvõimsus (mln m³/päevas)
S_m gaasihoidlate summaarne suurim päevane väljastamismaht (mln m³/päevas)
LNG_m maagaasi veeldusjaamade suurim tehniline päevane väljastamismaht (mln m³/päevas)
I_m suurima võrgueleменти läbilaskevõime (mln m³/päevas)
D_{max} gaasi päevane kogunõudlus arvutuspiirkonnas erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, mis esineb statistilise tõenäosuse kohaselt üks kord iga 20 aasta jooksul (mln m³/päevas)

N-1 kriteerium, väljendatuna protsentides, peab olema võrdne või suurem 100%. Sel juhul vastab infrastruktuur tarbijate varustuskindluse nõuetele. Eesti gaasisüsteemi N-1 parameetrid 2023. aastal on esitatud tabelis 29. Süsteemi sisendpunktide tehnilise võimsuse summa vastab piiripunktide maksimaalsele tehnilisele läbilaskevõimsusele. Maagaasi nõudluse maksimumiks viimase 20 aasta jooksul on võetud 70,4 GWh/ööpäev, mis leidis aset jaanuaris 2006.

Tabel 29. Eesti gaasisüsteemi N-1 andmed

Parameeter	2024	Proгноос 2025	Tehniline 2024
	mln m ³ /päevas	mln m ³ /päevas	mln m ³ /päevas
E _{pm}	12,4	12,4	17,7
Narva	0	0	0
Karksi	7,0	7,0	10,0
Värska	0	0	0

⁵⁴[Eesti gaasisüsteemi hädaolukorra lahendamise kava tarnehäirega toimetulekuks](#)

Balticconnector	5,4	5,4	7,7
Paldiski	0	0	0
P_m	0	0	0
S_m	0	0	0
LNG_m	0	0	0
I_m	7,0	7,0	10,0
D_{max}	6,7	6,7	6,7
N-1 (%)	80,6	80,6	114,9

Vastavalt tabelis 29 toodud andmetele oli N-1 kriteerium Eesti gaasisüsteemile täidetud 114,9%-ga. Siinjuures tuleks aga tähelepanu pöörata asjaolule, et taristunorm N-1 käsitleb tehnilisi läbilaskevõimsusi, küll aga ei arvesta reaalseid gaasi tarnimise võimalusi (näiteks rõhust tulenevad piirangud, gaasi kättesaadavus, hooajalisus jne). 01.12.2022 valmis Eleringi ehitatud gaasitoruühendus Paldiskis. Gaasitoruühendus Paldiskis ujuvterminali vastu võtmiseks on üks kolmest meetmest tarbimise vähendamise ja gaasivarude kasvatamise kõrval, tagamaks regiooni tarbijate gaasivarustus. Paldiski ujuvterminal on oluline osa Eesti energia varustuskindlusest, kuigi N-1 valem seda ei kajasta. Toruühendus valmis vastavalt Eesti ja Soome ministriumide vahelisele kokkuleppele ja omaniku poolt Eleringile seatud ootusele rajada gaasiühendus Paldiskis, võimaldamaks võtta vastu FSRU OY renditud gaasi ujuvterminal.⁵⁵

3. Tarbijate kaitse ja vaidluste lahendamine elektrienergia ja maagaasi sektoris

3.1. Elektrienergia sektor

Konkurentsiamet on seisukohal, et elektritarbijad on hästi kaitstud ning turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon lepingute tüüptingimuste ja müüja vahetamise õiguse kohta. Samuti on Konkurentsiametil piisavad võimalused turujärelevalve teostamiseks.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijatega sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Konkurentsiamet koostööstab võrguteenuse lepingu ning liitumislepingu ja üldteenuse tüüptingimused. Nimetatud tüüptingimuste koostööstamisel järgib amet lepingutingimuste proportsionaalsust, mille eesmärgiks on nii ettevõtja kui ka tarbija õiguste ja kohustuste tasakaal. Oluline kriteerium tüüptingimuste koostööstamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

⁵⁵ [Valmis Eleringi rajatud gaasitoruühendus Paldiskis](#)

Täpsemalt saab tutvuda tarbijatega sõlmitud lepingute nõuetega (võrguleping ja elektrileping) eelnevate aastate aruannetes, sest need ei ole muutunud (<https://www.konkurentsiamet.ee/et/ametist-kontaktid/aruanDED>).

Tarbijatele esitatav teave

Võrguettevõtjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- liitumistasu arvestamise põhimõtted;
- võrgutegevuse tõhusust, kvaliteeti ja tulukust kajastavad andmed;
- võrguteenuse tasud;
- võrguteenuse tüüptingimused;
- üldteenuse tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb tasud avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Kõik elektrienergia müüjad on kohustatud esitama tarbijale elektrienergia eest üks kord kuus arve, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Koos arvega esitatakse järgmised andmed:

- elektribörsilt ostetud elektrienergia osakaal müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- viide veebileheküljele, kus on esitatud andmed keskkonnamõju kohta, mis on põhjustatud müügiperioodile eelnenud aruandeaastal müüja tarnitud elektrienergia tootmisel tekkinud CO₂ ja SO₂ emissioonidest, ladestatavast põlevkivituhast ning radioaktiivsetest jäätmetest;
- tarbija õigusi ja vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave;
- alates 1. aprillist eelnenud kalendriaastal tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendatud osa;
- tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendamata osa, kasutades põhivõrguettevõtja avaldatud segajääki;
- 25.03.2022 jõustunud elektrituruseaduse muudatusega peab müüja teavitama tarbijat kõigist kättesaadavatest usaldusmäärgisega võrdlemisvahenditest elektrimüügi arvel.

Müüja vahetamise korral esitab müüja tarbijale lõpparve hiljemalt kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist. Kui pärast lõpparve esitamist tuvastatakse mõõtesüsteemi rike või esitatud andmete erinevus tegelikust tarbimisest, korrigeeritakse andmevahetusplatvormil tarbija mõõteandmeid ning müüja esitab tarbijale lõpparvet korrigeeriva arve. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

Tarbijaandmetele juurdepääsu tagamine

Tarbijaandmetele juurdepääs on tagatud läbi digitaalse keskkonna (andmevahetusplatvorm Andmeladu), mille arendas välja süsteemihaldur Elering AS. Andmelao kaudu toimub elektriturul andmevahetus avatud tarnija vahetamiseks, mõõteandmete edastamiseks ning turuosalisele (tarbija, võrguettevõtja, müüja) seadusega pandud kohustuste täitmiseks ja talle antud õiguste tagamiseks.

Andmelattu on koondatud kõik elektrienergia müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning elektritarbimise mõõteandmed.

Kaitsetute tarbijate määratlus ja elektrivarustuse katkestamine

Elektrivarustuse katkestamine on seaduses detailselt reguleeritud. Konkurentsiameti hinnangul on sotsiaalselt tundlike tarbijate kaitse võimalikul maksevõime halvenemisel piisavalt hästi tagatud. Võrguettevõtja võib katkestada tarbija võrguühenduse, kui tarbija on jätnud talle osutatud võrguteenuse,

üldteenuse või elektrienergia tarne eest makstava rahasumma tasumata või kui tarbija on võrgulepingus ettenähtud kohustust oluliselt rikkunud muul viisil. Enne võrguühenduse katkestamist peab võrguettevõtja järgima seadusest tulenevaid nõudeid. Täpsemalt saab elektrienergia katkestamise võimaluste kohta lugeda eelnevatest aruannetest <https://www.konkurentsiamet.ee/et/ametist-kontaktid/aruanded>.

Üldteenuse regulatsioon

Üldteenus on mõeldud kodutarbijatele, korteriühistutele, korteriomaniike ühisustele ja madalpingel kuni 63-amprise peakaitsme kaudu elektriühendust omavatele äritarbijatele (väiketarbijad) juhuks, kui nad ei vali endale elektrimüüjat. Üldteenus peab tagama tarbijatele hinna vastavuse turuhinnale ning välistama ebamõistlikult kõrge kasumi teenimise.

Üldteenus on võrguettevõtja või tema nimetatud müüja poolt kodu- või väiketarbijale elektrienergia müümine Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud üldteenuse tüüptingimuste alusel. Üldteenuse hind kujuneb vastavalt turuhinnale ehk börsihinnale, millele üldteenuse osutaja võib lisada põhjendatud kulud ja mõistliku kasumi.

23.09.2022 jõustunud elektrituruseaduse muudatuse kohaselt arvutab üldteenuse osutaja universaalteenuse tarbijale üldteenuse korras müüdava elektrienergia kalendrikuu hinna selliselt, et lisab selles kuus kehtinud tootmishinnale üldteenuse osutamisega seotud põhjendatud kulud ning mõistliku ärikasumi. Üldteenuse osutaja avaldab üldteenuse hinna oma veebilehel.

Konkurentsiametil on kohustus kontrollida üldteenuse hinna põhjendatust. Müüja on kohustatud avaldama iga järgneva kuu üheksandaks kuupäevaks üldteenuse hinna moodustamise alused koos sinna juurde kuuluva arvestuskäiguga.

Universaalteenuse regulatsioon

23.09.2022 jõustunud elektrituruseaduse muudatusega lisandus riigipoolse valikmeetmena universaalteenuse regulatsioon, mis aitab elektritarbijatel maandada riske ja leevendada elektri hinna tõusu. Universaalteenust võimaldab pakkuda nn elektriturureform, millega riik pani Eesti Energia AS-ile kohustuse müüa alates sügisest elektrit Eesti kodutarbijatele, osa äritarbijatele, kohalikele omavalitsustele ja kõigile elektri edasimüüjatele universaalteenusena. Ka teised elektrimüüjad võivad oma klientidele universaalteenust pakkuda ning nad saavad õiguse osta selleks vajamineva elektri riigi elektritootjalt.

Universaalteenus on riigi loodud võimalus osta järgneval neljal aastal elektrit börsivälise hinnaga. Hind kujuneb börsiväliselt Konkurentsiametiga kooskõlastatud tootmishinna alusel, millele lisandub müüja kulukomponent.

Universaalteenuse regulatsioon lõppes 01.07.2024.

Arukad arvestisüsteemid

Võrgueeskiri näeb ette nõuded mõõteseadmetele ning sätestab, et alates 01.01.2017 peavad kauglugemisseadmed olema kõigil tarbijatel (ka kodutarbijatel). Võrgueeskiri näeb veel ette, et alates 1. jaanuarist 2013 peab kauglugemisseade võimaldama andmesidevõrgu kaudu edastada võrguettevõtjale vähemalt üks kord ööpäevas igal kauplemissperioodil registreeritud mõõteandmeid ning tagama turuosalise ja võrguettevõtja kokkulepitud isiku juurdepääsu eelnimetatud mõõteandmetele. Kauglugemisseadmed on paigaldatud 99,8% kodutarbijatele.

Euroopa Komisjoni määrus (EL) 2017/2195 näeb artikli 53 lõike 1 alusel ette, et bilansiselgitus läheb hiljemalt 2025. aastaks üle 15-minutilise ajaperioodile. See tingib ka turuhinna arvestuse ülemineku 1-tunniselt perioodilt 15-minutilisele. Pikemas perspektiivis tähendab see ka kauglugemisseadmete väljavahetamist või uuendamist 15-minutilise ajavahemikule. Seadusandluse muudatused Elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirjas jõustusid selles osas 15.05.2021. Sellega kehtestati nõue, et võrguettevõtjad peavad tagama 15 minuti andmete mõõtmise suurtarbijate ja alates 15 kW tootmisvõimsusega tootjate osas alates 2025. aasta algusest. Väiketarbijate osas tuleb seda teha vastavalt arvesti eluea lõppajale, kuid mitte hiljem kui 2031. aasta alguseks, mis ajaks peavad kõik mõõtepunktid olema 15-minutilisele mõõtmisele üle läinud.

3.1.1. Tarbijakaitse arvnäitajad elektrienergia sektoris

Tabel 30. Tarbijakaitse arvnäitajad (*Elering AS-i ja Konkurentsiameti küsitlus*)

Tarbijate näitajad (elektri kodutarbijad)	2022	2023	2024
Elektri kodutarbijate arv	654 362	654 765	657 760
Üldteenust kasutatavate kodutarbijate arv	126 303	85 549	57 662
Üldteenuse kogus (MWh/aasta)	57 534	29 619	87 897
Tegelik tööpäevade arv arve esitamise ja ühenduse katkestamise vahel, arve maksmata jätmise korral	34	42	32
Kodumajapidamise lõpptarbijate katkestamiste arv arve maksmata jätmise tõttu	1 711	3367	3618

Vaidluste lahendamine elektri sektoris

Vastavalt elektrituruseadusele teostab riiklikku järelevalvet elektriturul Konkurentsiamet ja Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet tarbijakaitseadusega sätestatud pädevuse piires. Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu ja teostab oma volitusi erapooletult.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Konkurentsiametil õigus kontrollida elektriettevõtja raamatupidamist ja rakendatavat hinnakujundust ning saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta.

Konkurentsiametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks on õigus sätestada elektrivõrkude osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast elektrivarustust.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktidega, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, siis võib kaebuse lahendamise tähtaega pikendada kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2024. aastal pöördusid tarbijad Konkurentsiameti poole 127 korral (nii kaebused, selgitustaotlused kui ka järelepärimised), et tuvastada elektriettevõtja tegevuse kõrvalekaldumisi seadusest või saada muud elektrituruga seotud informatsiooni. Tarbijate pöördumisi põhjustasid probleemid elektrivõrguga liitumisel (amprite ost), samuti pöörduti Konkurentsiameti poole seoses võrguühenduse katkestamisega tarbijatest tulenevatel põhjustel ning arvetega. Samuti tekitasid küsimusi hinnatõusud.

3.2. Maagaasi sektor

Konkurentsiamet on seisukohal, et tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste kui ka müüja vahetamise õiguste kohta. Samuti on Konkurentsiametil piisavad võimalused turujärelevalve teostamiseks.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijatega sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt maagaasiseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada nii kodutarbijatele müüdava gaasi kui ka võrguteenuse tüüptingimused. Konkurentsiamet peab järgima, et lepingu sisu vastaks võrguteenuse hinna kooskõlastamise aluseks olnud võrguteenuse kasutaja õiguste ja kohustuste tasakaalule. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Täpsemalt saab tutvuda tarbijatega sõlmitud lepingute nõuetega (võrguleping ja gaasi müügileping) eelnevate aastate aruannetes, sest need ei ole muutunud (<https://www.konkurentsiamet.ee/et/ametist-kontaktid/arued>).

Lisaks eelnevale tuleb gaasi müügilepingus määrata tarne liik.

Kodutarbija gaasi müügileping võib sisaldada ka võrguteenuse osutamise lepingu sätteid, mis käsitlevad müüdava gaasi jaotamiseks vajalikku võrguteenuse osutamist.

Müüja peab võimaldama lõpetada gaasi müügilepingu seoses müüja vahetamisega neljateistkümne päeva jooksul alates tarbija taotluse esitamisest, tingimusel, et lõpetatavast lepingust tulenevad kohustused on täidetud. Uus müügileping jõustub kalendrikuu vahetusel.

Vastavalt maagaasiseadusele võrguettevõtja või müüja edastab tarbijale vähemalt 30 päeva enne lepingutingimuste, sealhulgas hindade ja tariifide muutmist, sellekohase teate. Teates nimetatakse kavandatav muudatus, selle tegemise alus ja muudatuse jõustumise aeg ning esitatakse teave selle kohta, et tarbijal on õigus leping üles öelda, kui ta muudatusega ei nõustu.

Tarbijatele esitatav teave

Nii gaasi võrguettevõtjad kui ka müüjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- võrguteenuse hinnad;
- gaasi piirhinnad;
- liitumistasu arvestamise meetoodika;
- lepingute tüüptingimused.

Ülekandeteenust osutav võrguettevõtja teavitab tarbijat uutest hindadest vähemalt kolm kuud ning jaotusvõrguettevõtja vähemalt kaks kuud ette. Kõik võrguettevõtjad peavad Konkurentsiametiga kooskõlastatud võrguteenuse hinnad avalikustama oma veebilehel.

Kõik gaasiettevõtjad on kohustatud esitama tarbijale arve tarbitud maagaasi ja võrguteenuse eest vähemalt ühe korra kuu jooksul, välja arvatud juhul, kui tarbijaga on kokku lepitud teisiti. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

Müüja vahetuse korral esitab müüja tarbijale lõpparve kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist.

Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Gaasituru tõhusaks toimimiseks, müüjate vahelise konkurentsi soodustamiseks ja avatud tarnija vahetamiseks arendas süsteemihaldur digitaalse keskkonna – andmevahetusplatvormi (Andmeladu). Andmelao eesmärk on turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestav efektiivse andmevahetuse protsessi tagamine avatud gaasiturul. Andmelattu on koondatud kõik maagaasi müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning maagaasi tarbimise mõõteandmed.

Kaitsetute tarbijate määratlus ja gaasivarustuse katkestamine

Maagaasiseaduse § 26¹ sätestab, et kaitstud tarbija on kodutarbija, kelle tarbijapaigaldis on ühendatud jaotusvõrguga ja eluruumide kütteks soojust tootev ettevõtja, kellel ei ole võimalik kasutada kütusena muud kütust kui gaas. Kaitstud tarbijate suhtes rakendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2017/1938 artiklis 8 sätestatud varustuskindluse normi.

Maagaasiseadus reguleerib ka, et rikest põhjustatud gaasivarustuse katkestuse järjestikune kestus ei või olla tarbijale pikem kui 72 tundi ja aastane summaarne katkestuse kestus pikem kui 130 tundi. Katkestuste kestuse üle peab arvestust võrguettevõtja.

Gaasivarustuse katkestamine on täiendavalt sätestatud maagaasiseaduses, mille kohaselt on võrguettevõtjal õigus katkestada võrguühendus tarbijale ette teatamata, kui on ohustatud inimeste elu, tervis, vara või keskkond. Võrguettevõtjal on õigus katkestada võrguühendus viivitamata:

- gaasi ebaseaduslikult kasutaval turuosalisel;
- hädaolukorras avatud tarne lepinguta turuosalisel, välja arvatud maagaasiseaduse § 6¹ lõike 1 punktides 1–3 nimetatud tarbijal;
- hädaolukorras kehtestatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetet rikkunud turuosalisel.

Lisaks eeltoodule on võrguettevõtjal õigus katkestada gaasivarustus, teatades sellest vähemalt seitse päeva ette, kui:

- tarbijapaigaldis halvendab teise tarbija gaasiga varustamist või võrgu tehnilisi parameetreid;
- on takistatud võrguettevõtja ligipääs tarbija omandis või valduses oleval territooriumil asuvalle mõõtesüsteemile selle kontrollimiseks või asendamiseks või tarbijapaigaldise käitamiseks vajalike tööde tegemiseks;
- on rikutud maagaasiseaduse alusel sõlmitud lepinguid või sätestatud tingimusi.

Kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ette nähtud tasu tasumata ning kui kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui vastava teatise saatmisest on möödunud 90 päeva.

Enne gaasivarustuse katkestamist eelnimetatud juhtudel on võrguettevõtja kohustatud andma tarbijale mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning võrguühenduse katkestamisest kirjalikult teavitama.

Teatistes peavad sisalduma gaasivarustuse katkestamise põhjus ning puuduse kõrvaldamise tähtaeg. Eelnimetatud põhjustel katkestatud võrguühendus ja gaasivarustus taastatakse pärast seda, kui tarbija on tasunud põhjendatud katkestamis- ning taasühendamiskulud tingimusel, et leping ei ole lõpetatud.

Arukad arvestisüsteemid

2020. aastast jõustus maagaasiseaduse muudatus, millega kehtestati et võrguettevõtja peab tagama, et kõik mõõtepunktid, mille kaudu tarbitakse võrguettevõtja võrgust gaasi koguses vähemalt 750 kuupmeetrit aastas, on varustatud mõõtesüsteemiga, mis gaasi koguse mõõtmisel arvestab gaasi temperatuuri mõõtesüsteemis ning võimaldab mõõteandmete kauglugemise funktsiooni. Juhul, kui gaasi tarbitakse rõhul üle 20 millibaari peab mõõtesüsteem gaasi mõõtmisel arvestama rõhku ja temperatuuri ning võimaldama mõõteandmete kauglugemise funktsiooni. Vastavalt gaasituru toimimise võrgueeskirjale on mõõtesüsteemi kauglugemise funktsioonile ülemineku kohustus võrguettevõtjal hiljemalt 01.01.2021.

Kaugloetavad arvestid annavad kliendile võimaluse näha reaalajas oma gaasi tarbimist ning muudavad kliendi elu lihtsamaks. Vastavalt Konkurentsiameti päringule oli 2023. detsembri seisuga 20 540 mõõtepunkti tarbimisega üle 750 m³/aastas, millele kauglugemise kohustus rakendus. Samas on gaasiettevõtjad paigaldanud 20 308 kaugloetavad arvestit.

3.2.1. Tarbijakaitse arvnäitajad maagaasi sektoris

Tabel 30 kajastab gaasi kodutarbijate tarbijakaitse arvnäitajaid viimase kolme aasta lõikes. Üldteenus on maagaasiseadusest tulenev võrguettevõtja kohustus tagada kodutarbijatele gaasi müük juhul, kui tarbijal puudub kehtiv gaasi avatud tarne müügileping. Üldteenuse kasutajate arv jätkab kasvamist kodutarbijate seas.

Tabel 32. Tarbijakaitse arvnäitajad (*Elering AS-i ja Konkurentsiameti küsitluse põhjal*)

Gaasi kodutarbijate näitajad	2022	2023	2024
Gaasi kodutarbijate arv	47 969	49 021	51 500
Üldteenust kasutatavate kodutarbijate arv	1 002	1881	1462
Üldteenuse kogus (GWh/a)	3,66	5,03	5,46
Tegelik tööpäevade arv arve esitamise ja ühenduse katkestamise vahel, arve maksmata jätmise korral	75	62	81
Kodumajapidamise lõpptarbijate katkestamiste arv arve maksmata jätmise tõttu	53	58	67

Vaidluste lahendamine maagaasi sektoris

Vastavalt maagaasiseadusele teostab riikliku järelevalvet maagaasisektoris Konkurentsiamet. Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu ja teostab oma volitusi erapooletult.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigiasutustelt ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja

rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on Konkurentsiametil õigus kontrollida gaasiettevõtja raamatupidamist ja rakendatavat hinnakujundust ning saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta ning kehtestada gaasi ajutine ülekande- või jaotamisteenuse hind mitte kauemaks kui kaheks kuuks olukorras, kus ülekande- või jaotamisteenuse hind ei ole põhjendatud ning gaasiettevõtja ei järgi ameti tehtud ettekirjutust.

Konkurentsiametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus, näiteks sätestada gaasivõrgu osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast gaasivarustust.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus maagaasiseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktiga, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, võib pikendada kaebuse lahendamise tähtaega kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2024. aastal laekus Konkurentsiametile maagaasialaseid pöördumisi kokku 35. Peamisteks põhjusteks olid maagaasivõrgu omandiküsimused, liitumine ja maagaasi hind.